

A KONTRA KONTRÁJA

A komáromi páncélosütközet, 1945. január 6–22.

Szerencsére számos hazai és nemzetközi publikáció foglalkozott már a német csapatok Budapest irányában megindított 1945. januári felmentési kísérleteivel. Ám egyik sem tárgyalja kellő részletességgel¹ a 2. Ukrán Front balszárny-csapatainak azon támadását, amellyel a szovjet hadvezetés a megrekedő „Konrad” hadművelet folytatásának lehetőségétől kívánta megfosztani a németeket a Dunától északra.

E szovjet kísérletből alakult ki ugyanis az a heves páncélosütközet, amely 1945. január 6–22. között közvetett módon, de kihatott a Budapestet védő német–magyar, valamint a fővárost támadó szovjet csapatok helyzetére is. Emiatt az ütközet meggyőződésszerűen a budapesti csata szerves része.

Hadműveleti helyzet a „Balck” seregcsoport északi szárnyán 1945. január elején

1944. december 20-án a 2. és 3. Ukrán Front csapatai megindították közös, Budapest bekerítésére irányuló hadműveletüket. Ennek keretében a 6. gárda-harcoksihadseregnek a 7. gárdahadsereg jobbszárnyával együttműködve Ipolyság körzetéből kiindulva – biztosítandó a Budapestet bekerítő csapatok jobbszárnyát – támadást kellett indítania Nyitra irányában, és a Garamon átkelve december 25–28. között elfoglalnia a Kostol’any pod Tribečom (Gímeskosztolány)–Nitra (Nyitra)–Verebély vonalat, valamint elérnie a Nyitra folyót. Mind ezt annak érdekében, hogy a csapatok a későbbiekben csapást mérhessenek Pozsony felé.²

Rogyion Jakovlevics Malinovszkij marsall, a 2. Ukrán Front főparancsnokának elgondolása az volt, hogy a front csapásmérő csoportosítása a Duna-kanyartól északra és északnyugatra áttöri a német–magyar védelmet, és siker esetén a támadást északnyugati, nyugati és délnyugati irányban is tovább folytatja. Ez lett volna a „siker kifejllesztése”. A 7. gárdahadseregnek – a magyar főváros északkelet-kelet felőli bekerítése mellett – csapatai egy részével el kellett érnie a Zseliz–Magyarország–Dunamocs terepszakaszt és ezzel a Duna bal partját.

A 6. gárda-harcoksihadsereg azonban kénytelen volt Lévától déli irányba kanyarodni, mivel a német „Balck” seregcsoport³ LVII. páncéloshadteste (Friedrich Kirchner páncélos tábornok) december 22-én reggel Ipolyszakállas körzetéből Ipolyság általános irányban ellentámadást indított, veszélyeztetve a harcoksihadsereg utánpótlási vonalait.

¹ Ennek egyik oka az lehetett, hogy a Felvidék ezen része a második világháború után ismét Csehszlovákiához került, s emiatt a magyar hadtörténészek az itteni harcokat nem tekintették a magyarországi hadműveletek feltétlenül feldolgozandó, szerves részének.

² A Nagy Honvéddő Háború története 1941–1945. Budapest, 1966. IV. k. 323. o.

³ A hadműveleti csoportosítást 1944. december 24-én hozták létre a német 6. hadsereg élén lezajlott parancsnokváltás után, Maximilian Fretter-Pico tüzérségi tábornok seregcsoportjának átvezetésével. A német 6. hadsereg és a harcvezetésből kikapcsolt magyar 3. hadsereg csapatai felett Hermann Balck, a páncéloscsapat tábornoka aznap 13 óra 30 perckor vette át a parancsnokságot.

A 7. gárdahadsereg a támadó német 3., 6. és 8. páncélosadosztályokat⁴ önerőből nem tudta visszavetni. Miként M. V. Zaharov vezérezredes, a 2. Ukrán Front törzsfőnöke fogalmazott: „az Ipoly és a Garam közötti viszonylag nem nagy szakaszon nyolc napon át dúlt a német és a szovjet harckocsik közötti párviadal.”⁵

A német páncélosok támadásához december 22-től a magyar „Szent László” hadosztály (Szügyi Zoltán ezredes⁶) egységei is csatlakoztak. A szovjetekkel szemben hamarosan elakadó német erők, amelyek előbb az Ipoly, majd a Garam folyó nyugati partjára vonultak vissza, főleg a letkési hídfőt védő magyar csapatok önfeláldozó harcának köszönhetően kerülhették el a súlyosabb veszteségeket.⁷

A „Balck” seregcsoport és a német 8. hadsereg szárnyai között az arcvonalban Lévánál széles rés tátongott. Ha a szovjet csapatok e hézagon keresztül jelentősebb erőkkel támadtak volna, a Dél Hadseregcsoport teljes balszárnyának védelme veszélybe kerül. Ezért hamarosan döntés született arról, hogy a németek Lévánál egy újonnan odavezényelt hadosztállal próbálják betömni a hézagot. Az erre kiszemelt sereget a 20. páncélosadosztály volt, de mire magyar területre ért, a helyzet alapvetően megváltozott.

December 28-án a 7. gárdahadsereg 27. gárda- és 25. gárda-lövészhadteste elérte a Garam folyó vonalát annak torkolatvidékén és Garamszentgyörgynél. A 409. és 53. lövészadosztály részei át is keltek a folyón Kicsind és Garamkövesd körzetében, birtokba vették Párkányt és Nánát, illetve Kőhídigyarmat elfoglalásáért harcoltak.⁸ További előretörésüket a német 6. páncélosadosztály és a „Szent László” hadosztály egy-egy zászlóalja, valamint a magyar „Bernolák” rohamtüzérosztály⁹ Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélosai állították meg.

Eközben a német 3. és 8. páncélosadosztály erői Bénynél nagy nehézségek közepette, de jelentősebb élőerő- vagy anyagi veszteség nélkül,¹⁰ átkeltek a Garamon. Páncélosfelderítőosztályaik¹¹ még egy rövid ideig tartottak egy kisebb hídfőt a keleti parton, hogy a lemaradt csapattöredékek is partot válthassanak.

⁴ E három német páncélosadosztály páncélozott harccsoportjai (egyenként egy Panther harckocsikkal felszerelt páncélososztály, egy lövészpáncélosokkal ellátott páncélgránátos-zászlóalj és egy önjáró lövegekkel rendelkező páncélos-tüzérosztály) 1944. december végén Szekesfehérvár–Mór–Tata körzetében harcoltak, de a Dunától északra küzdő csapatoknak is voltak páncélosaik (elsősorban vadászpáncélosok, rohamlövegek és Panzer IV harckocsik).

⁵ Zaharov, M. V. (szerk.): A 2. és a 3. Ukrán Front felszabadító hadműveletei Délkelet- és Közép-Európában 1944–1945. Budapest, 1973. 227. o.

⁶ Szügyi 1945. január 1-jével vezérőrnaggyá léptették elő.

⁷ A hadosztály 1944. december 19–27. közötti harcairól lásd *Martin Kornél–Ugron István: Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. I. rész. Hadtörténelmi Közlemények, 1995/3. sz. 78–149. o.*

⁸ Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (a továbbiakban: HL) Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1944/439.

⁹ E rögtönzött rohamtűzér-alakulatot a magyar 16. és 24. rohamtüzérosztály összesen 21 Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélossal felszerelt részeiből állították össze. Az alakulat, amelynek parancsnoka Bernolák Pál őrnagy volt, 1944. december 23-án került a „Szent László” hadosztály alárendeltségébe. Ehhez lásd: HL A „Szent László” hadosztály tűzérparancsnokának naplója, 62. sz. melléklet. December 30-ára a rohamtüzérosztálynak 14 páncélosa maradt, de ezekből is csak kettő volt bevethető állapotban. Erre lásd Bundesarchiv–Militärarchiv, Freiburg im Breisgau (a továbbiakban: BA–MA) RH 2 Ost Karte 5255 (Panzer-Lage am 30. Dez. 1944).

¹⁰ Ez nem jelenti azt, hogy a német csapatok a korábbi támadó harcselekmények során ne veszítettek volna harcértékekből. A három páncélosadosztály összesen hat páncélgránátos-ezredének harcos létszáma egyenként alig több mint 250 fő volt.

¹¹ E zászlóalj méretű kötelékek alapfeladata nem elsősorban a harc volt, hanem az ellenség elhelyezkedésének, erejének és szándékainak felfedése. Az osztály páncélgépkocsikkal is rendelkezett, amelyek általában két-két

A Párkány és Nána között kialakított szovjet hídfőt a „Balck” seregcsoport fel akarta számolni, mert a németek – jogosan – arra számítottak, hogy onnan kiindulva a 2. Ukrán Front csapatai a jó állapotú utakon gyorsan elérhetik Komáromot és Érsekújvárt.

A Komárom környéki dunai átkelők, a város jól felszerelt folyami kikötője, a forgalmas vasúti és közúti közlekedési csomópont, de mindenek előtt a város körüli kőolajfinomítókból származó üzemanyag-szállítmányok¹² elengedhetetlen feltételei voltak bármiféle német hadműveletnek a Kárpát-medence keleti felében. Ezért utasították a LVII. páncéloshadtestet, amelynek harcálláspontja ekkor Udvardon volt, hogy a 3. páncélosadosztály zömének, valamint a 8. páncélosadosztály részeinek ellenlökésével vesse vissza a szovjeteket a Garam keleti partjára.¹³

Hamarosan kiderült, hogy a rendelkezésre álló gyenge erőkkal ez nappal csaknem lehetetlen, mert a szovjet csapatok az Esztergomtól északra és keletre húzódó magaslatok birtokában kiválóan belöhetik a terepet.

Így maradt az éjszakai támadás, amelyet a 3. páncélosadosztály páncélozott harccsoportja¹⁴ december 29-én 21 órakor indított meg északnyugati irányból Nána felé. A németek elérték a községtől északkeletre lévő Garam-hidat, de a másnap reggelig elhúzódo harcokban – két T-34 harckocsi kilövése ellenére – a helységet nem sikerült visszafoglalni.¹⁵ A német felderítés időközben azonosította a hídfőben harcoló két szovjet lövészadosztályt, amelyeket már páncélosok is támogattak. A „Kirchner” hadtestcsoport¹⁶ LVII. páncéloshadtestének leharcolt erői 30-án feladták a további hiábavaló próbálkozásokat, és védelemre rendezkedtek be a kialakult arcvonalon.

járműből álló páncélos-felderítőosztagokat alkottak, és a terepen nagy sebességgel mozogva, felkutatták az elleneséget. Ezen kívül egy század féllánctalpas páncélgépkocsi (Sd.Kfz. 250/9), két (Sd.Kfz. 250 könnyű lövészpáncélosokkal felszerelt) páncélos-felderítőszázad, egy páncélozott nehézfegyver-század (8 cm-es aknavetők, 7,5 m-es rövid csövű harckocsiágyúk és egy utászszakasz Sd.Kfz. 251 közepes lövészpáncéloson), valamint egy ellátó század tartozott hadrendjükbe. A páncélos-felderítőosztályok főleg mozgóharcban, halogató feladat végrehajtásakor voltak igazán elemükben. Mivel rendszeresített gyalogsági harcoslétszámuk alacsonyabb volt, mint a páncélozott páncélgránátos-zászlóaljoknak, védelemben semmiképpen sem helyettesíthették azokat teljesértékűen.

¹² Ebben az időszakban a magyarországi kőolajfinomítók üzemanyag-termelésének 80 százalékát a német Wehrmacht, 12 százalékát a Magyar Királyi Honvédség, nyolc százalékát pedig a magyar ipar és közlekedés kapta. Lásd ehhez HL Fővezérség meghatalmazott tábornoka hadinaplója, 1944. december 27-én kelt bejegyzés (33. o.). A komáromi olajfinomítók védelmét kezdetben, 1944. december 29-től a frissen beérkező 3. „Totenkopf” SS-páncélosadosztály 6. SS-páncélgránátos-ezrede biztosította a várostól 10 km-re keletre. 1945. január 1-jén az SS-páncélgránátosokat felváltotta a XVIII/2. és a XVII/16. „Gneisenau” zászlóalj. Az előbbi alakulat öt századdal, egy 2 cm-es légvédelmi gépágyúkkal felszerelt századdal, egy hegyiüteggel és két nehéz táborigaranggal (összesen 650 katonával) rendelkezett. Az utóbbi zászlóalj létszáma 441 fő volt. Mindkét alakulatnak jelentős szerep jutott a későbbiek során. A XVIII/7. „Gneisenau” zászlóaljat ugyanakkor Érsekújvárra, a 456 fős XVII/14. „Gneisenau” zászlóaljat pedig Nagysurányra vezényelték. A „Gneisenau” alakulatok idősebb katonákból felállított, külön terv alapján, karhatalmi célból szervezett riadócsapatok voltak, amelyek a felállító hadkerület (Wehrkreis) hadrendi számát kapták.

¹³ HL Mikrofilmtár Kriegstagebuch der Heeresgruppe Süd (a továbbiakban: KTB/HGr. Süd) Kriegstagebuch vom 28. 12. 1944 (627. tekeres 7211306. felvétel).

¹⁴ A harccsoport a hadosztály 543. páncélvadászosztályának Jagdpanzer IV vadászpáncélosaiból és 3. páncélos-felderítőosztályának lövészpáncélosiból állt a páncélvadászosztály parancsnokának, Medicus őrnagynak a vezetésével. A szovjet források 29-én 10 páncélost, 30-án 50 páncélozott harcjárművet említenek. Erről lásd: HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1944/443 és 446-447.

¹⁵ HL KTB/HGr. Süd Morgenmeldung vom 30. 12. 1944 (627. tekeres 7211912. felvétel).

¹⁶ A hadtestcsoportot december 29-én hozták létre Kirchner páncélos tábornok vezetésével, alárendeltségében az LVII. páncéloshadtesttel, a LXXII. hadtesttel, a 357. gyalogadosztály roncsaiból szervezett

A német LXXII. hadtest (Anton Dostler gyalogsági tábornok) alárendeltségébe tartozó „Szent László” hadosztály leharcolt maradványa – alárendeltségében a 2. honvéd páncélos hadosztály egy Panzer IV harckocsikkal megerősített harccsoportjával – december 31-től még két napon át a Duna és Párkány–Nána vasútállomás között volt védelemben. 1945. január 2-án e magyar erőket felváltotta az északi szomszéd német 3. páncélos hadosztály.

Amint az hamarosan kiderült, ez csak átmeneti állapot volt. A „Balck” seregcsoport ugyanis január 1-jén este a Dunától délre megindította Budapest irányában a „Konrad” fedőnevű ellentámadást. Ennek lendületben tartására újra a Kelet-Dunántúlon akarták összpontosítani a két megosztott páncélos hadosztály erőit, míg a harmadikat a LVII. páncélos hadtest északi szárnya mögött akarták készenlétben tartani.

Így a továbbra is rendkívül gyenge „Szent László” hadosztály, amely ekkor saját tüzésége és a magyar vadászpáncélosok nélkül Bátorkeszi, Köbölkút és részben Ógyalla körzetében pihent, január 4-én dél körül parancsot kapott, miszerint 5-ére virradó éjjel vegye át a 3. páncélos hadosztály arcvonalát a szovjet 7. gárdahadsereg párkányi hídfőjével szemben.

A magyar seregtest sávhatára délen a Duna, északon pedig Köbölkút dél–Libád dél–Kőhídyarmat dél–Bajta dél vonalon húzódott. A főellenállási vonal részben ugyanaz volt, amit a csapatok napokkal korábban is védtek (a Duna–Párkány–Nána vasútállomás terepszakasz), de ezt most meghosszabbították Kőhídyarmatig a település felé vezető vasútvonal mentén, belefoglalva a 119-es, 120-as és 124-es magassági pontokat is.¹⁷

A magyar védősávot egy déli és egy északi védőkörletre osztották. Délen a „Szent László” hadosztálynak alárendelt két német zászlóalj, a leharcolt 93/II. páncélgrenátoszászlóalj¹⁸ és a „Sachsen” géppuskás zászlóalj¹⁹ foglalt állást, megerősítve négy magyar 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval. Északon Tassonyi Edömér százados parancsnoksága alatt az 1. ejtőernyőszred 368 fős I. zászlóalja és az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj maradványai²⁰ három körvédelmi támpontot alakítottak ki Káptalanpusztán, Párkány–Nána vasútállomásnál és Ebedipusztán, egyenként félszázadnyi erővel és támpontonként három-négy 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval.²¹ Az összevont zászlóaljak közös parancsnoka két századdal és az ezredközvetlen alosztályokkal Káptalanpusztától északra, az úgynevezett „Hegyfarok” keleti lejtőin helyezkedett el. E hézagos védelmi vonal jobbszárnyán egy ejtőernyősszázad biztosított (Godó Ferenc főhadnagy).

„Rintelen” csoporttal, a 6. páncélos-felderítőosztállyal és légvédelmi tüzéralakulatokkal. December 31-én az LVII. páncélos hadtest átvette a harcvezetést a LXXII. hadtest korábbi arcvonalszakasza felett is.

¹⁷ HL A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója, 95. sz. melléklet.

¹⁸ A csupán mintegy 50 fős harcslétszámmal rendelkező zászlóalj eredetileg a Budapesten bekerített 13. páncélos hadosztály egyik olyan alakulata volt, amely a gyűrűn kívül rekedt.

¹⁹ Az 1944 őszétől szervezett német hadtestközvetlen géppuskás zászlóaljaknak egyenként három géppuskás századuk (összesen 36 géppuskával) és egy aknavetőszázaduk volt (12 db 8 cm-es aknavetővel). A géppuskás századok 4. szakasza egy 18 db Raketenpanzerbüchse 54 (közkeletű nevén Panzerschreck, azaz páncéltörő) kézi páncéltörő rakétavetővel felszerelt páncéltörő szakasz volt.

²⁰ A Garam és az Ipoly folyók közötti harcok után a zászlóalj mindössze 113 főnyi harcslétszámmal rendelkezett. Tassonyi százados átvette a parancsnokságot e zászlóalj felett is, a korábbi parancsnokot, Kiss Zoltán századost pedig Pápára küldte.

²¹ E páncéltörő ágyúk többségének német kezelőszemélyzete volt, feltételezhetően a 721. önálló páncélvadászosztály állományából.

Az északi védőkörlet tüzérségi támogatását Bobiss-Selmeczy László alezredes parancsnoksága alatt a VIII. gépvontatású közepes tüzérosztály 15 cm-es tábori tarackokkal felszerelt 1. és 2. ütege végezte Káptalanpusztától nyugatra elfoglalt tüzelőállásából. Ebbe a csoportosításba várták az 1. közepes aknavetőosztály 1. ütegeinek 120 mm-es tüzészközeit is. A déli védőkörletet a német 52/1. és 52/2. könnyű tarackos tüzéruteg, valamint a magyar 76/3. fogatolt közepes tarackos üteg 10,5 cm-es könnyű tábori tarackjai támogatták.

A hadosztály tartaléka Bélán az újonckal feltöltött repülőlövész-zászlóalj²² volt, továbbá az 53. utászászlóaljból szervezett egyesített század (91 fő), valamint a felderítő-zászlóalj egy kerékpáros-szakasza és egy páncélromboló szakasz Muzslán. A magyar 20. rohamtüzérosztály részei²³ (Koltay György főhadnagy) szintén Muzslán álltak készenlétben, akárcsak a hadtesttartalékot képező magyar páncéloscsoport²⁴ harcjárművei. Január 5-én a „Szent László” hadosztály alárendeltségébe került a német 13. páncélvadásosztály is.²⁵

Muzslától északkeletre az LVII. páncéloshadtest egy páncélostámadás feltartóztatására szolgáló zárat létesített a „Hegyfarok” keleti csücskétől délnyugatra, Ebed felé vezető út mentén, nagyjából a 125-ös és 135-ös magassági pontok vonalában. A zárat összesen 20 db 8,8 cm-es légvédelmi löveg, illetve 8,8 cm-es páncéltörő ágyú²⁶ alkotta.

A „Szent László” hadosztály január 5-én reggelre végrehajtotta a 3. páncéloshadosztály felváltását. A csapatok mozgását meggyorsította, hogy részben német tehergépkocsik szállították őket. A magyar seregetest vezetési törzse a bélai kastélyban alakította ki harcálláspontját, a tágabb törzs pedig Bátorkeszin tartózkodott.

A magyar seregetest bal szomszédja az 1945. január első napjaiban beérkezett német 211. népi-gránátoshadosztály (Johann Heinrich Eckhardt altábornagy) lett, amely a 6. és 8. páncéloshadosztály erőit váltotta a Garam menti arcvonalon. A frissen feltöltött, de

²² A 630 fős zászlóalj zöme mindössze kétheti kiképzést kapott. Parancsnoka Pálfi Sándor százados volt, aki korábban a hadosztály szétvert gránátosezredének I. zászlóalját irányította. A korábbi gránátosezredből és a repülőlövész-ezredből együttesen 24 tiszt és 172 katona jelentette a megmaradt harcoslétszámot.

²³ A rohamtüzérosztály 2. ütege és 1. ütegeinek részei 1944. december végén kerültek a hadosztály alárendeltségébe. 1945. január 1-jén összesen 11 Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélosukból hét volt bevezethető. Ehhez lásd BA–MA RH 2 Ost Karte 5263 (Panzer-Lage am 1. Jan. 1945).

²⁴ A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója szerint a páncéloscsoport 1945. január 4-én a 2. honvéd páncéloshadosztály 3/I. harcokcsizászlóaljának négy bevezethető Panzer IV harcokcsijából és a „Bemolák” rohamtüzérosztály részét képező 16. rohamtüzérosztály-részek négy harc képes Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélosából állt. Más források szerint a 3/I. harcokcsizászlóalj január 5-én valójában 10 hadra fogható Panzer IV harcokcsival rendelkezett Korponay Dezső páncélos főhadnagy parancsnoksága alatt. A páncélosokat a kezelők Muzslán a téli álcázás miatt fehérre meszelték. Lásd *Bese Ödön*: Ahogy történt. HL tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, röviden Tgy., 3799. sz. (a továbbiakban: *Bese*) 87. o. A „Bemolák” rohamtüzérosztálynak 1945. január 1-jén 14 páncélosából összesen hat volt bevezethető. Ehhez lásd: BA–MA RH 2 Ost Karte 5263 (Panzer-Lage am 1. Jan. 1945). A magyar vadászpáncélosok harcértékét azonban jelentősen csökkentette, hogy sem a „Bemolák”, sem pedig a 20. rohamtüzérosztály nem rendelkezett saját javító-karbantartó szolgálattal.

²⁵ Az alakulat a 13. páncéloshadosztály köteléke volt, de honi újjászervezése miatt elkerülte a budapesti katlant. Az osztálynak 1945. január 1-jén 12 darab (ebből 10 bevezethető) 7,5 cm-es gépvontatású páncéltörő lövege mellett 21 (ebből 20 bevezethető) Panzer IV L/70 (V) vadászpáncélosa volt.

²⁶ Ezek valószínűleg a hadseregeközvetlen 662. nehéz-páncélvadásosztály eszközei voltak. Az alakulat 14 ilyen lövegeből 1945. január 1-jén hét volt bevezethető. E páncélvadásosztály január 4-én került az LVII. páncéloshadtest alárendeltségébe a hadseregeközvetlen 721. páncélvadásosztállyal együtt. Utóbbi január 1-jén meglévő 19 darab 7,5 cm-es gépvontatású páncéltörő ágyúja közül 11 volt harc képes.

még nem teljesen kiképzett²⁷ hadosztály katonáinak és tisztjeinek zöme rendkívül fiatal volt. A hadosztályparancsnok viszont, aki korábban a Vaskereszt lovagkeresztje mellé a tölgyfalomb-ékitményt is kiérdemelte, előjárói véleménye szerint a legjobb német tábornokok közé tartozott. A seregtest hét zászlójának január 6-án körülbelül 2400 fős harcoslétszáma és nyolc 7,5 cm-es páncéltörő ágyúja volt. A seregtest páncélvadász-osztálya egyelőre csak légvédelmi gépágyúkkal rendelkezett.²⁸

A LVII. páncéloshadtest északi szárnyán a 357. gyaloghadosztály (Josef Rintelen vezérőrnagy) gyenge harccsoportja helyezkedett el. A csoportosítás két riadózászlóaljából, a 482. pót- és kiképzőzászlóalj 2. századából, valamint a 6. páncélosadosztály páncélosfelderítőosztályából állt, megerősítve 13 bevethető 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval és négy (ebből kettő harc képes) rohamlőveggel.²⁹

A 6. páncélosadosztály részben már végrehajtott, illetve a 3. páncélosadosztály január 5-ére tervezett átcsoportosítása után a LVII. páncéloshadtest védelmének valódi kulcsa a „Szent László” hadosztály mögött elhelyezkedő német 8. páncélosadosztály (Gottfried Fröhlich vezérőrnagy) volt. Szovjet támadás esetén e seregtestnek kellett ellenlökéseivel feltartóztatni a támadó csapatokat.

A hadosztály páncélozott harccsoportját³⁰ január 4-én este átvezényelték a Duna északi partjára, ám forgalomszabályozási gondok miatt nem érkezett meg időben, ahogy a 13. páncélvadász-osztály sem. Január 1-jei adatok szerint a seregtest 42 (ebből bevethető kettő!) Panther és 18 (0) Panzer IV harc kocsival, 12 (nyolc) Jagdpanzer IV vadászpáncélossal, kilenc (három) Marder páncélvadászsal és 10 (négy) 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval rendelkezett. Január 5-e körül a vadászpáncélosokon kívül már hat Panther és négy Panzer IV harc kocsit, valamint négy Marder páncélvadász volt bevethető állapotban.³¹ A három páncélgránátos-zászlóalj, valamint a 8. páncélos-felderítőosztály együttes harcoslétszáma december 30-i adatok szerint – a 98/I. páncélgránátos-zászlóalj nélkül – csupán mintegy 900 fő volt.³²

Az LVII. páncéloshadtest, amelynek harcálláspontja január 5-én Barsbaracsán volt, a fenti erőkn kívül még néhány hadtestközvetlen alakulattal is rendelkezett. A hadosztályok és az önálló tüzérosztályok tevékenységét a 121. tüzérparancsnokság (Arko 121) irányította. A 662. és 721. önálló páncélvadász-osztályon kívül a hadtestet támogatta még a 736. hadseregközvetlen tüzérosztály egy ütege (két 21 cm-es gépvontatású mozsárral)

²⁷ A csapatok kötelékkiképzést még nem hajtottak végre.

²⁸ Az alakulat vadászpáncélos százada és gépvontatású páncéltörőágyús százada még felállítás alatt állt birodalmi területen.

²⁹ HL KTB/HGr. Süd Wochenmeldung vom 6. 1. 1945 (628. tekerics 7212271. felvétel).

³⁰ Ez a Panther harc kocsikkal felszerelt 10/I. páncélososztályt, a lövészpáncélosokkal ellátott 98/I. páncélgránátos-zászlóalját és a 80. páncélos tüzérezred önjáró tarackokkal rendelkező I. osztályát egyesítette. A Panzer IV harc kocsikkal felszerelt 10/II. páncélososztály, valamint a Jagdpanzer IV vadászpáncélosokkal és Marder páncélvadászokkal harcoló 43. páncélvadász-osztály már korábban is a hadosztály alárendeltségében, a Dunától északra tevékenykedett.

³¹ BA–MA RH 2 Ost Karte 5263 (Panzer-Lage am 1. Jan. 1945), valamint *Haupt, Werner: Die 8. Panzer-Division im Zweiten Weltkrieg. Friedberg, 1987. (a továbbiakban: Haupt) 382. o.*

³² A 13 774 német katonát és 668 keleti segédszolgálatost számláló 8. páncélosadosztály 1945. január 1-jén a fentiekén kívül 139 bevethető lövészpáncélossal és páncélgépkocsival, 32 tüzérségi löveggel, 513 géppuskával és négy 8,8 cm-es légvédelmi löveggel rendelkezett.

és a 239. hadseregközvetlen rohamtüzérdandár 3. ütege (öt bevethető rohamlöveggel). A műszaki munkákat a 678. utászrezdetrörzs, illetve a 36. különleges feladatú utászrezdetrörzs szervezte a 144. építő utászszázlójával és az 552. gépkocsizó hidászszázlójával számára.³³

A szovjetek Garam-parti hídfőjével szemben elhelyezkedő német–magyar csapatok január 6-án összesen 20 bevethető harckocsival, 48 rohamlöveggel és vadászpáncélossal, illetve 52 (ebből négy őnjáró) 7,5 cm-es és 11 darab 8,8 cm-es gépvontatású páncéltörő löveggel rendelkeztek.³⁴

Kirchner páncélos tábornok – az LVII. páncélos hadtest parancsnoka – a legtapasztaltabb páncélos katonák egyike volt a német szárazföldi haderőben. Altábornagyként, mint az I. páncélos hadosztály parancsnoka, már az 1940. évi nyugati hadjáratban kiérdemelte a Vaskereszt lovagkeresztjét. Erőteljes vezetésének köszönhetően csapatai gyorsan átkeltek a Meuse folyón, és áttörték a francia védelmet. Kirchner 1941. november 15-től az LVII. páncélos hadtest élén állt. 1942. február 1-jén a páncélos csapat tábornokává nevezték ki. Ő irányította 1942. decemberében a „Wintergewitter” (Téli vihar) fedőnevű hadművelet végrehajtó páncélos hadosztályokat is, amelyek a Sztálingrádban bekerített német 6. hadsereg felmentését kísérelték meg (sikertelenül). Lovagkeresztjéhez a tölgyfalomb-éremet 1944. februárjában kapta, mivel 1943. október közepétől hatásosan lassította a szovjet előrenyomulást, s így a német I. páncélos hadsereg rendezetten vonulhatott vissza Krivoj Rog körzetébe.

1945. január elején a német 6. hadsereg Dunától északra harcoló balszárnyát ismét jelentős veszély fenyegette. Kirchner hamarosan ismét igazolhatta a páncélos hadviselésben való jártasságát.

Szovjet tervek, német sejtések

1945. január 4-én a 2. Ukrán Front balszárnya parancsot kapott a szovjet Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásától³⁵ a Komárom–Érsekújvár általános irányban mérendő újabb csapásra. A feladatot a Dunától délre, meglehetősen nehéz helyzetben harcoló 3. Ukrán Fronttal együttműködésben kellett volna végrehajtani. A legfelsőbb szovjet hadvezetés a két frontot arra utasította, hogy semmisítsék meg a Budapest felé törő német csapatokat. Az elképzelések szerint nem csak a 2. Ukrán Front balszárnya, hanem a 3. Ukrán Front erősen támadott jobbszárnya is haladéktalanul ellentámadásba ment volna át, és felszámolta volna az ellenséges csoportosítást. Erre természetesen az adott körülmények között a 3. Ukrán Front erői nem voltak képesek.

A 2. Ukrán Front 6. gárda-harckocsihadserege és 7. gárdahadseregének részei kapták a feladatot, hogy a komáromi folyamátkelőket birtokba véve, azokon keresztül a német „Balck” seregcsoport hátába kerüljenek. A támadást rendkívül rövid, mindössze kétnapos felkészülési idő után, január 6-án kellett megindítani.³⁶

³³ HL KTB/HGr. Süd Heerestruppenübersicht (Stand vom 6. 1. 1945) (628. tekeres 7212245. felvétel).

³⁴ A muzslai páncélos zárat alkotó 8,8 cm-es légvédelmi lövegek nélkül. A 8. páncélos hadosztály páncélos harcsoportja és a 13. páncélvadászosztály még menetben voltak új készenléti állásaik felé.

³⁵ Oroszul a legfelsőbb szovjet hadvezetési szervet a Sztavka névvel illették.

³⁶ A hadművelet tervét lásd részletesen: *Малахов, М. М.: Освобождение Венрии и восточной Австрии. Октябрь 1944 г. – Апрель 1945 г. Москва, 1965. 104–106. o.* Magyarul *Malahov, M. M.: A Balatontól Bécsig (részlet).* In: *Fejezetek hazánk felszabadításának történetéből.* Budapest, 1960. (a továbbiakban: *Malahov*) 76–80. o.

A kijelölt erők támadási sávjában Komáromon kívül nagyobb település nem volt. A terep elvileg az összes szárazföldi fegyvernem egyidejű alkalmazását lehetővé tette, és alkalmas volt a harckocsi- és gépesített csapatok gyors manővereire is.

Malinovszkij marsall két hadseregének külön szabott feladatot. A 7. gárdahadsereg (Mihajil Sztjepanovics Sumilov vezérezredes) két hadtestének Madaron keresztül Komárom és Érsekújvár felé kellett támadnia. A lövészerőknek birtokba kellett vennie a komáromi Duna-hidakat, majd január 8-án estig ki kellett jutniuk a Nagysalló–Ógyalla–Komárom terepszakasza, majd a továbbiakban el kellett foglalniuk Verebélyt, s kijutni a Nyitra folyó vonalára.

Mivel ez a terepszakasza csaknem megegyezett az 1944. december 20-án megindult szovjet támadás számára kijelölt, de el nem ért arcvonallal, megítélésünk szerint a szovjetek „két legyet” szerettek volna „ütni” egy csapással: megvalósítani a decemberi „siker kifejlesztését” és hátra támadni a IV. SS-páncélos hadtestet.

A hadsereg főcsapásának irányában, Kéménd–Nána arcvonalról a 25. gárda-lövészhadtest (Gannij Bekinovics Szafiulin vezérőrnagy) támadott, állományában négy lövészadosztállal³⁷ és a 27. önálló gárda-harckocsidandárral.³⁸ A csapatoknak január 6-án estig el kellett érniük a Kürt–Bátorkeszi–Dunamocs terepszakasza, majd a sikert kifejlesztve, Madaron keresztül előretörve el kellett foglalniuk a komáromi átkelőket, és elérni a Nyitra folyót Érsekújvár és Komárom között. Mindehhez a hadtestet a 16. áttörő tüzérhadosztály 49. könnyű tüzérdandárával, a 263. aknavetőezreddel, a 306. gárdaaknavető-(sorozatvető-) tüzérezreddel és egy műszaki zászlóaljjal erősítették meg.

A 25. gárda-lövészhadtest jobbszárnyán, Kozmalovce (Nagykoszmály)–Kéménd arcvonalon a 27. gárda-lövészhadtest (Jevgenij Sztjepanovics Alehin vezérőrnagy) három lövészadosztálya³⁹ készült fel a támadásra, megerősítve a 493. és 290. aknavetőezreddel, valamint a 309. gárdaaknavető-(sorozatvető-) tüzérezreddel. A csapatoknak a német védelmet Farnad–Érsekújvár irányában áttörve, január 6-án estig el kellett érniük a Garamlók–Fakóvezekény–Magyarszögyén vonalat, majd kijutniuk a Nyitra folyóhoz, és birtokba venni a Kozmalovce–Érsekújvár terepszakasza.

A 6. gárda-harckocsihadsereg parancsnoka Andrej Grigorjevics Kravcsenko vezérezredes volt. A második világháború kitörésekor Kravcsenko ezredesi rendfokozatban a 61. lövészadosztály törzsfőnökeként szolgált. Az 1939–1940. évi finn–szovjet „téli” háborúban a 173. gépkocsizó lövészadosztály állományában gyűjtött közvetlen harci tapasztalatot. Ezután a 16. harckocsihadtest, majd a 18. gépesített hadtest törzsfőnöke lett. Miután hadteste gyakorlatilag megsemmisült a németekkel vívott harcokban, 1941 szeptemberében a 31. harckocsidandár parancsnokává nevezték ki. 1942 márciusában rövid ideig a 61. hadsereg harckocsi- és gépesített csapatainak parancsnokhelyettese volt,

³⁷ A 25. gárda-lövészhadtest négy hadosztálya (északról dél felé): 6. gárda-légideszanthadosztály, 409., 375. és 53. lövészadosztály. A szovjetek a háború ezen szakaszában a gárda-légideszanthadosztályokat is hagyományos gyalogságként alkalmazták.

³⁸ A 27. önálló gárda-harckocsidandár 1945. január 5-én este – állományában 16 bevethető T-34 harckocsival és nyolc SzU-85 önjáró löveggel – a Garam nyugati partján, Köhídgymattól 2 km-re délre összpontosult. Lásd: a 7. gárdahadsereg harckocsi- és gépesített csapatai parancsnokának 1945. januári jelentései (másolatuk a szerző birtokában, a továbbiakban: A 7. gd. hds. hk. g. cs. pk.) 005. sz. jelentés, 1945. január 5.

³⁹ A 27. gárda-lövészhadtest három hadosztálya (északról dél felé): 141., 303., és 243. lövészadosztály.

majd az 1. harcoksihadtest törzsfőnökeként harcolt tovább. 1942. július 21-én Kravcsenkót vezérőrnaggyá léptették elő. 1942 augusztusában ő lett a 2. harcoksihadtest parancsnoka, de egy hónap múlva már a 4. harcoksihadtest élén kapcsolódott be a sztálingrádi csatába. Miután részt vett a német 6. hadsereg bekerítésében, 1943 januárjában Kravcsenko hadtestének harcoksjai a Voronyezsi Front állományában a magyar 2. hadsereget támadták. A 4. harcoksihadtestet 1943. február 13-án 5. gárda-harcoksihadtestnek nevezték át. A magasabbegység részt vett a harkovi, majd a kurszki csatában is. Kravcsenkót időközben (1943 júniusában) altábornaggyá léptették elő, majd 1944. január 21-én megkapta a 6. harcoksihadsereg parancsnoki beosztását. Kravcsenko hadserege a romániai harcokban tanúsított teljesítménye alapján 1944. szeptember közepén megkapta a „gárda” megkülönböztető elnevezést, parancsnokát pedig vezérezredessé léptették elő.

1945. január 4-én a 6. gárda-harcoksihadtest azt a feladatot kapta, hogy január 5-én estig csapatait összpontosítsa Ipolyszalka–Letkés körzetébe, majd 6-án hajnalban menjen át támadásba a 7. gárdahadsereg főcsapásának irányában. A harcoksihadseregnek január 7-én estig el kellett foglalnia a komáromi dunai átkelőket, majd ki kellett jutnia a IV. SS-páncéloshadtest hátába. Ugyanakkor az erők egy részével birtokba kellett vennie Érsekújvárt, és bevárni a 7. gárdahadsereg lövészcsapatait.

Ezzel összhangban a 9. gárda-gépesítetthadtest (Mihajil Vasziljevics Volkov altábornagy) számára azt a feladatot szabták, hogy a 25. gárda-lövészhadtest 53. lövészadosztályával együttműködésben éjszakai támadással törje át a német–magyar védelmet Nánától északra, majd Muzslán, Bátorkeszin és Madaron keresztül előretörve vegye birtokba a komáromi vasúti hidat. A harcoksihadsereg támadásának északról való biztosítása érdekében a hadtestnek Bátorkeszi elérése után 46. gárda-harcoksidandárját Érsekújvár felé kellett fordítania. A 9. gárda-gépesítetthadtest saját erői 1945. január 5-én az alábbiak voltak:⁴⁰

<i>Alakulat</i>	<i>Páncélosok</i>	<i>Gyalogság harcos létszáma</i>	<i>Tüzérség</i>
18. gárda-gépesítettdandár (benne a 83. gárda-harcoksiezred)	3 db M4A2 harcokcsi 6 db Valentine IX harcokcsi 3 db SzU–76 önjáró löveg	620 fő ⁴¹	Nincs adat
30. gárda-gépesítettdandár (benne a 84. gárda-harcoksiezred)	2 db M4A2 harcokcsi 2 db Valentine IX harcokcsi	45(!) fő ⁴²	Nincs adat
31. gárda-gépesítettdandár (benne a 85. gárda-harcoksiezred)	14 db M4A2 harcokcsi 4 db Valentine IX harcokcsi 2 db SzU–76 önjáró löveg	420 fő	Nincs adat

⁴⁰ A 9. gárda-gépesítetthadtest hadművelleti naplója az 1945. januári Komárom–Érsekújvár irányú támadásról. (Másolata a szerző birtokában; a továbbiakban: A 9. gd. g. hdt. hadművelleti naplója) 3–4. o.

⁴¹ Összehasonlításul: egy teljesen feltöltött, 3781 fős gépesített dandár állományába saját harcoksiezrede mellett három gépkocsizó lövészszázalaj (egyenként 649 fő), egy aknavetőosztály, egy tüzérosztály, egy légvédelmigéppuskás-század, egy géppisztolyos-század (94 fő), egy felderítőszázad, egy páncéltörőpuskás-század, egy műszaki század és saját hadtáp-csapatok tartoztak. Felszerelését és fegyverzetét 177 golyószóró, 45 géppuska, kilenc légvédelmi nehézgéppuska, 30 darab 82 mm-es és hat 120 mm-es aknavető, 12 darab 76,2 mm-es löveg, 12 darab 45 mm-es páncéltörő ágyú, 99 darab 14,5 mm-es páncéltörő puska, 41 harcokcsi, 10 páncélozott szállító jármű, 10 páncélgépkocsi, 360 tehergépkocsi és 94 rádió adó-vevő alkotta.

⁴² A harcokcsi- és a személyi állományt január 5-ig betagolták a 18. gárda-gépesítettdandárba.

<i>Alakulat</i>	<i>Páncélosok</i>	<i>Gyalogság harcos létszáma</i>	<i>Tüzérség</i>
46. gárda-harcocsidandár	29 db M4A2 harcokcsi	91 fő ⁴³	Nincs adat
14. gárda motorkerékpáros-zászlóalj	3 db M4A2 harcokcsi 1 db SzU-76 önjáró löveg	118 fő	–
31. gárda műszaki zászlóalj	–	260 fő	–
15. gárda híradózászlóalj	2 db M4A2 harcokcsi	–	–
Hadtest-tüzérség	–	–	Nincs adat
<i>Összesen:</i>	<i>71 páncélos</i>	<i>1554 fő</i>	–

A hadtestet Kravcsenko vezéreredes egy páncéltörő tüzérdandárral, egy könnyű tüzérezreddel, egy légvédelmi tüzérezreddel és egy műszaki zászlóaljjal erősítette meg.

Az 5. gárda-harcocsihadtest (Mihajil Ivanovics Szaveljev vezérőrnagy) csapatainak Nánától délre éjszakai rohammal át kellett törniük a német–magyar védelmet, majd Búcs, Marcelkeszi⁴⁴ és Hetény elfoglalása után birtokba kellett venniük a komáromi közúti hidat. A hadtest 1945. január 5-én az alábbi saját erővel rendelkezett:⁴⁵

<i>Alakulat</i>	<i>Páncélosok</i>	<i>Gyalogság harcos létszáma</i>	<i>Tüzérség⁴⁶</i>
20. gárda-harcocsidandár ⁴⁷	–	Nincs adat	Nincs adat
21. gárda-harcocsidandár	43 db T-34/85 harcokcsi	146 fő	Nincs adat
22. gárda-harcocsidandár	42 db T-34 harcokcsi	86 fő	Nincs adat
6. gárda-gépkocsizó-lövészdandár	–	500 fő 5 db nehézgéppuska 13 db géppuska 35 db golyószóró 26 db pct. puska	7 db 76 mm-es löveg 6 db 45 mm-es pct. ágyú 4 db 120 mm-es aknavető 25 db 82 mm-es aknavető
15. gárda-motorkerékpáros-zászlóalj	4 db harcokcsi	Nincs adat	Nincs adat
4. gárda-híradózászlóalj	2 db harcokcsi	–	–
391. gárda-páncéltörő-tüzérezred	–	–	12 db 76 mm-es löveg
454. gárda-aknavetőezred	–	–	17 db 120 mm-es aknavető
127. gárda-aknavető-tüzérosztály	–	–	4 db M-13 rakéta-sorozatvető
392. gárda-légvédelmi-tüzérezred	–	–	6 db 37 mm-es gépágyú 10 db 12,7 mm-es géppuska
<i>Összesen:</i>	<i>91 páncélos</i>	<i>732 fő</i>	–

⁴³ Minden szovjet harcocsidandár hadrendjében volt egy saját gépkocsizó lövészzászlóalj, elvi állomány-táblájában 507 katonával.

⁴⁴ Marcelháza és Kurtakeszi 1942-ben Marcelkeszi néven egyesült.

⁴⁵ Az 5. gárda-harcocsihadtest hadműveleti naplója, 1945. január 1–31. (Másolata a szerző birtokában; a továbbiakban: Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója) 3. o.

⁴⁶ 1945. január 1-jei adatok.

⁴⁷ A dandár 1945. január 1-jén meglévő harcokcsi-állományát (21 T-34) január 5-ig elosztották a másik két harcocsidandár között.

A hadtestet a 6. gárda-harcokocsihadsereg parancsnoka egy könnyű tüzérdandárral, egy tüzérezreddel és egy műszaki zászlóaljjal erősítette meg.

A hadseregek közvetlen 4. önálló gárda-motorkerékpárosezred feladata az volt, hogy 10 harcokocsijával a Duna északi partja mentén támadjon Komárom irányában, és ezzel fedezze a 6. gárda-harcokocsihadsereg balszárnyát déli irányból. A hadseregek közvetlen 202. könnyű tüzérdandár és a 34. páncéltörő tüzérdandár (összesen 107 löveggel), valamint a 22. gépkocsizó műszaki dandár és az 57. gárdaaknavető- (sorozatvető-) tüzérezred – mint arról fentebb már szó esett – a két gyorsan mozgó hadtestet támogatta.

A 2. Ukrán Front kijelölt csapatai összesen 202 páncélossal,⁴⁸ valamint 719 löveggel és aknavetővel rendelkeztek. A szárazföldi csapatokkal való együttműködésre a 2. és 3. Ukrán Front két légi hadseregének kötelékei is felkészültek.

A szovjet csapatok egyáltalán nem voltak erejük teljében. Az 5. gárda-harcokocsi-hadtest feltöltöttsége például alig haladta meg a 33%-ot, a 9. gárda-gépesített hadtest pedig előírt harcjárműveinek egyharmadával sem rendelkezett.⁴⁹ A két hadtest aktuális harcértékét tekintve január 5-én este inkább egy-egy átlagos német páncélos hadosztálynak felelt meg, mintsem valódi hadtestnek.⁵⁰

Ilyen körülmények között a hadműveleti terv sikere alapvetően a hadműveleti és harcászati meglepetésen, a szünet nélküli harcon (beleértve az éjszakai harcselekmények megvívását is), és főként a gyorsaságon múlott.

A páncélosokkal felszerelt szovjet erők – az ellenséges felderítés megtévesztése céljából – főként éjszaka mozogtak új összpontosítási körleteik felé. Az 5. gárda-harcokocsi-hadtest január 5-ére virradó éjszaka 45 km-es menettel érte el Nána és Párkány körzetét. A 9. gárda-gépesített hadtest 46. gárda-harcokocsidandárja ugyanakkor ezen az éjszakán 80 km-t tett meg új bevetésének helyszínére, de az álcázás érdekében egyelőre a német–magyar permvonaltól 20 km-re várakozott.⁵¹

A sötétben való hatékony harcokocsitámadásnak az egyik legalapvetőbb feltétele az eredményes tájékozódás volt. A szovjet csapatok megkapták a támadási irány pontos

⁴⁸ A 6. gárda-harcokocsihadsereg két hadtestében összesen 162 harcokocsi és hat önjáró löveg volt. A hadseregek közvetlen alakulatoknál (51. gárda önjáró tüzérdandár, 49. gárda nehézharokocsi-ezred, 364. gárda nehéz önjáró tüzérezred, 697. és 1458. önjáró tüzérezred, valamint a 4. gárda motorkerékpárosezred) összesen (!) továbbá 16 harcokocsi és két önjáró löveg állt rendelkezésre, vagyis ezek a kötelékek a támadást még a hadtesteknél is alacsonyabb feltöltöttséggel várták. A harcokocsihadsereg 178 páncélosán és 113 motorkerékpárján kívül a hadműveleti csoportosításba tartozott még a 27. önálló gárda-harcokocsidandár 16 üzemképes harcokocsija és nyolc önjáró lövege is.

⁴⁹ Az 1945. január 1-jén érvényes állománytáblák alapján egy teljesen feltöltött harcokocsihadtest 207 közepes (T-34 vagy T-34/85) harcokocsival, 21 könnyű (SZU-76), 21 közepes (SZU-85/100) és 21 nehéz (ISZU-122/152) önjáró löveggel (összesen 270 páncélossal) rendelkezett. A gépesített hadtest állományába ugyanakkor 183 közepes harcokocsi, 21 könnyű (SZU-76), 21 közepes (SZU-85/100) és 21 nehéz (ISZU-122/152) önjáró löveg (összesen 246 páncélos) tartozott. Lásd bővebben: *Zuloga, Steven J. – Ness, Leland S.: Red Army Handbook 1939–45.* Sutton Publishing, 1998. 61–99. o.

⁵⁰ Michael Reynolds, a neves brit hadtörténész előszeretettel hasonlítja a 1943–1945 között szervezett szovjet harcokocsi- és gépesített hadtesteket egy-egy német páncélos hadosztályhoz, a szovjet harcokocsihadseregeket pedig egy német páncélos hadtesthez. Noha ezzel általában – egy teljesen feltöltött szovjet harcokocsihadsereg, illetve harcokocsi- vagy gépesített hadtest esetében – nem érthetünk egyet, a 6. gárda-harcokocsihadsereg 1945. január eleji harcértéke valóban megfelel ennek az összehasonlításnak.

⁵¹ *Commanding the Red Army's Sherman Tanks.* Lincoln–London, 1996. (a továbbiakban: *Loza*) 66. o. A könyv szerzője a 46. gárda-harcokocsidandár egyik zászlóaljparancsnokaként a második világháborúban kiérdemelte a „Szovjetunió Hőse” címet, és három M4A2 harcokocsi löttek ki „alóla”.

irányszögét, s ezt követniük kellett bármi áron: „a harcokcsizóknak ezt az irányszöveget a harcokcsitornyok belső falára, a tüzekeknek a tábori és légvédelmi lövegek lövegpajzsára, a deszant-lövészeknek géppisztolyuk fegyvertusára kellett írni.”⁵²

A 9. gárda-gépesíthadtest angolszász gyártmányú páncélosai rendelkeztek beépített iránytűvel, ám az 5. gárda-harcokcsihadtest T-34 és T-34/85 harcokcsijai nem. Ezért az előbbi hadtest parancsot kapott, hogy – a zászlóalj- és a századparancsnoki harcokcsikat leszámítva – minden páncélosból szereljék ki az iránytűket, és adják át azokat a harcokcsihadtestnek.⁵³ Más szempontból is volt különbség a két hadtest között: amíg a 9. gárda-gépesíthadtest fehérre festette⁵⁴ harcjárműveit, addig az 5. gárda-harcokcsihadtest ezt nem tette meg. Ennek később meglehetősen hátrányos következményei lettek.

A nagyobb lélektani hatás kedvéért a szovjet hadvezetés még a támadást bevezető tüzezségi tüzelőkészítésről is lemondott. Ebben a helyzetben alapvető fontossággal bírt: mégis mire számítanak a német–magyar csapatok?

A „Balck” seregcsoport január 1-jén még úgy vélekedett, hogy a 6. gárda-harcokcsihadseréget feltöltés céljából vélhetőleg kivonják az arcvonalból. Három nappal később, 4-én azonban a német felderítő repülőgépek a Garam keleti partján 300, déli irányban mozgó gépjárművet észleltek. Hamarosan be is azonosították őket, mint a 6. gárda-harcokcsihadserég két menetoszlopban haladó eszközeit.⁵⁵

A németek ekkor még azt gondolták, hogy ezek az erők talán Szobnál átkelnek a Dunán, és a 3. Ukrán Front jobbszárnyának megerősítésére sietnek. Balck páncélos táborokban azonban kétség ébredt e változat megvalósulását illetően, s aznap két önálló páncélvadászosztályt rendelt alá az LVII. páncéloshadtestnek, hogy az megerősítse velük jobbszárnyát. Egyúttal kérvényezte, hogy a német 4. légiflotta összes bevethető repülőgépe másnap az átcsoportosuló 6. gárda-harcokcsihadseréget támadja.⁵⁶

Január 5-én az összesített felderítő jelentésekből kirajzolódó német végkövetkeztetés már az volt, hogy egy újabb támadás áll küszöbön, amely a Párkánynál kialakított szovjet hídfőből indul nyugat felé, Komárom irányában, a Dunától délre védekező szovjet csapatok tehermentesítése érdekében. Erről a Dél Hadseregcsoport vezérkari főnöke, Helmuth von Grolman altábornagy, valamint a „Balck” seregcsoport vezérkari főnöke, Heinz Gaedcke vezérőrnagy január 5-én 16 óra 50 perckor beszélt először nyíltan.⁵⁷ Tehát – ha az utolsó pillanatban is – a németek mégis felfedezték a szovjetek támadási szándékát, s ez a hadműveleti meglepetést jelentősen csökkentette.

Az LVII. páncéloshadtest arcvonalán a „Szent László” hadosztály erői január 5-én végrehajtották a német csapatok leváltását. Erre az I/I. ejtőernyős-zászlóalj védőszakaszának közepén elhelyezkedő 2. század egyik szakaszparancsnoka, Marosújvári Géza tartalékos zászlós így emlékezett:

⁵² Loza 66. o.

⁵³ Uo. 65. o.

⁵⁴ Uo. 67. o.

⁵⁵ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 4. 1. 1945 (627. tekercs 7211980. felvétel).

⁵⁶ A német légierő másnap a rossz időjárás ellenére összesen 140 bevetésben támadta a Garam folyótól keletre zajló gépjárműforgalmat és a szovjetek által megszállt településeket, de a támadások eredményét a Dél Hadseregcsoport hadinaplója sajnos nem rögzítette.

⁵⁷ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 5. 1. 1945 (627. tekercs 7211993. felvétel).

„A német egység, melyet leváltottunk századommal, az Érsekújvár–Párkány vasútvonal mellett, illetve közvetlenül a vasúti töltésre volt beásva. Nagyon szerencsétlenül megválasztott védővonal volt. Századparancsnoktól, Szakács [József – Sz. N.] főhadnagytól megkaptam szakaszom védősávját, és előrementem az állásokban lévő német egységhez. Késő délután volt már, és alig lehetett látni az esztergomi bazilika kupoláját. Az ég egyébként derült volt és mínusz 7-8 fok hideg. Feltűnően nagy volt a csend, és valami érződött a levegőben. A távolból mély, harcoksimorgásra emlékeztető hangot hallottam.

Megkerestem a sávomban védő német egység parancsnokát, és közöltem vele, hogy mi fogjuk őket leváltani. Kisült, hogy egy német század védi ezt a sávot, és nekem ugyanezt egy szakasszal kell megszállnom. A német századparancsnok harcálláspontja egy vasúti átereszen volt berendezve.

Előttünk hóval borított sík területet láttam, trágyakupacokkal tarkítva. Mögöttünk ugyanez kukoricatáblákkal, majd távolabb a Kőbölkút–Muzslai szőlődombok húzódtak, apró présházakkal. A német főhadnagy szerint nyugalom van és nincs semmi komolyabb harctevékenység. Ennek nagyon megörültünk, mert valamennyien nagyon fáradtak voltunk, és alig vártuk már, hogy valahova ledőlhessünk.

Mivel létszámunkhoz viszonyítva széles védősávot kaptunk, a védelmet támpontszerűen szerveztem meg. A leváltás végrehajtása alatt észrevettem, hogy a németek nagyon gyanúsán viselkednek, és lázas gyorsasággal ürítik ki állásaikat. A német főhadnagytól beszélgetés közben megkérdeztem, hogy ő hallja-e Párkány irányából a harcokcsik hangjához hasonló hangokat. Megnyugtató, hogy ez a hang német harcokcsiktól ered. Én jóhiszeműen elhittem neki ezt, mert gondoltam, hogy magasabb parancsnokaink megfelelően tájékozódtak, mielőtt kihozták ide bennünket. Rajparancsnokaimmal pontosan meghatároztuk a „villámgéppuskák” [MG 42 géppuskák – Sz. N.] helyét és a rajok sávjait.”⁵⁸

Tassonyi Edömér százados visszaemlékezései szerint a szovjet harcokcsi és önjáró lövegek január 5-én este 22 óra körül kezdtek gyülekezni, közvetlenül a német–magyar arcvonal előtt. Az összevont ejtőernyős-zászlóalj parancsnoka haladéktalanul jelentette is a „Szent László” hadosztály vezérkari főnökének – Lajtós Árpád vezérkari őrnagynak –, hogy 60-80 páncélos már beérkezett, s a gyülekezés folytatódik.

Lajtós – aki saját bevallása szerint az este folyamán a készülő harcokcsitámadásról több figyelmeztetést is kapott az arcvonalból – enyhén kételkedett Tassonyi jelentésének valóságtartalmában, de ugyanakkor visszaemlékezése szerint elrendelte, hogy erősebb szovjet nyomás esetén minden magyar védőkörlet és támpont visszavonulhat. Nem határozta meg számukra, hogy ezt pontosan milyen irányban tegyék. Egyetlen pontot jelölt csupán meg: minden visszavonuló kötelék Kőbölkútra igyekezzék.⁵⁹

Tassonyi ezután még utasította Godó főhadnagyot, a jobbszárnyon elhelyezkedő század parancsnokát, hogy ha megindul a szovjet támadás, gyűjtsák fel a közeli szalmakazlakat, majd éjjél körül lefeküdt aludni.⁶⁰ Akkor még nem tudta, hogy álma nagyon rövid lesz.

⁵⁸ Marosújvári Géza: Ejtőernyős katonai szolgálatom emlékei, 1941–1945. HL Tgy. 2904. sz. 6–7. o.

⁵⁹ Lajtós Árpád: Szent László hadosztály (visszaemlékezés). HL Tgy. 2598. sz. (a továbbiakban: Lajtós) 69. o.

⁶⁰ Tassonyi Edömér 1982. január 12-én kelt levele Pályi Györgyhez. In: Pályi György: A Szent László hadosztály repülő-lövészeredének története 1944. okt.–1945. dec. (kézirat) HL Tgy. 3063. sz. (a továbbiakban: Tassonyi-levél) 1–2. o.

Az ütközet első szakasza: a szovjet áttörés (1945. január 6.)

Nem sokkal éjfél után, január 6-án⁶¹ hajnali 3 órakor „ГРОЗА” (Zivatar) jelszóra kezdetét vette a szovjet csapatok támadása, a korábbi terveknek megfelelően tüzérségi tüzelőkészítés nélkül.

Az 5. gárda-harcokosihadtest 21. gárda-harcokosidandárja – megerősítve a 391. gárda páncéltörő tüzérezreddel és a 22. gépkocsizó műszaki dandár egy zászlóaljával – Nána felől Párkány–Nána vasútállomás irányában indított támadást. Hajnali 5 óra körül, a vasútállomástól 200 méterre keletre a páncélosok aknamezőbe ütköztek. Alig keltek át ezen, további 300 méter után a műszaki katonáknak újabb robbanó műszaki záron kellett átjárót nyitni.

A 22. gárda-harcokosidandár (alárendeltségében a 22/3. gépkocsizó műszaki zászlóaljjal) ezzel egy időben Párkány előteréből Ebed felé támadott, amelyet 10 óra tájban foglalt el.⁶²

A szovjet támadás megindulása előtt nem sokkal, hajnali 1 óra tájban Korponay főhadnagy Muzslán állomásosó – Panzer IV harcokocsiból álló – páncéloscsoportját is riadóztatták, amely hamarosan meg is indult Párkány–Nána vasútállomás felé. A magyar harcjárművek nem az úton, hanem mellette kétoldalt, a terepen szétbontakozva, harcalkozatban haladtak. Parancsnokuk keresztneve után rádió hívójelük „Dezső” volt. Bese Ödön szakaszvezető, a századparancsnoki harcokocsi vezetője így emlékezett:

„Tíz harcokocsival indultunk, de az egyik kocsink a község [Muzsla – Sz. N.] kijáratánál motorhiba miatt leállt. A rádiója pedig össze volt hangolva a századdal. Amint megüünk a sötétben, mert a hold a hófelhők közé elbújva nem világított, csak annyit láttunk, amikor a szemünk megszokta a sötétséget, amit a hó egy kis világosságot nyújtott. A félhomályban én észrevettem, hogy itt is, ott is kisebb csoportokban vagy egyedül a gyalogság vonul hátra. Nem szóltam, csak figyeltem. Egyszer csak a jobb szélső kocsink jelenti: 'Dezső figyelem! Dezső figyelem! Nána felől egy sötét tömeg közeledik felém. Valószínű harcokocsi. Ezért kérdezem: saját ez?' Mert német is lehetett, ezért kérdezte. A főhadnagy úr azt válaszolta, hogy 'nem tudom'. Azután pár perc múlva egy robbanás, és a szembejövő kocsi égett, mint a fáklya. Ekkor látjuk, hogy ez T-34-es. A szélső kocsink pedig jelenti: 'Majdnem nekem jött, kénytelen voltam belelőni'.

A T-34-es minket nehezebben láthatott, mivel a mi kocsjaink a meszeléstől fehérek voltak és beleolvadtak a havas környezetbe. Ellenben az orosz tankok a havon sötét pontokként kivehetően látszottak.

Nos, amint a T-34-es égett és világított, látjuk itt is, ott is T-34-ek és T-43-ak,⁶³ de nagyon sokan. Nem volt mit tenni, a szokásos módon elkezdtünk löni, ahogy csak bírtunk. Közben ide-oda helyet változtattunk. Egy T-34-es megfordult és ész nélkül rohant hátra. A kipufogója pedig egyméteres szikracsóvát lövelt ki hátra. Az égő kocsi fényénél távolabb egy fa villogott a fénytől. Mi pedig ismertük az utat, tudtuk, hogy ott balra ka-

⁶¹ Az időjárás reggel párás, ködös volt, rossz látási viszonyokkal. Gyenge hóesés mellett –2 Celsius-fokot mértek. Napközben is tovább hullott a hó, a látási viszonyok nem javultak, a hőmérséklet pedig egy Celsius-fokkal csökkent.

⁶² Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 5. o.

⁶³ A németek nyomán a magyar páncélosok is így hívták a T-34 parancsnoki kupolával szerelt változatát és a T-34/85 harcokocsit. Ez esetben utóbbiakról van szó.

nyarodik az út. A Marci [a századparancsnoki harckocsi irányzólovésze – Sz. N.] pedig becélózta a villogó fát, és amikor a szikracsóva odaért, kilőtte a menekülő harckocsit.

A következő pillanatban megszólalt a rádió: 'Dezsők! Dezsők! Vigyázatok, a hátatok mögött T-34-es!' Erre a tornyot gyorsan hátra fordítottuk, és bumm, a hátunk mögött 60 méterre kilőttük az oldalát mutató T-34-et. Akik kiugrottak, szaggatták le magukról a ruhát és hemperegtek a hóban, mert égett rajtuk minden.

Itt a csetepaté tizenöt-húsz percig tartott. Az oroszok meghátráltak. Nem tudták, hogy kik vagyunk, és milyen erővel rendelkezünk, hányan vagyunk. Mi kilőttünk úgy tizenöt orosz harckocsit, hármat járó motorral, üzemképes állapotban otthagytak üresen.⁶⁴

A 3/I. harckocsizászlóalj itt bevetett százada az összecsapásban két kilőtt Panzer IV harckocsit veszített. Mivel a szovjetek jelentős túlerőben voltak, a lőszerkészlet viszont csaknem elfogyott, a magyar páncélosok kihasználva a szovjet megingást, visszavonultak. Közvetlenül a Duna északi partja mentén haladtak, hogy elkerüljék az 5. gárda-harckocsihadtest erőit.

Időközben megvirradt. A Muzsla keleti kijáratánál korábban elakadt magyar páncélos rádión figyelmeztette a páncéloscsoportot, hogy a szovjet harckocsik időközben a hátukba kerültek és elvágták a községbe vezető utat. Miután a magyar harckocsi két közeledő T-34-et kilőtt, a szovjet páncélosok vele is végeztek.

Korponay főhadnagy ezután parancsot adott, hogy a páncélosok Muzslát elkerülve, egyenként mozogva érijék el Búcs községet. Két páncélos – egymást nem látva – Karva felé vette az irányt, nyomukban egy őket üldöző T-34 harckocsival. A község házai között – egymásról továbbra sem tudva – mindkét magyar harckocsi leszállást foglalt. A gyanútlanul behatoló szovjet páncélost a közelebbi magyar Panzer IV négy-öt méterről szétlőtte. Ezután a magyar harckocsik a terepen keresztül Búcs felé igyekeztek. Bese Ödön mindezt így látta:

„Már délutánra járt az idő, amikor valahonnan ismét előkerült egy orosz tank. Észrevettem, és mivel nem lőttünk rá, üldözni kezdett, de még elég távolról. Én pedig utolértem egy kis cseh kocsiból átalakított tankot, a németek a tornyát lecsereálták, erősebb ágyúval szerelték fel. Így lett belőle 11 tonnás kis harckocsi.⁶⁵ [...] Valahonnan idekeveredett. Elértünk egy tónak is beillő nagy vízterülethez. Ami a sok őszi esőtől és december eleji hóolvadásból az itt lévő elég nagy mélyedésben összegyűlt. Persze be volt fagyva. Ez a kis harckocsi rászaladt, és vígan átment rajta. Gondoltam, én is megpróbálom [a Panzer IV harckocsival – Sz. N.], hátha elbír a jég, most elég hideg van. Rámentem, egy darabig ment is a dolog, aztán a parttól úgy 20-25 méterre beszakadt alattam a jég. A víz mélysége nem volt nagy, úgy 70-80 cm lehetett, de az alja iszapos volt. Egy darabig, úgy 3-4 métert mentem előre, a kocsi törte maga előtt a jeget, közben éreztem, hogy a lánc mindig nehezebben tud kapaszkodni. [...] Megálltam és lassan megindultam hátra, vigyázva, nehogy a lánc megpörögjön, mert akkor itt rekedünk. A kocsiiban lévők kiabáltak: 'ne menj hátra, gyerünk tovább előre!' – nem hallgattam rájuk, lassan sikerült kimásznom. [...]

⁶⁴ Bese 88–89. o.

⁶⁵ A magyar századparancsnoki harckocsi feltételezhetően a német 43. páncélvadászosztály egyik Marder páncélvadászát érte utol.

A tó után 300-400 méterre széles vízelvezető árok keresztezte utunkat. A mélysége 3-3,5 m, a szélessége 4 m körül lehetett. A kis harckocsi elakadt, nem tudott tovább menni. Oldalirányban kereste, hol tudna átmenni, mert az árok oldala nagyon meredek volt. A T-34-es beérte, és még arra sem méltatta, hogy kilője, hanem egyenesen nekiment és belelőtte az árokba. Utána ő is kereste, hol tudna átmenni. A kis kocsiból pedig kimásztak [a németek – Sz. N.], tüzér szakaszvezető volt a parancsnokuk. Ő meg hátulról a fauszt patronnal (magyarul páncélöklől) belelőtt a T-34-esbe. Az pedig szinte szétrobbant. Úgy szétnyílt, mint egy ló vontatta hótúrót, mert a fauszttól a kocsiban lévő lőszer és üzemanyag azonnal felrobbant, ami szétvetette a tankot. Ezután már zavartalanul folytattuk utunkat.”⁶⁶

Hajnali 1 óra 30 perckor a magyar 20. rohamtüzérosztály részeit is riadóztatták. Két Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélos már előző nap 16 órakor elhagyta Muzslát, hogy állást foglaljon az Ebed felé vezető úton. Így most csak Óvári Győző zászlós további három vadászpáncélosa indult el a községből, hogy csatlakozzék hozzájuk. Útközben az egyik harcjármű Muzsla közepén műszaki okok miatt elakadt.⁶⁷ A másik két vadászpáncélos Ebed északi előterében elérte társait. A páncélosok lövegei dél felé néztek. Óvári zászlós nem várt harckocsitámadást, így repeszgránátot töltetett be. Az egyik magyar Jagdpanzer 38(t) parancsnoka hamarosan jelentette, hogy járművét kilőtték, és kezelőszemélyzete elhagyta azt. A zászlós vadászpáncélosával kelet felé fordult, és két-három közeledő szovjet harckocsit vett észre. Ekkor a magyar páncélost homlokpáncélzatán áthatoló találat érte, s egy másik lövedék az egyik láncfalpát is letépte. A szovjet páncélosok ezután visszahúzódtak. A magyar kezelők gyalog gyorsan visszavonultak Muzslára. A megmaradt másik két magyar vadászpáncélos saját lábán húzódtott vissza a községbe, ahonnan hamarosan Koltay főhadnagy parancsára folytatták a visszavonulást Ógyalla felé.⁶⁸

A szovjet 22. gárda-harckocsidandár 10 óra körül birtokba vette Ebedet, majd részeivel a Muzsláért harcoló 21. gárda-harckocsidandárt támogatta.

Muzslán a magyar 53. utász zászlóaljból szervezett egyesített utászszázad két szakasza a település keleti, egy félszakasz pedig annak északi szélén foglalt védőállást. Reggel 6 órakor a szovjet harckocsik löni kezdték a községet, mire az utászszakaszok tüzelve visszahúzódtak.

Eközben két T-34 páncélos kelet felől betört a faluba. Az egyik kilőtte a magyar 16. rohamtüzérosztály egy Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélosát, ami a falu közepén tüzelőállásba vonulás közben behátrált egy mély vízelvezető árokba, és emiatt mozgásképtelenné vált. Ezt a szovjet harckocsit azután az utászszázad I. szakaszának parancsnoka, Székely György hadnagy egyetlen páncélöklével kilőtte, a páncélosból kiugráló legénységgel pedig közvetlen közletről, géppisztollyal végzett.

A muzslai harcokban nagy valószínűséggel a „Bernolák” rohamtüzérosztály legalább egy Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélosát is kilőtték a szovjetek.⁶⁹

⁶⁶ Bese 90–91. o.

⁶⁷ Később nagy valószínűséggel sikerült megjavítani, mert a 20. rohamtüzérosztály egyetlen vadászpáncélosa sem hagyott Muzslán.

⁶⁸ Palásthy András interjúja Óvári Győzővel 2005. június 28-án. A szerző ezúton is köszöni Palásthy úr szíves segítségét.

⁶⁹ Legalábbis erről tanúskodik az a veszteségi jelentés, amelyet a 24. rohamtüzérosztály I. ütege adott le. Lásd HL HM 22. veszteségi osztály anyaga, 14912/8. ny. v. – 1945. Eszerint az üteg három katonája Muzslán feltehetően kilőtt páncélosában halt hősi halált, másik három pedig eltűnt.

A Muzsla nyugati kijáratához telepített páncéltörő ágyú újabb két T–34-et semmisített meg. A községben előrenyomuló szovjet gyalogságnak nagy veszteségeket okozott a magyar utászszázad géppuskája.⁷⁰

A felzárkózó 6. gárda gépkocsizó lövészdandár 1. zászlóalja északról megkerülte Muzslát, a 2. zászlóalj pedig dél felől támadta a települést. Muzsla 10 óra 30 perc körül szovjet kézbe került, de csak dél körül számolták fel teljesen a védők ellenállását.⁷¹ Szovjet adatok szerint a községért folytatott harcokban a német–magyar csapatok három harckocsit, kilenc „önjáró löveget” (valószínűleg vadászpáncélost), valamint 100 halottat és sebesültet veszítettek.

A visszavonuló német 8. páncéloshadosztály vadászpáncélosokból, páncélvadászokból, lövészpáncélosokból és önjáró tarackokból álló harccsoportjával halogató harcot vívott. Emiatt a 21. gárda-harckocsidandár csak 18 óra körül tudott betörni Bátorkeszire⁷² – amely eredetileg a 9. gárda-gépesítetthadtest sávjában feküdt –, majd ötórás harc után elfoglalta a községet.

A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár, mivel nem ütközött szervezett ellenállásba, 17 óra 30 perc körül 1. és 2. zászlóaljával elérte a Búctól 2 km-re északkeletre lévő 127-es magaslatot, majd maga is előretört a harckocsidandár által támadott Bátorkeszi felé.⁷³

A szovjet 22. gárda-harckocsidandár eközben folytatta támadását, de Madartól 1 km-re keletre erős német ágyútűzbe ütközött. Így a dandár megállt, és a 21. gárda-harckocsidandárral közösen felkészült Madar birtokbavételére.⁷⁴

Korponay Dezső főhadnagy Panzer IV harckocsija időközben megérkezett Búcsra, ahol a gyorsan közeledő szovjet csapatok hírére a németek pánikszerű visszavonulásba kezdtek. A Komárom felé vezető kijárat biztosításával a magyar harckocsit bízták meg, ám az meghibásodott lövegtávcsove és kevés lőszer miatt a harcot nem tudta felvenni a községet megkerülő, és nyugat felől támadó T–34 páncélosokkal. A magyar Panzer IV harckocsit rövid tüzváltás után kilőtték. Kapusi János őrzető, a töltőlövész elesett és bennégett a harckocsiban, de a többiek ki tudtak menekülni. Ahogy Bese szakaszvezető visszaemlékezett:

„Ezután udvarról udvarra, kerítéseken át kellett végigmenni az egész községen. Mert már az utcákon orosz tankok dübörögtek. Mikor úgy feleúton jártunk, az egyik udvarból 3 német katona, oldalkocsis motorkerékpáron, kirohant és nagy sebességgel igyekezett kijutni a községből. Abban az irányban, amerre mi is tartottunk. Odaértek egy kis patakon átívelő hídhoz, ekkor elkapta őket egy repeszgránát. A motor darabokban repült széjjel velük együtt. [...] Amint kiértünk Búcsról, már várt ránk egy terepjáró tehergépkocsi, amellyel Érsekújvárra mentünk, onnan tovább, Komáromot elkerülve, a medvei hídon átjöttünk a Dunán.”⁷⁵

⁷⁰ HL A m. kir. 53. utászszázalaj naplója, 1945. január 6.

⁷¹ A magyar 53. utászszázalaj naplója szerint az egyesített utászszázad katonái csak a „Dunán áthangzó déli harangszókor” vonultak vissza a község körzetéből.

⁷² A település 752 házból állt.

⁷³ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 5. o.

⁷⁴ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 5. o.

⁷⁵ Bese 92–93. o.

A magyar 3/I. harcokcsizászlóalj „Korponay” százada tehát a komáromi páncélos-ütközet első – s egyben számára utolsó – napján legalább 18 szovjet páncélost lőtt ki, és öt saját Panzer IV harcocsit veszített. A megmaradt öt magyar páncélos átkelt a Dunán és csatlakozott a 2. honvéd páncélososztályhoz.⁷⁶

A 9. gárda-gépesítetthadtest erői csupán egy órával az általános támadás megkezdése előtt foglalták el megindulási állásaikat.

A 18. gárda-gépesítettdandár a hadtest jobbszárnyán, a 31. gárda-gépesítettdandár közepén, Nána és a Garam folyó közötti észak-déli arcvonalon várta a parancsot. A 46. gárda-harcokcsidandár – a 301. önálló páncéltörő tüzérezreddel együttműködésben – Nána északi részén kezdte meg a támadást, és Muzsla vasútállomása felé nyomult előre.

Az élen haladó M4A2 harcokcsik Káptalanpusztánál aknamezőbe ütköztek, majd tüzérségi tüzcsapás érte őket. Két páncélos találatot kapott.⁷⁷ A dandár előrevetett osztagának⁷⁸ parancsnoka, Dimitrij Loza gárdaszázados az éjszakai harc kezdetére így emlékezett:

„Három óraker Nyikolaj Mihno [gárdaalezredes, a 46. gárda-harcokcsidandár parancsnoka – Sz. N.] kiadta a parancsot az osztagnak: '200' (vagyis 'támadást megkezdni'). A harcokcsik letompított motorokkal megindultak a peremvonal felé. Az árkások átvezettek minket saját aknamezőink átjáróin. Pontosan keresztül irányítottak az ellenség robbanó műszak zárján készített keskeny sávon is. Tüzérségünk hallgatott, de készen állt, hogy (adott jelre) tüzet nyisson. Közvetlen légi támogatás alkalmazása a rossz időjárás miatt szóba sem jöhetett. A meglepetésre építettünk.

Az előrevetett osztag oszlopa keskeny arcvonalon morzsolta fel az ellenséget annak első állásában. Mögöttünk a dandár zöme – még mindig menetalakzatban – szétzúzta az ellenséges állást. A harcokcsik közötti távköz 20-25 méter volt. Ilyen oszlopalakzatban minden Sherman [M4A2 harcokcsi – Sz. N.] csupán egy irányba tüzelhetett, csekély kitéréssel jobbra vagy balra. Előrefelé csak az élen haladó harcokcsi rendelkezett teljes irányzási lehetőséggel. Az 'emcsák'⁷⁹ géppuskatüzét a harcokcsideszant-lövészek géppisztolysorozatai egészítették ki. Ha szükséges volt, a gépkocsizó lövészek gránátokat is dobáltak.⁸⁰

A muzslai vasútállomás felé vezető út mentén felállított hat gépvontatású páncéltörő ágyút a szovjetek tüzzel lefogták. A 46. gárda-harcokcsidandár ezután különösebb ellenállás nélkül elfoglalta az állomást, s közben páncélosai legázoltak egy gépkocsioszlopot.

A Káptalanpuszta és Ebed között, valamint a Bélát és Muzslát összekötő út mentén létesített kétvonalas német páncéltörő retesz Lajtos vezérkari őrnagy visszaemlékezése szerint ellenállás nélkül vonult vissza.⁸¹ Ennek oka a Dél Hadseregcsoport későbbi vizsgálata szerint az volt, hogy amíg a szovjetek páncélosaik számára foszforgránátok al-

⁷⁶ Uo. 93. o.

⁷⁷ Loza 69–70. o. Véleményünk szerint a német páncélelhárító retesz 8,8 cm-es légvédelmi és/vagy páncéltörő ágyúi nyitottak tüzet a szovjet harcokocsikra.

⁷⁸ Az előrevetett osztag a 46/1. gárda-harcokcsizászlóalj (Ivan Ignatyevics Jakuskin gárda-százados) egy harcokcsiszázadából, két harcokcsideszant-lövészszakaszból és néhány M–17 önjáró légvédelmi nehézgéppuskából (amerikai gyártmányú M5 féllánctalpas szállító járművekre szerelt 12,7 mm-es négycsövű nehézgéppuskából) állt. Lásd Loza 67. o.

⁷⁹ Az M4A2 harcokcsik orosz beceneve az „m” betű és az orosz „négy” szó rövidített összevonásából.

⁸⁰ Loza 67–68. o.

⁸¹ Lajtos 70. o.

kalmazásával jól megvilágították a terepet, addig a német páncéltörő ágyúk és légvédelmi lövegek kezelői semmiféle világítóeszközzel sem rendelkeztek.⁸²

A sötétben, kedvezőtlen időjárási körülmények közepette meginduló szovjet páncélosok tehát harcászati szinten meglepték a védőket, s emiatt kezdetben gyakorlatilag semmiféle ellenállásba sem ütköztek.

A harckocsi- és gépesített csapatok ezt kihasználva, a minél gyorsabb előretörés érdekében sok helyen szétbontakozás nélkül, menetből próbálták áttörni a német–magyar csapatok védelmét. A támadás elsősorban a „Szent László” hadosztály arcvonalát, valamint e seregest és a 211. népi-gránátoshadosztály csatlakozását érte. Hajnalig a szovjet csapatok mély betörést értek el, Muzsla, valamint Ebed keleti széléig nyomultak előre, és birtokba vették a Bélától keletre húzódó „Hegyfarok” déli részét. A „Szent László” hadosztályt szétszórták, csupán az ejtőernyős-zászlóalj harcolt tovább zárt kötelékben.

Tassonyi százados ejtőernyős-zászlóalja reggel 6 óráig kitartott eredeti támpontjaiban, annak ellenére, hogy például Godó főhadnagy jobbszárnyon lerohant századából mindössze 48 fő maradt (a többiek elestek, megsebesültek, szétfutottak vagy fogságba estek). Az ejtőernyős-zászlóalj ekkor körülbelül 1 km-t visszavonult a közeli völgyig, és azt dél felől lezárta. Pálfi százados újoncokból álló repülőlövész-zászlóalja 7 óra után csatlakozott a Bélától keletre lévő szőlődombokon körülbelül 400 x 400 méteres zsákban harcoló ejtőernyősökhöz, akikhez időközben odakeveredett egy aknavető kezelőszemélyzete is 42 aknagránáttal.⁸³

Szepesvári Béla főhadnagy, a repülőlövész-zászlóalj 2. századának parancsnoka így ír naplójára alapozott visszaemlékezésében:

„Fél 5-kor megkezdődik életem legcsúnyább napja. Rossz hangulatban, vaksötétben viszem a századot a gyülekezőhelyre. A front dübörög, harckocsik nyikorognak, ágyúk dörögnek, nyomjelző lövedékek cikáznak a fejünk felett. Az ejtősök [értsd: ejtőernyősök – Sz. N.] a Béla község előtti dombokat védik, azokat kell megsegíteni. Pálfi százados úr engem, illetve a 2. századot bízta meg az elővéd feladattal. Kapok egy páncélromboló rajt is.

A vaksötétben a térképet nem tudom használni, csak érzés szerint megyek. Alig indulok meg, bevág egy harckocsiágyú-lövedék. A század elfekszik. Alig tudom felrugdalni őket. Első jele ez a kiképzetlen, harcedzetlen [sic!] csapatnak. De valahogy csak megindulunk. Felérünk a dombra, ott félelmetes látvány tárul elénk.

Jobbra a műuton – ameddig a szem ellát – harckocsik özönlenek. Időnként megvilágítja őket a kilőtt, égő saját és orosz harckocsik fénye. Magyar tüzekek menetelnek hátra. Borzalmas a bizonytalanság. Az orosz harckocsik már a hátunk mögött dübörögnek, de menni kell előre. Megfeszített figyelemmel megyünk tovább. Már világosodik, mikor az ejtőernyős parancsnokot [Tassonyi századost – Sz. N.] elérem. Közben kisül, hogy két szakaszom elmaradt. Jelentkezem egy századosnál, az ejtősök parancsnokánál. Szörnyű nagyok a veszteségeik. Kilőttek páncélököllel nyolc harckocsit,⁸⁴ de hiába, ez csepp a tengerben. Visszavonulóban vannak.

⁸² IHL KTB/HGr. Süd Fernschreiben an Armeegruppe Balck Ia Nr. 660/45 geh. (628. tekercs 7212356. felvétel).

⁸³ Tassonyi-levél, 2–3. o.

⁸⁴ A nyolcból három páncélos megsemmisítőjét név szerint is ismerjük. Domonkos József tizedes, az 1. honvéd ejtőernyőszred törzsszázadának katonája hajnali 4 órakor a párkány–nánai útélágazásnál a támadó

Végre megérkezik a zászlóalj is. Röviden tanakodik a két zászlóaljparancsnok, és az ejtősök visszavonulnak, mi pedig ellentámadásba megyünk. Szerencsére megvan a két elmaradt szakaszom. Nekem a hegygerincen kell előremennem.

Alig rendezem a századot, örült géppisztolytűzet kapunk közvetlen közléről. A századom kezd futni. Itt csak a személyes példa segít. A golyózáporban le sem fekszem, hanem teljes nyugalmat színelve fedezékbe küldöm az embereket.

Az 1. század támad és elzavarja a muszkákat. Én is felszivárogtatom a népet a hegyre.⁸⁵ [...] De az 1. század támadása tovább halad, és szalad a muszka. Én is egyszerre hét golyószórával nyitom meg a tüzet. Na, de ennek is megjön a böjtje. Rögton a nyakunkon az akna és a csin-bum.⁸⁶ Négyen lapulunk egy gödörben, bevág egy akna a közepébe, egy meghal, egy megsebesül. Nekem csodával határos módon semmi bajom, még légnyomást sem kapok (ekkor kezd elterjedni a században, hogy nem fog a golyó). A sebesültet könyörgésére magam kötözöm be. A legényem is légnyomást kap, hátraküldöm. A hátam mögött katonák szivárognak. Hiába távcsövezem, nem tudom felismerni, kik lehetnek. Nem merek tüzelteni. Egyszerre a zászlóalj-segédtsit rohan hozzám: 'Azonnal visszavonulni, be vagyunk kerítve!' Nyugalmat színelve elrendelem a visszavonulást. Utolsónak maradok, de egy szakaszom már nem tud kijönni a bekerítésből. Majdnem az egész 1. század is ott marad. Hátrébb menve várok még, de senki sem jön már. Libád község felé vezetem a maradék századot.

Libád előtt egy erdőben már vár Pálfi százados. Ott van a zászlóalj maradéka, vagy 500 ember. A százados úr parancsot ad, hogy itt ki kell tartani. Hallom, hogy akik mögöttem maradtak, azokat mind elfogták. Egy zászlós, mikor elfogták, fejbe lötte magát (talán én is ezt tettem volna).⁸⁷

A „Szent László” hadosztály szűkebb törzse reggel, már világosban, szovjet harckocsik kereszttüzéiben, a terepen keresztül, gépkocsin hagyta el a bélai kastélyban kialakított harcálláspontját, s előbb Kőbölkútra, majd Magyarországyénre mozgott hátra.

A 8. pán céloshadosztály törzse Sárkányfalváról ugyancsak Magyarországyénre települt át. Dél tájban a magyar hadosztály törzse itt kapott parancsot az LVII. pán céloshadtesttől, hogy vonuljon vissza Ógyallára. Egyúttal Tassonyi századost és katonáit a 8. pán céloshadosztály alárendeltségébe utalták.⁸⁸

A 8. pán céloshadosztály 98. pán célgaránátos-ezredének egy zászlóaljja, amelyet Muzslán az 5. gárda-harckocsihadtest erői korábban bekerítettek, a délelőtt folyamán a pán célgaránátos-ezred (von Knoop alezredes) katonái Kőbölkút felől indított ellenlökésükkel felmentették, de Muzsla – mint fentebb említettük – szovjet kézbe került.

szovjet harckocsikat bevárta, és egyet közülük 30 méterről pán céloköllel kilőtt. Kocsis Imre őrmester, az ezred törzsszázadának másik katonája ugyanott a támadó szovjet harckocsikat bevárva, azok közül kettőt 80 méterről pán célrémmel lött ki.

⁸⁵ Minden valószínűség szerint ez a 250-es magassági pont (Bélai-hegy) volt.

⁸⁶ A szovjet gyalogságot támogató pán céltörő ágyúk közkeletű ragadványneve a német–magyar csapatok körében, mivel a lövedék nagy kezdősebessége miatt a lövés dőrejét később hallották, mint a becsapódást.

⁸⁷ A Hazáért mindhalálig. Vitéz Szepesvári Béla ny. őrnagy háborús naplója. A szerző saját kiadása, é. n. (a továbbiakban: *Szepesvári*) 86–90. o.

⁸⁸ *Lajtos* 70–71. o.

Bélát egy ideig még tartotta a „Szent László” hadosztály újoncokkal feltöltött repülő-lövész-zászlóalja, de a szovjet rohamok hamarosan szétverték a védelmét. Szepesvári Béla főhadnagy szavaival:

„A fejünk felett állandóan orosz gépek repkednek. Alig vagyunk páran a horhosban Karácsony hadnaggal együtt. Gyalogsági ásó hiányában az emberek nem tudják beásni magukat. Szerencsére és csodálatosképpen az oroszok nem aknáznak. Lassan leszáll az este. A balszárny, úgy látom, visszavonul. Németek jönnek a balszárnyat előbbre vinni, de azokat is visszaverik. Jelentem Pálfi százados úrnak, hogy nincs balszárny. Azt mondja, ha nem tudom tartani magam, vonuljak vissza.

Azért is kitartok! És ezzel megkezdődik életem legnehezebb éjszakája. Az aknászaink mögöttem vagy 10 m-ről folyamatosan lövik az oroszokat. Az oroszok beszéde, kiabálása behallatszik hozzám az útról. A horhos körül fehér, havas perem fut végig. Váltással géppisztolyos figyelőket állítok, hogy a peremet figyeljék. Én kezdem. Meresztem a szemem a peremre. Amint egy muszka fej a fehér hóperem felett megjelenik, tüzelek; a fej eltűnik. Ez így megy egész éjjel.”⁸⁹

Tassonyi Edömér százados ejtőernyősei ellentámadással Bélát visszafoglalták ugyan, de a déli és délnyugati irányból megindított támadások ellenében megtartani már nem tudták. Ezután az ejtőernyős-zászlóaljat észak felé szorították vissza, amely hátramozgása közben – utcai harcok árán – ismét birtokba vette Libádot, ahová időközben betörték a szovjetek.

Délelőtt 11 óra tájban a szovjetek újabb rohamot indítottak az ejtőernyősök állásai ellen, de miután ez is összeomlott, aznap már nem próbálkoztak újra. Libád előterében az ejtőernyős-zászlóalj parancsnokánál jelentkezett a német 211. népi-gránátoshadosztály lövész-zászlóaljának egy kerékpáros-szakasza, amelyet Tassonyi százados Libádtól 400 métere nyugatra, az erdőszegély lezárására rendelt.⁹⁰

A szovjet tüzéség rakétasorozatvető-tűzzel már korábban felgyújtotta Libád házait, hogy a támadó lövészgyalogság a beálló esti sötétségben is lásson valamit. A magyar ejtőernyősök megpróbálták oltani az égő épületeket.⁹¹

A szovjet felderítés még 6-án reggel megállapította, hogy a németek Köbölkúton gyalogságot, harckocsikat, vadászpáncélosokat és páncéltörő ágyúkat vontak össze.

A 46. gárda-harckocsidandár parancsnokának utasítására az előrevetett osztag a Köbölkút felé vezető úton nyomult tovább, hogy lekösse a németeket a dandár zömének beérkezéséig. Mihno gárdaalezredes a következő jelentést küldte a hadtest törzsének: „Köbölkútra megyek. A 31. gárda-gépesített dandár gyalogsága siessen.”⁹²

A 46. gárda-harckocsidandár Köbölkútra igyekvő páncélosait Balnay Zoltán hadnagy, a 1. honvéd közepes aknavető tüzérosztály 2. ütegének parancsnoka igen közelről látta, s erről egykorú jelentésében így számolt be:

„Az orosz harckocsik észrevették az ezalatt már pánikszerűen visszavonuló német-magyar alakulatokat, s a műtut világító-robbanó lövedékekkel lőtték. Az országos jár-

⁸⁹ Szepesvári 91. o.

⁹⁰ Tassonyi-levél, 3. o.

⁹¹ Szepesvári 91. o.

⁹² A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 7. o.

művek [szekerek – Sz. N.] négyes oszlopban, még az árok területén is, vágóban akarták egymást megelőzni, s így a forgalmat csak meggátolták. Kőbölkútra beérve, a házakból kijövő német gépkocsik teljesen eltorlasztották az utat, s egy országos járművet az árokba szorítottak, összetörve.”⁹³

A szovjet harckocsik reggel 8 óra tájban érték el a települést, amelyet a német 8. páncélososztály részei védtek, egyebek mellett tüzérségi eszközökkel és négy harckocsival (feltehetően a 10/II. páncélososztály Panzer IV harcjárműveivel).

Magyar források szerint 8 óra előtt nem sokkal Kőbölkúttól északkeletre, az útkanyarnál lévő erdőnél német páncélosok indultak támadásra. A németek a 46. gárda-harckocsidandár előrevetett osztagának három páncélosát kilőtték (ebből egy meg is semmisült), s ezzel a szovjetek előretörését átmenetileg feltartóztatták. Egy másik magyar tiszt is szemtanúja volt az eseményeknek:

„A Kőbölkút–Bátorkeszi–Kisújfalu útelágazáshoz érve az ellenséges tűz erősödött, erre gépkocsiról szálltam és a teljesen eltorlódott utat akartam rendezni, miután a gépkocsikat fedezésbe [sic!] állítottam. Az élkocsi már a Bátorkeszire vezető útszakaszon állott. Kb. egy negyedórai időzés után 8 h körül orosz T–34-esek⁹⁴ rohantak be a községbe, hevesen tüzelve. Én ezalatt az utcán voltam, és láttam, hogy az első páncélos átrohanva a vasút mellett kilövődött [sic!], a második átgázolt a tüzérparancsnok⁹⁵ Steyer kocsiján, és azt teljesen összelapította. A mellettem álló sebesültszállító kocsit a T–34 teljesen szétlőtte, de pár másodpercen belül a harckocsit egy német katona páncélrémmel kilőtte. Magam részéről egy sebesült egészségügyi katonát vittem le a mellettünk álló ház pincéjébe, ugyanezen idő alatt Karácsony őrzető egy német tisztet vitt a segélyhelyre. A községen hat orosz harckocsi ment át. Ezek eltűnte után összeszedtem az embereket és a gépkocsikat.”⁹⁶

Amikor a szovjet előrevetett osztagot követve a harckocsidandár zöme 20 M4A2 páncélossal a Párkány felé vezető út mentén betört Kőbölkút déli és keleti felébe, majd a 301. önálló páncéltörő tüzérezred is beérkezett és tüzelőállást foglalt, a Kőbölkutat védő németek soraiban ismét kitört a pánik. A védők Bátorkeszi és Kisújfalu felé menekültek. A szovjetek délelőtt 10 óra körül birtokba vették a települést.⁹⁷

A 46. gárda-harckocsidandár és a páncéltörő tüzérezred Kőbölkút délnyugati részén, a vasútállomás körzetében megállt és várta a 31. gárda-gépesítettdandár beérkezését, hogy annak átadva az elfoglalt terepszakaszt, folytathassa a támadást nyugat felé.

A gárda-gépesítettdandár azonban egyelőre nem nyomult előre Kőbölkútig az elrendelt menetalakzatban. Ugyanis a 9. gárda-gépesítetthadtest (s egyben a 6. gárda-harckocsihadsereg) jobbszárnya fedezetlen volt. A visszavonuló német–magyar csapatok helyenként elvágták a Nána–Kőbölkút utat, amely a hadtest fő utánpótlási útvonalát jelentette. A dandár gyalogsága a hadtesttől azt a parancsot kapta, hogy tisztítsa meg az út környékét.

⁹³ Lásd HL A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója, 99. sz. melléklet.

⁹⁴ A jelentést író tüzértiszt tévedésből a 46. gárda-harckocsidandár M4A2 harckocsijait nézte T–34-eknek.

⁹⁵ A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnoka, Dárday Vilmos tüzér ezredes személygépkocsijáról van szó.

⁹⁶ HL A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója, 100. sz. melléklet.

⁹⁷ Сборник материалов по изучению опыта войны № 21. Москва, 1946. (A továbbiakban: Сборник) 122. o.

A 8. páncélosadosztály részei időközben úrrá lettek pánikszerű menekülésükön, és ellenlökéseket indítottak a Kőbölkút északi és északnyugati felé védő 46. gárda-harckocsidandár és a 301. önálló páncéltörő tüzérezred állásai ellen. A német páncélosok betörték a településre, és az utcákon folyt a küzdelem. 16 óra tájban végre beérkeztek a 31. gárda-gépesítettdandár páncélosai és gépkocsizó lövészei. Velük együtt a szovjetek kiszorították a németeket Kőbölkútról.

Estefelé a 18. gárda-gépesítettdandár is beérkezett, amely átvette a község védelmét. A 46. gárda-harckocsidandár és a 31. gárda-gépesítettdandár így sötétedés után is folytathatta nyugati irányú támadását.⁹⁸

A 46. gárda-harckocsidandár 1. harckocsizászlóaljának két M4A2 páncélosa 7-én hajnalban visszatért Ipolyszalkára, hogy az üzemanyag- és lőszerutánpótlást szállító tehérgépkocsikat a dandár után kísérje.⁹⁹

A harckocsihadserég balszárnyán a 4. gárda motorkerékpáros-ezred időközben elfoglalta Karvát, és támadását Dunamocs¹⁰⁰ felé folytatta, ahová az ezred katonái 6-án 23 óra körül törtek be.¹⁰¹

A 6. gárda-harckocsihadserég január 6-án 23 km mélyen hatolt be a „Balck” seregcsoport LVII. páncéloshadtestének védelmébe. A szovjetek a harcok során 29 ellenséges páncélos kilövését jelentették, további 54-et pedig zsákmányoltak (utóbbiak zömét a Párkány–Nána vasútállomáson álló szerelvényen).¹⁰²

A szovjetek ugyanakkor a „Szent László” hadosztály sávjában mintegy 60 harckocsit vesztettek.¹⁰³ Mint a fentiekből kiderül, ezekből legalább 27-et magyar katonák lőttek ki.¹⁰⁴

A harckocsihadserég mögött, illetve annak jobbszárnyán hajnalban a 7. gárdahadsereg két lövészhadteste is megkezdte támadását. A 25. gárda-lövészhadtest csapatai a 27. gárda-harckocsidandár támogatásával áttörték a német–magyar csapatok védelmét a Garam folyó nyugati partján Kéménd és a Duna közötti 15 km széles frontszakaszon, és a nap végén egyes irányokban 18 km-t nyomultak előre.

A szovjet lövészgyalogság a harckocsidandárok mögött haladt. A 6. gárdalégideszanthadosztály elfoglalta Kéméndpusztát, a 409. lövészadosztály pedig Kőhídigyarmatot s a Libádtól keletre lévő erdőt. A 375. lövészadosztály Béla elfoglalásáért harcolt, az 53. lövészadosztály megszállta Káptalanpusztát, Párkány–Nána vasútállomást, Ebedet, Muzslát, Kismuzslát, Kengyelesmajort, Csenkét és Szentgyörgyhalmot.

⁹⁸ A 9. gd. g. hdt. hadművelési naplója, 9–10. o.

⁹⁹ *Loza* 70. o.

¹⁰⁰ Karva 220, Dunamocs 392 házból állt.

¹⁰¹ Сборник, 123. o.

¹⁰² HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/24. A zömmel magyar felségjelet viselő páncélosok harc képtelen állapotban elszállításukra vártak, amikor a szovjet csapatok elfoglalták a vasútállomás területét. Azonban a 2. Ukrán Front sem szállította el őket, s emiatt 1945. február 19-én a „Südwind” hadművelet keretében támadó német csapatok hiánytalanul visszaszerezték őket, miután a vasútállomást újra birtokba vették. Ehhez lásd a KTB/HGr. Süd 630. tekeres 7 213813. felvételét.

¹⁰³ Lásd HL A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója, 101. sz. melléklet.

¹⁰⁴ A szovjet 7. gárdahadsereg jelentései a 2. Ukrán Frontnak, 1945. január 1–31. (Másolata a szerző birtokában.) Az 1945. január 6-án 19 óra 50 perckor leadott jelentés.

A 7. gárdahadsereg 25. gárda-lövészhadteste tehát a nap végén a Libád–Béla–Sárkányfalva vasútállomás–Karva arcvonalon, a 27. gárda-harcokosidandár Kéménd déli szélén harcolt. Aznap a lövészcsapatokat támogató dandár két T–34 harcocsiját és egy SzU–85 önjáró lövegét kilőtték a német lövegek (a harcocsik kiégtek), két további T–34 felrobant egy aknamezőn, egy harcocsik és két önjáró löveg pedig műszaki okok miatt vált harcképtelenné.¹⁰⁵

A 27. gárda-lövészhadtest arcvonalán azonban nem sikerült végrehajtani a kapott feladatot. A 243. lövészadosztály egyik lövészerede átkelt a Garam folyón, elfoglalta Garamvezekényt, és harcot folytatott Garamdamásd elfoglalásáért. Ugyanakkor a 303. lövészadosztály Töre környékén elfoglalt hídfőállását feladta, mivel azt – szovjet források szerint – két gyalogzászlóalj és 22 páncélos támadta.¹⁰⁶

A 2. Ukrán Front 5. légi hadserege a komáromi páncélosütközet első napján összesen 221 bevetésben támogatta a támadó szárazföldi csapatokat.¹⁰⁷ A nap első felében a sűrű köd akadályozta a repülőgépek alkalmazását. Délután a bombázó- és csatarepülőgépek főleg Bátorkeszit, Magyarsofgyént és Kisújfalut támadták. A szovjet vadászrepülőgépek kilenc légi harcban 10 lelőtt ellenséges repülőgépet jelentettek.¹⁰⁸

A német Dél Hadseregcsoport törzse csupán 6 óra 20 perckor kapta kézhez az első híreket a szovjetek megindított támadásról. Tíz perccel később a hadseregcsoport utasította a „Balck” seregcsoportot, hogy a 3. páncélosadosztály minden olyan alakulatát, amely még a Dunától északra állomásozik, haladéktalanul fordítsa meg és vesse be a szovjet betörés elszigetelésére.

A 211. népi-gránátoshadosztály 211. lövészzászlóalja és a 8. páncélos-felderítőosztály (Sell százados) Sárkányfalváról déli irányban indított ellenlökést. Ezek az erők birtokba vették a Kőbölkúttól keletre elterülő 217-es magaslatot, és megtartották annak ellenére, hogy a szovjetek dél és délnyugat felől többször is megrohmozták.

A „Balck” seregcsoport időközben utasította a „Szent László” hadosztály sávjában harcoló magyar páncéloscsoportot, hogy még bevethető 11 Panzer IV és Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélosával Ebedről észak felé támadjon. Ugyanekkor a magyar ejtőernyős-zászlóaljnak Béláról keleti irányban kellett volna ellenlökést indítania. Ezekre azonban a szovjet csapatok megkerülő manőverei miatt már nem kerülhetett sor.

Dél előtt 10 óra előtt néhány perccel a „Balck” seregcsoport kérvényezte, hogy a komáromi kőolajfinomítók biztosítására rendelt „Gneisenau” zászlóaljakat Komárom Dunától északra fekvő előterébe vezényelhesse. A hadseregcsoport ezt engedélyezte.

Nem sokkal ezután Heinz Guderian vezérezredes, a német szárazföldi haderő vezérkarának megbízott főnöke, aki éppen a IV. SS-páncéloshadtest harcálláspontján tájékozódott a Dunától északra kialakult helyzetről, rendkívül jelentős, a további hadműveleteket alapvetően befolyásoló döntést hozott. Úgy határozott ugyanis, hogy a már vasúti szállítás alatt lévő 20. páncélosadosztálynak¹⁰⁹ a korábbi tervektől eltérően nem Lévá-

¹⁰⁵ A dandár aznapi személyi vesztesége egy halott és 17 sebesült volt. Lásd A 7. gd. hds. hk. g. cs. pk., 006. sz. jelentés, 1945. január 6.

¹⁰⁶ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/22-23.

¹⁰⁷ Uo. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/24.

¹⁰⁸ Malahov 82. o.

¹⁰⁹ A 20. páncélosadosztály január 5-én indult Kelet-Poroszból. A Dél Hadseregcsoport a hadosztályt január 6-án 17 órakor arról értesítette, hogy az újabb parancs szerint Bajcs–Udvard–Komját–Tardoskedd-

nál, hanem Érsekújvárnál kell kirakodnia, majd az LVII. páncéloshadtest alárendeltségébe lépnie. Ezzel párhuzamosan Guderian vezérezredes arról is intézkedett, hogy a 3. páncélosadosztály folytassa tovább átesoportosulását a Dunától délre.

Von Grolman altábornagy 12 óra 25 perckor kifejtette Gaedcke vezérőrnagynak, hogy véleménye szerint csupán egy korlátozott célú szovjet támadásról van szó, amellyel tűz alatt akarják tartani a Duna déli partján vezető utakat, hogy zavarják a „Konrad” hadműveletben bevetett csapatok utánpótlását. A hadseregcsoport vezérkari főnöke szerint a szovjetek még be sem vetették a 6. gárda-harcoksihadsereg teljes erejét, mivel a 4. gárda-gépesíthadtestet északabbra még visszatartották. A németek nem tudták, hogy Malinovszkij marsall ez utóbbi hadtestet már front-tartalékba vonta.

Délután a szovjet erők áttörték az a rögtönzött védelmi vonalat, amelyet a németek a Nyergesújfalutól északra lévő erdő keleti szegélyétől észak felé építettek ki. A támadó ék (a német légi felderítés szerint 40 páncélos) már Búctól 4 km-re keletre járt és Bátorkeszi felé igyekezett.

Az ellentámadásra képtelen 8. páncélosadosztály nyugat felé visszaszorított 28. páncélgránátos-ezredének részei von Hochberg őrnagy parancsnoksága alatt a „Sachsen” géppuskás zászlóaljjal és a frissen beérkezett 13. páncélvadászosztállyal¹¹⁰ közösen Süttő észak–Búcs keleti szélé vonalon létesítettek újabb védelmi állásokat.

A német–magyar arcvonalon, a Búcs és Köbölkút között tátongó rés mélységében a németek nehéz páncéltörő ágyúkból és légvédelmi lövegekből újabb reteszállást rögtönöztek. Ez azonban nem sokat segített, mert 17 óra körül a szovjet 5. gárda-harcoksihadtest – különösebb gond nélkül – 10 páncélossal betört Búcsra, 14 harcoksiival pedig Bátorkeszire.¹¹¹

A 211. népi-gránátoshadosztály jobbszárnyán a szovjet 409. lövészadosztály hajnalban megindul 684. lövészezrede kelet felől, 675. lövészezrede délkeleti irányból támadva napközben elfoglalta Köhídigyarmatot. Az innen északnyugatra lévő útkereszteződésért súlyos harcok folytak.

A 6. gárda-légideszanthadosztály rést talált a népi-gránátosok arcvonalán, és a 27. gárda-harcoksidandár kilenc páncélosával, valamint mintegy 500 katonával északnyugati irányban támadva elfoglalta Kéméndipusztát. A német hadosztály erői azonban a Bénynél és Csatától északra század és zászlóalj erővel¹¹² átkelő szovjeteket visszavetették a keleti partra.¹¹³

Érsekújvár körzetében kell gyülekeznie, és egyelőre a „Balck” seregcsoport közvetlen alárendeltségében marad. A 20. páncélosadosztály megbízott parancsnoka Hermann von Oppeln-Bronikowski ezredes volt, aki 1936-ban a német díjlovagló csapat tagjaként olimpiai bajnok lett, és részt vett egyebek mellett a normandiai harcokban is.

A hadosztály 1945. január 1-jén 48 (ebből 45 bevethető) Panzer IV, 31 (29) Panther és négy (három) Panzer III és két T–34 harcoksiival, 19 (16) Jagdpanzer IV vadászpáncélossal, valamint 16 (16) páncélgépkocsival (ebből 13 Pumával) és 278 (255) lövészpáncélossal rendelkezett. Utóbbiak közül 16 darab Sd. Kfz. 251/16 lángszórós változat, 19 pedig Sd. Kfz. 251/17 változat volt 2 cm-es géppágyúval felszerelve. Lásd ehhez BA–MA RH 10/157.

¹¹⁰ A páncélvadászosztály és a 8. páncélosadosztály páncélozott harccsoportja nem érkezett meg időben Köbölkúthoz, ahonnan ellenlökést kellett volna indítaniuk, mivel a komáromi közúti hídon harcjárműveik elakadtak.

¹¹¹ Vö. Сборник, 123. o.

¹¹² A később ismertett harcselekmények könnyebb megértése érdekében itt kívánjuk megjegyezni, hogy a német szárazföldi haderő főparancsnoksága (OKH) még 1942 végén utasított minden alakulatot, törzset és parancsnokságot, hogy az ellenséges támadás létszámát jelentéseikben az alábbiak szerint közölje: 1–50 fő

A 8. páncélosadosztály aznapi kudarcaiért, az elrendelt ellentámadás elmaradásáért Balck páncélos tábornok a hadosztály parancsnokát, Fröhlich vezérőrnagyot tette felelőssé, s Gaedcke vezérőrnagy útján a hadseregcsoportnál kezdeményezte leváltását. Balck szerint a páncélosadosztály parancsnoka túl kényelmes volt, és csapatait az elrendelt készenléti állások vonalától a kelleténél nyugatabbra állomásoztatta.¹¹⁴

A Dél Hadseregcsoport főparancsnoka, Otto Wöhler gyalogsági tábornok a késő esti órákban úgy döntött, hogy a komáromi hídfőt megerősíti az önálló 208. páncélososztállal.¹¹⁵ Ugyanakkor von Grolman altábornagy javaslatára a „Balck” seregcsoport a 8. páncélosadosztály maradványainak vezetésével, illetve a komáromi hídfő védelmével Emmo von Roden vezérőrnagyot bízta meg, aki egyébként a hadseregcsoport különleges feladatú tábornoka volt.¹¹⁶

Az ütközet második szakasza: a szovjet siker kifejlesztése (1945. január 7.)

A 6. gárda-harcokcsihadsereg és a 7. gárdahadsereg csapatai január 7-ére¹¹⁷ virradó éjszaka is folytatták a támadást.

Az 5. gárda-harcokcsihadtest 21. gárda- és 22. gárda-harcokcsidandárja hajnali 2 órakor elfoglalta Madart, majd folytatva az előrenyomulást, lényeges ellenállás nélkül birtokba vette Szilasházát, s megközelítette Marcelkeszit is.

A hadtest erői hajnali fél hat körül betörték Hetényre, majd 10 óra körül el is foglalták a községet, ahol jelentéseik szerint a harcokcsik három vadászpáncélost, két közvetlen irányzásra beállított löveget és egy utánfutós terepjáró gépkocsit semmisítettek meg. A tovább nyomuló 21. gárda-harcokcsidandár 10 óra 40 perc táján elérte Gyulamajort.¹¹⁸

Gereben Ferenc százados, a 76/3. fogatolt közepes tarackos üteg parancsnoka alosztályával Hetényen éjjelezett. Az üteg hajnali 5 óra 30 perckor lett menetkész. A százados a hajnali szovjet betörésről így írt harcjelentésében:

„Közvetlen megindulás után harcokcsi kezdte löni az üteget, majd ellenséges gyalogsági tűzbe is került a keskeny község mindkét oldaláról (jobbról és balról). Ekkor jött

támadó → pontos létszám (például „34 fő”), 51–100 fő támadó → „századnyi erő”, 101–200 fő támadó → „egy-két századnyi erő”, 201–300 fő támadó → „zászlóaljnyi erő”, 301–500 fő támadó → „körülbelül két zászlóaljnyi erő”, 501–1000 fő támadó → „ezrednyi erő”.

¹¹³ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 6. 1. 1945 (627. tekeres 7211999–7212000. felvétel).

¹¹⁴ Hermann Balck német tábornok visszaemlékezése és naplója a magyarországi harcokról és a fegyverszünetről. HL Tgy. 3085. sz. (a továbbiakban: Balck-napló) 4. o.

¹¹⁵ A 208. páncélososztály (parancsnoka Bohn százados) 1945. január 1-jén 25 (ebből 21 bevethető) Panzer IV harcokcsival és 10 (hét) Panzer IV L/70 (A) vadászpáncélossal rendelkezett. Ez volt az egyetlen olyan jelentősebb alakulat, amelyet a németek a komáromi páncélosütközet alatt a Dunától délre harcoló csoportosításuktól biztosan elvontak.

¹¹⁶ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 6. 1. 1945 (627. tekeres 7212013. felvétel). Von Roden vezérőrnagy 1943 júliusa óta töltötte be ezt a beosztást, s részt vett egyebek mellett az erdélyi harcokban is. A komáromi páncélosütközet után, 1945 februárjában a Dunántúlon vezetett egy német–magyar harcsoportot. 1945. május 3-án Berlin közelében nyoma veszett (feltehetően elesett).

¹¹⁷ Reggel erősen havazott és 0 Celsius-fokot mértek. Napközben a hőmérséklet –2 Celsius-fok volt, alacsony felhőalap mellett továbbra is havazott. Az utak a hó és a jég miatt nehezen voltak járhatók.

¹¹⁸ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 6. o.

előre a tüzlépcsőnél menetelő ütegparancsnokhoz dr. Pöcze Gyula hadapród, hogy az üteg végére a sötétben teljesen felzárkóztak az orosz harckocsik, számos ló ki van löve [sic!] és a minden oldalról jövő tűzben a legénység szétszaladt a házak közé és az árkokba. Ugyanekkor az üteg éle a község nyugati szélén, az útkanyarnál néhány német harckocsiban¹¹⁹ megakadt, majd azok egyike a második löveget az út árkába nyomta. Időközben két országos járműnek és az élfélszakasznak sikerült a német harckocsik között átjutni [...]. Mivel az üteg ekkor már német és orosz harckocsik keresztútjében is állott, a sötétben 4-5 fő került csak elő, ezzel az erővel azonban az árokban lévő löveg kiemelése nem sikerült hosszabb kísérletezés után sem. Ekkor egy német harckocsi kilöve lángba borult az árokban lévő löveg mellett, a német harckocsik megkezdték a visszavonulást, az ott lévő néhány német gyalogos is nyugat felé kezdett szivárogni a községből, amelyben a helyzet már teljesen áttekinthetetlen volt [...].”¹²⁰

A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár, miután rendezte kötelekeit, hajnali 2 órakor elhagyta Bátorkeszit, 4 órakor áthaladt Madar északkeleti részén, 5 órakor elérte Szilasházát, ahol kisebb ellenséges gyalogos erőket szórt szét, majd 7 óra 30 perckor megkezdte a harcot Marcelkeszi északkeleti részén. A dandár 10 óra 40 percig a település teljes területét elfoglalta, majd 14 órakor északkeleti irányból 400 méterre megközelítette a Komáromtól északra lévő vasúti-közúti kereszteződést, ahol német vadászpáncélosok és lövészpáncélosok ellenállásába ütközött. A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár egy zászlóaljja 16 óra körül délnyugati felől 300 méterre megközelítette Gyulamajort.

A két harckocsidandár ezzel egy időben támadást indított Komárom felé, ám a hídfő ellen – német adatok szerint 20 harckocsival – megindított támadás végül kudarcba fulladt. A 21. gárda-harckocsidandárt 12 német vadászpáncélos és egy zászlóaljnyi gyalogság ellenlökése érte. Emiatt kénytelen volt visszavonulni a Gyulamajortól 1,5 km-re keletre fekvő 108-as magassági pont körzetébe.

Az ellenlökést végrehajtó német páncélosalakulat nagy valószínűséggel a 208. páncélososztály volt, amely frissen beérkezve a IV. SS-páncélosadtest alárendeltségéből az LVII. páncélosadtest 8. páncélosadosztályának megerősítésére, 12 páncélosával el is érte a Komáromtól északra lévő vasúti-közúti kereszteződést.

A 22. gárda-harckocsidandár négyórás harcot vívott egy másik német páncélozott harccsoporttal, amely 10 vadászpáncélosból, hét harckocsiból, négy lövészpáncélosból és egy gyalogzászlóaljból állt. Ennek során a dandár két harckocsija elérte a Vág-Duna partját is Komáromtól közvetlenül keletre. Ám 15 órakor a német páncélozott harccsoport újabb ellenlökése a szovjet harckocsikat visszavonulásra kényszerítette a Téglyagártól 200 méterre északra fekvő területre.¹²¹

A 6. gárda-harckocsihadsereg ennek ellenére aznap újabb 25 km-t nyomult előre. Komárom városát meglepetésszerűen érte a szovjet előretörés. Ahogy erről Szénássy Zoltán könyvében beszámol:

„Január 7-én, a kora reggeli órákban, fülsüketítő robbanássorozat lepte meg a város lakosságát. Repülő sehol, de az ég zengett, mintha a pokol kapui nyíltak volna meg. A

¹¹⁹ Noha a magyar tüzértiszt német harckocsikat említ, a szovjet hadtest egykorú dokumentumában „önjárókról” olvashatunk. A harcjárműfajtára nézve a magunk részéről a szovjet forrást fogadjuk el hitelesebbnek.

¹²⁰ HL A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója, 98. sz. melléklet.

¹²¹ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 6. o.

komáromiakat még többségében ágyban találta az aknatüz, amely a Vág-Duna irányából csapott a városra. Ekkor kapott találatot többek között a református kollégium is. Általában a városnak a folyó felé néző oldala, utcái szenvedték el a becsapódásokat. Így pl. a Tó utca is, ahol a város egyik illusztris polgára, Banai Tóth Pál polgári iskolai igazgató kapott halálos sebesülést, a házukat ért találat során.”¹²²

A komáromi hídfő védelmének kulcsa egy kelet felől érkező támadás esetén a Vág-Duna közüti és vasúti hídjának ellenőrzése volt. Ugyanis a folyó a várostól keletre gyakorlatilag egy 90-200 m széles, vízzel feltöltött, jellemzően szabályozatlan medrű „harc-kocsiarkot” képezett a támadó erők útjában. Áthidalásához körülbelül három-hét hadihídoszlop kellett.¹²³

Szükség esetén a védők megszállhatták a város körül a XIX. században befejezett erődrendszert, illetve a Vág-Duna torkolatának keleti partján még fellelhető sáncokat is. A vasúti híd keleti előterét az árvízvédelmi töltés is oltalmazta. Ha a szovjet csapatoknak sikerül is elfoglalni a két hidat, a támadás valódi céljáig, a komáromi Duna-hidakig még át kellett törniük a több mint 4200 épületből álló városon. A dunai vasúti híd Komáromtól kb. 2 km-re délnyugatra, a közúti átkelő pedig a várostól délre volt.

A hídfő védői a német harcokcsikon és vadászpáncélosokon kívül 10 páncéltörő ágyút, valamint egy német légvédelmi tüzérsztály 8,8 cm-es lövegeit is alkalmazhatták a támadó szovjet páncélosok feltartóztatására. A támogató gyalogságot a 8. páncélos-hadosztály 98/II. páncélgránátos-zászlóaljja, a „Sachsen” géppuskás zászlóalj és a 93/II. páncélgránátos-zászlóalj maradéka (összesen mintegy 200-300 harc képes katona) alkotta. Balck tábornok szerint aznap a hídfőben bevetették az egyik német „Gneisenau” zászlóaljat is, amelynek katonái jól teljesítettek.

A védelem parancsnoka von Roden vezérőrnagy volt. A németek a hídfő előtt aznap összesen kilenc szovjet páncélos kilövését jelentették.

A várost azonban nem csak német erők védték. A Komáromban és környékén lábadózó, sebesülésükből már felépült¹²⁴ magyar katonákból, illetve még be nem hívott póttartalékosokból riadózászlóaljat szerveztek, amelynek egyik százada 250 fős volt. A zászlóalj vélhetően legalább két századból állt. Egyes adatok szerint az újjászervezett 1. huszárhadosztály egy osztályát is bevetették a hídfőben.¹²⁵

A magyar gyalogság főként a közúti és a vasúti híd keleti előterét védte, először a Téglagyárnál, majd a Vág-Duna árvédelmi gátján beásva magát. A magyar védők parancsnoka – természetesen von Roden vezérőrnagynak alárendelve – a 45 esztendő Ujváry-Menyhárt Antal alezredes volt.¹²⁶

Ez idő tájt Komáromban állomásozott a magyar 7. rohamtüzérsztály¹²⁷ egyik ütege is Szőke Endre tartalékos főhadnagy parancsnoksága alatt. A főhadnagy két napra Duna-

¹²² *Szénássy Zoltán*: Komáromi m. kir. 22. gyalogezred. Komárom, 2000. (a továbbiakban: *Szénássy*) 166. o.

¹²³ Egy rendszeresített magyar hadihídoszlop 53 m széles víziakadály áthidalására volt alkalmas. Lásd *Hazánk katonai földrajza*. Összeállította: dr. vitéz *Bokori Ignác* szaksz. alezredes. Budapest, 1943. 39–40. o.

¹²⁴ Az állományból sokakat a városban működő m. kir. 520. hadikórházban ápoltak korábban.

¹²⁵ *Szénássy* 170. o. A szovjet 5. gárda-harcokcsihadtest hadműveleti naplója január 11-én „a magyar 1. huszár lovashadosztály 3. huszárezredének” részeit is említi a hídfőben.

¹²⁶ *Szénássy* 170. o.

¹²⁷ A 7. rohamtüzérsztály zöme (két üteg) a bekerített Budapesten harcolt.

szerdahely körzetébe távozott, hogy új szálláskörletet szemrevételezzen az üteg számára. A parancsnokságot ez alatt Végh László tartalékos zászlós vette át. A magyar rohamtüzérüteg ekkor hét-nyolc bevethető StuG. III rohamlőveggel rendelkezett. Német kérésre aznap ez az üteg is bevetésre indult a komáromi hídfő védelmében, s saját veszteség nélkül több szovjet harcocsit is kilőtt. Később a németek e tettükért kitüntettek néhány magyar rohamtüzért.¹²⁸ A védelem tüzérségi támogatását elsősorban a német 80. páncélos-tüzérezred II. tüzérosztálya végezte kettő, egyenként négy-négy 10,5 cm-es gépvontatású könnyű tábori tarackkal felszerelt üteggel. Az egyik üteg a Széna téren, a másik a Kis-Ér táján, a Vargha-kertben foglalt tüzelőállást.¹²⁹

Komáromot este is szovjet aknavető- és rakétasorozatvető-tűzcsapások érték.

A 9. gárda-gépesítetthadtest 46. gárda-harcocsidandárjának erői – a német felderítés adatai szerint 15-20 páncélossal, valamint páncélozott szállító járművekkel – még sötétben elérték Perbete délkeleti előterét. Útközben – szovjet források szerint – német lövészpáncélosokba és páncélvadászokba ütköztek, amelyeknek súlyos vesztséget okoztak.¹³⁰ A hadtest erői 13 óra tájban foglalták el Perbetét.¹³¹

A szovjet 31. gárda-gépesítettdandár 85. gárda-harcocsiezrede és két gépkocsizó lövésszázlóaljja 11 óra 45 perc körül betört Bajcsra, majd a birtokba vett község¹³² körzetéből támadást indított Érsekújvár irányában. Ám rohamukat az ottani hídfő védelme – lényegében két német „Gneisenau” zászlóalj – két harcocsit kilövése mellett visszaverte.

A 8. páncélosadosztály 8. páncélos-felderítőosztálya – szovjet adatok szerint mintegy 200, lövészpáncélosokon szállított katonával és négy „önjáró löveggel” – támadást indított, visszafoglalta Bátorkeszit, és meg is tartotta a szovjet 18. gárda-gépesítettdandár 83. gárda-harcocsiezredének páncélosai, valamint a deszantlövészek ismételt rohamaival szemben. A szovjet dandár gépkocsizó lövésszázlóaljai ezzel egy időben a 98. páncélgránátos-ezred részei¹³³ által védett Kisújfalu támadták, de nem jártak sikerrel. A 25. gárda-lövészhadtest 375. lövészadosztálya azonban hamarosan beérkezett, s jelentősen megnövelte a szovjet rohamok erejét.

A 9. gárda-gépesítettdandár 14. gárda motorkerékpáros zászlóaljja a nap végére elérte a Perbetétől keletre fekvő Szentistvánpusztát.¹³⁴

A „Szent László” hadosztály ejtőernyős- és repülőlövész-zászlóaljának Libád és Béla keleti előterében, a 250-es magassági pont (Bélai-hegy) körzetében egész éjszaka kitartó, még harc képes csoportjai ellen a szovjet 25. gárda-lövészhadtest 6. gárda-légideszant-hadosztálya (Mihajil Nyikolajevics Szmirnov vezérőrnagy) 7-én reggel 7 óra 30 perc körül újabb támadást indított.

¹²⁸ Szóke Endre 1981. április 12-én kelt levele a rohamtüzérosztály korábbi parancsnokához, vitéz harasztosi Török Pál századoshoz. (Másolata a szerző birtokában.) 2–3. o.

¹²⁹ HL A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója, 98. sz. melléklet, valamint Szénássy 166. o. A magyar 76/3. fogatolt közepes tarackos üteg megmaradt lövegét január 8-án beállították a német 80/5. ütegből, de egy nappal később kivonták onnan.

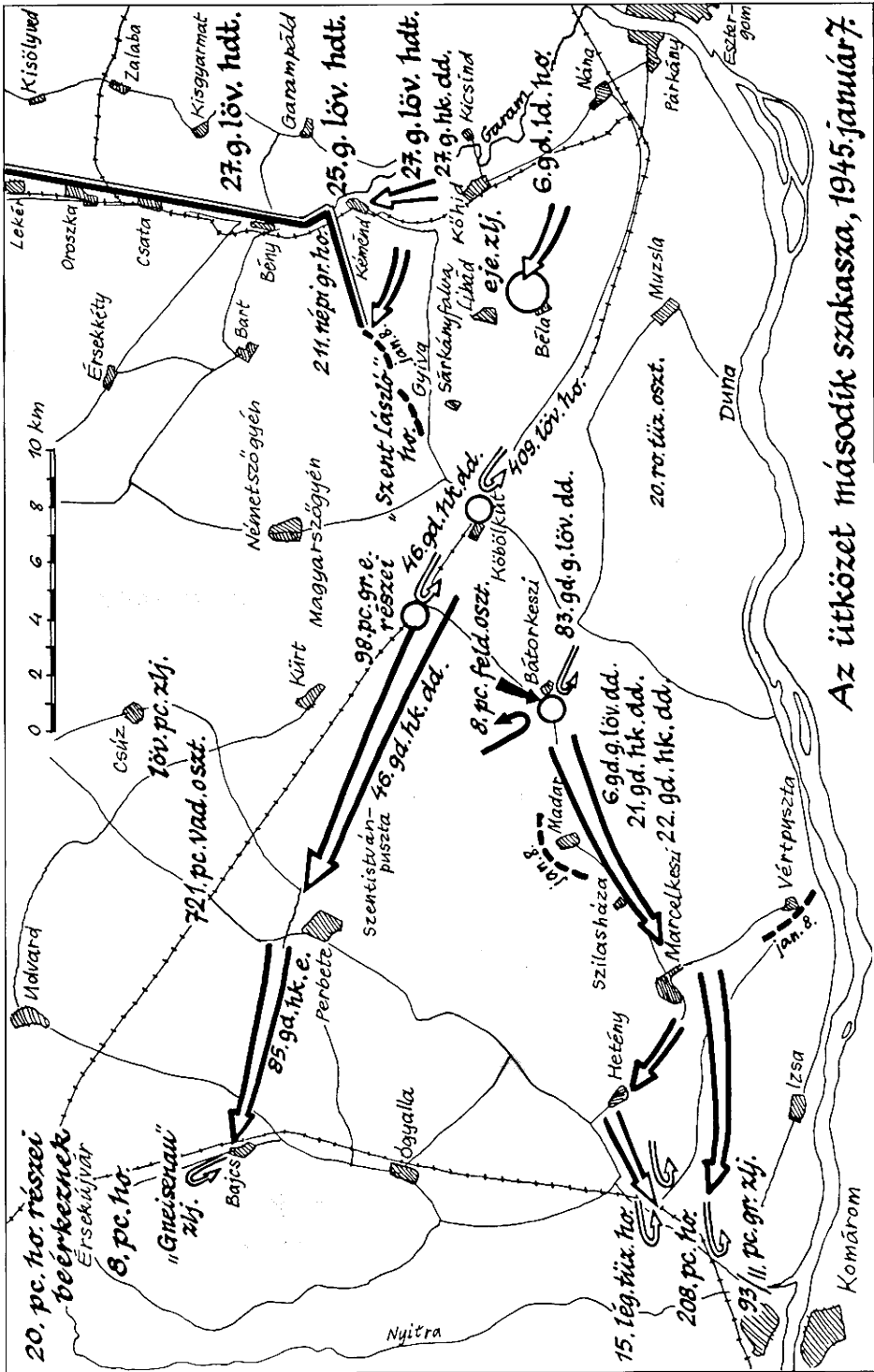
¹³⁰ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 10–11. o.

¹³¹ Сборник, 123. o.

¹³² A 31. gárda-gépesítettdandár Bajcsra jelentős zsákmányolt hadianyag mellett 200 hadifoglyot is ejtett.

¹³³ A lövészpáncélosokkal felszerelt 98/1. páncélgránátos-zászlóalj parancsnoka, Paul százados az aznapi harcokban elesett.

¹³⁴ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 13. o.

Az ütközet második szakasza, 1945. január 7.

Tassonyi százados Libádon egy maroknyi ejtőernyőssel fedezte a visszavonulást. Amikor a rohamozó szovjet lövészgyalogság 400 méterre megközelítette állásaikat, a hátvédet adó magyar ejtőernyősök meglepetésszerűen tüzet nyitottak, majd kisebb csoportokban – elkerülve a páncélosok járta utakat – maguk is hátraszivárogtak. A német 211. lövészzászlóalj kerékpáros szakasza ezt már 7 óra körül megtette.¹³⁵

A visszavonuló magyar katonák a német 8. páncélos-felderítőosztály két arra járőröző nehéz felderítő páncélgépkocsijának fedezetében Libádról északnyugat felé indultak, de hamarosan szovjet tűzbe kerültek:

„Amikor mi – az első hullámban – kiértünk a faluból, pokoli aknatűzbe kerültünk. Leborultunk a kövesútra, szorosan tapadva a habarcsos, híg sárba, mivel sűrűn becsapódó repesz- és gyújtógránátok még annyi időt se engedtek nekünk, hogy az út árkába vessük magunkat. Itt esett el Sipos szakaszvezető a géppuskásoktól. Hasra vetette magát ő is, amikor hallottuk a lövedékek suhogását. Egy foszforos így találta telibe, combtöböl leszakítva mindkét lábát.”¹³⁶

A repülőlövész-zászlóalj megmaradt katonái zömmel Magyarszögyén felé, északnyugati kerülvél igyekeztek hátrafelé. A „Szent László” hadosztály e két zászlóaljának maradványai napokkal később Komárom és Guta körzetében csatlakoztak seregtestükhöz, amelyet ezután a Dunántúlra irányítottak feltöltésre.¹³⁷

Köbölkút német védői a szovjet 409. lövészhadosztály több támadását verték vissza. Úgy tűnt, a németek rögtönzött reteszállásai, ha közöttük résekkel is, de Bátorkeszi, Köbölkút és Kéménd vonalában egyelőre ellenállnak a szovjet rohamoknak.

Késő délután azonban tovább romlott a helyzet. A 211. népi-gránátoshadosztály jobb-szárnyát a szovjet 6. gárda légideszant-hadosztály erői viaszorították a Kéméndi-pusztától 2 km-re nyugatra lévő tanyacsoport és Kéménd északi előtere vonalára. Kéménd a 27. gárda-harcokocsidandár által támogatott 14. gárda-lövészezred támadása következtében szovjet kézbe került. A harcokocsidandár este kilenc bevethető T-34 harcokocsival és kettő SZU-85 önjáró löveggel Libádtól 2 km-re északra harcolt, ahol német páncélosok és gyalogság ellenökését verte vissza. Aznap a magasabbegység egy harcokocsija és egy önjáró lövege került végleg veszteséglistára.¹³⁸

A szovjet csapatok Köbölkúttól északkeletre is betörték a reteszállásba. Az Érsekújvár és a még kitaró, Bátorkeszin kialakított támpont közötti rést egyrészt a 211. népi-gránátoshadosztály egy rögtönzött lövészpáncélos-zászlóalja ellenőrizte Csúz támaszponttal, másrészt Perbetétől északra, Szentmiklóspusztára és a perbetei vasútállomás közelében lévő kereszteződésnél a 721. önálló páncélvadászosztály gépvontatású 7,5 cm-es páncéltörő ágyúkat biztosítottak.

Balck tábornok naplójában megemlíti, hogy a Nyitra mentén a 15. légvédelmi tüzer-hadosztály alakulataiból létrehozott újabb páncéltörő reteszállást a német V. légvédelmi tüzerhadtest parancsnoka, Otto-Wilhelm von Renz tábornok – csapatait visszavonva – fel akarta számolni. A tábornok arra hivatkozott, hogy légvédelmi lövegeket a harcászati

¹³⁵ Tassonyi-levél, 3. o.

¹³⁶ *Bárczy János*: Zuhanóugrás. Budapest, 1981. 534–535. o.

¹³⁷ *Szepesvári* 91–94. o.

¹³⁸ Lásd: 7. gd. hds. hk. g. cs. pk., 007. sz. jelentés, 1945. január 7.

szabályzat szerint tilos a főharcvonalban alkalmazni. Balck tábornok az utolsó pillanatban közbelépett, így a légvédelmi ágyúk tüzeje közrejátszott a szovjet páncélosok előretörésének lefékezésében.¹³⁹ A lövegek visszavonásának vádját azonban a légvédelmi tüzérhadosztály első hadműveleti vezérkari tisztje, dr. Schaeben Luftwaffe-százados a háború után határozottan visszautasította.¹⁴⁰

A 7. gárdahadsereg jobbszárnyán a 25. gárda-lövészhadtest folytatta a támadást, s egységeivel 10-15 km-t nyomult előre. A 6. gárda-légideszanthadosztály elfoglalta Kéméndet, a 409. lövészadosztály pedig Sárkányfalvát és Köbölkutat. A 375. lövészadosztály birtokba vette Bátorkeszit és Madart, balszárnya pedig már attól 3 km-re délre járt. Az 53. lövészadosztály Virth-pusztát szállta meg.¹⁴¹ A hadtest mindeközben visszaverte a Kéménd északi előterében, valamint a Bátorkeszittől északnyugatra fekvő Antalháza felől – összesen két gyalogzászlóaljnyi erővel és 30 páncélos támogatásával – megindított német ellenlökéseket. A 27. gárda-lövészhadtest a 303. lövészadosztály egységeivel átkelt a Garamon, Törétől 1,5 km-re keletre hídfőállást foglalt és annak kiszélesítéséért harcolt.¹⁴²

Érsekújvár és Komárom között a németek – egyelőre mindössze egy „Gneisenau” zászlóalj erejével – biztosító vonalat létesítettek a Nyitra folyótól 2 km-re keletre. A két város védelmébe bevonták a 8. páncélosadosztály szétszórta alakulatait is, mivel a seregtestek összekeveredett részeit még mindig nem sikerült rendezni.

A Törétől északkeletre átkelt szovjetek ellen a németek ellenlökést indítottak. Nagykálnától délre a szovjetek két zászlóaljnyi erővel átkeltek a Garamon. Betörésüket a németek elszigetelték.

A 2. Ukrán Front parancsnoka, Malinovszkij marsall tisztában volt vele, hogy meg erősítés nélkül a Komáromot rohamozó csapatai a kellenél korábban kifulladásra kerülnek. Ezért saját tartalékából a 7. gárdahadseregnek átadta a 24. gárda-lövészhadtest törzsét és a 72. gárda-lövészadosztályt, a 6. gárda-harcokocsihadsereg pedig megkapta a 4. gárdagépesítetthadtest erősen lecsökkent harcértékű egységeit, amelyek 7-én 20 óra 30 perckor Deménd körzetéből már Nána felé meneteltek.¹⁴³

A gárdagépesítetthadtest azt a feladatot kapta, hogy 14. gárdagépesítettdandárját Köbölkút már szovjet kézben lévő felében, 36. gárda-harcokocsidandárját pedig Muzslától északnyugatra gyülekeztesse, majd január 8-án hajnali 2 órakor indítsa támadást Magyarországra és Farnad irányában, számolja fel a 211. népi-gránátoshadosztály védelmét a Garam mentén és a nap végére foglalja el a Kolta–Málás terepszakaszt.¹⁴⁴

¹³⁹ Balck-napló, 5. o.

¹⁴⁰ Lásd Maier, Georg: Drama zwischen Budapest und Wien. Osnabrück, 1985. 430. o. 126. jegyzetét.

¹⁴¹ A szovjet 7. gárdahadsereg jelentései a 2. Ukrán Frontnak. 1945. január 1–31. (Másolata a szerző birtokában.) Az 1945. január 7-én 19 óra 50 perckor leadott jelentés.

¹⁴² HL Szovjet iratmásolatok gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/26-27.

¹⁴³ Uo. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/27. A hadtest mindössze kettő harc képes dandárral (egy gépesített- és egy harcokocsidandárral) rendelkezett, amelyekben 1944. december 30-i adatok szerint csupán 28 üzem képes harcokcsi volt. Más források (Erickson, John: The Road to Berlin. London, 1983. 743. o.) szerint a hadtest 5600 katonával, 96 löveggel és aknavetővel, ám mindössze 14 páncélossal rendelkezett.

¹⁴⁴ Malahov 84. o.

Mint látható, a szovjetek a 4. gárda-gépesítetthadtestet nem nyugati irányban – Komárom vagy Érsekújvár felé – akarták alkalmazni, hanem ezzel kívánták áttörni a német reteszállását Kőbölkút és a Garam között.

A 6. gárda-harcoksihadtest tehát kapott is megerősítő erőket, meg nem is. Pedig ráfért volna az erősítés: német adatok szerint január 6-án és 7-én Kravcsenko vezérezredes hadserege 101 páncélosát veszítette el, nagyrészt páncéloköl- és páncélrém-találatok miatt. Német adatok szerint a 8. páncéloshadosztály páncélgránátos gyalogsága egyetlen nap 58 harcocsit és önjáró löveget semmisített meg közelharcban.¹⁴⁵

Ez főként azért volt lehetséges, mert a gyorsan előretörő szovjet páncélosok csupán kis létszámú biztosító deszantgyalogsággal rendelkeztek, de ennek ellenére erőltették az éjszakai harcot. A ködös időjárás miatt nappal is alacsony volt a látótávolság, ráadásul jellemzően a településen keresztül támadtak, ahol a harcjárműveket könnyebb volt rejtetten megközelíteni, s közelharceszközökkel megsemmisíteni. A 7. gárdahadsereg lövészgyalogsága még a második napon sem érte utol a harcoksi- és gépesített csapatokat.

Aznap befutott a 20. páncéloshadosztály első három vasúti szerelvénye, rajta a hadosztálytörzsszel, a 92. páncélos-híradóosztály és a 20. páncélos-felderítőosztály, valamint az 59. páncélgránátos-ezred részeivel. A hadosztály új gyülekezési körletét az Érsekújvár előterében zajló harcok miatt Bánkeszi–Nagysurány–Nyitra–Mocsonok–Tornócz körzetében jelölték ki. A seregest vasúti szállítását lengyel területen a partizánok kézfegyvertüze, szlovák területen Žilina (Zsolna, Sillein) körzetében pedig sínrobbantás késleltette.

A 20. páncélos-felderítőosztály már megérkezett kötelékeit a magyar 20. rohamtüzérségi hadosztály három bevethető Jagdpanzer 38(t) vadáspáncélosával¹⁴⁶ együtt este már az érsekújvári hídfő s ezzel a 20. páncéloshadosztály kirakodási körzetének biztosítására vették be.

A harcvezetésben is változások történetek. A LXXII. hadtest törzse ismét az LVII. páncéloshadtest (harcálláspontja Nagysurányon) alárendeltségébe került, amellyel együtt alkották a „Kirchner” hadtestcsoportot. A LXXII. hadtest (harcálláspontja Gután) a 153. tábori kiképzőhadosztályt, az 593. mögöttes seregterület-parancsnokság biztosító erőt, valamint a XVIII/2., XVII/16., XVII/14. és XVIII/7. „Gneisenau” zászlóaljkat vezette. Utóbbiakat a Nyitra menti „Susanne” (Zsuzsanna) állás védelmére utasították.

A Dunától északra megindult szovjet támadás miatt a Dél Hadseregcsoport aznap megvizsgálta annak lehetőségét is, hogy a Budapest felmentésére indított „Konrad” hadműveletet esetleg leállítja, vagy legalábbis kisebb erőkkel folytatja tovább. Végül is erre nem került sor. Wöhler tábornok és vezérkari főnöke, von Grolman altábornagy úgy döntött, hogy a Dunától északra kialakult súlyos helyzetet a Budapest felé támadó erők meggyengítése nélkül, pusztán a már ott harcoló erőkkel kell megszilárdítani addig, amíg a 20. páncéloshadosztály beérkezik, és ellentámadásával felszámolja a szovjetek támadó éveit.

¹⁴⁵ Wegmann, Günter (Mitarb.): „Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt...” Osnabrück, 1982. (a továbbiakban: Wegmann) 394. o.

¹⁴⁶ E magyar vadáspáncélosok Koltay György főhadnagy parancsnoksága alatt január 7-én napközben Bajcs déli körzetében, Pálpusztánál harcoltak. Ott fedezték a németek visszavonulását Udvardra. Január 9-ig mindhárom harcjármű üzemképtelenné vált, egy Pálpusztán, kettő pedig Udvardon maradt. Lásd erre: HL A „Szent László” hadosztály tüzéparancsnoka naplójának 1945. január 9-én kelt bejegyzését és a napló 101. sz. mellékletét.

Délelőtt 10 óra 30 perckor Balck páncélos tábornok tájékoztatta a hadseregcsoportot, hogy a Komárom és Érsekújvár körzetében kialakult súlyos helyzetben seregcsoportja a 208. páncélososztályból, légvédelmi lövegekből, valamint egyéb páncéltörő fegyverekből támadó csoportosítást képez, amellyel a hídfőt támadó szovjeteket támadó harcban kívánja megsemmisíteni. Ez az elképzelés azt is tartalmazta, hogy beérkezése után a 20. páncélos-hadosztályt az érsekújvári vasútvonal mentén, Esztergom irányában vetnék be. Balck tábornok egy Esztergomtól nyugatra, a Dunán keresztül északi irányban végrehajtott támadást is felvetett, amellyel elvághatnák a Komáromig jutott szovjetek utánpótlási vonalát.

Erre Wöhler tábornok megerősítette döntését, hogy a Dunától északra kialakult helyzetet a déli támadó csoportosítás meggyengítése nélkül kell stabilizálni. Javasolta, hogy a szovjet utánpótlást a 711. gyaloghadosztály által január 6-án visszafoglalt Esztergom körül települt német tüzérség tüzevel zavarják, amely akár a Nánánál létesített Garam-átkelőket is löhette.

15 óra 20 perckor Guderian vezérezredes a német szárazföldi haderő főparancsnoksága (Oberkommando des Heeres, OKH) képviseletében felvetette, hogy miért nem csoportosítják át Komáromhoz a 6. páncélos-hadosztályt. A hadseregcsoport ezt azért nem látta kivitelezhetőnek, mert a hadosztályra a Felsőgalla környéki iparterület biztosításához volt szüksége. Von Grolman altábornagy 19 óra 20 perckor hasonló értelemben válaszolt a vezérezredes ismételt feltett kérdésére. 23 óra 25 perckor Walther Wenck altábornagy, az OKH hadművelési osztályának vezetője is felhívta von Grolmant. Szerinte az egész „Breith” hadtestcsoportot késedelem nélkül át kellett volna csoportosítani Komáromhoz, mert úgy vélte, a 20. páncélos-hadosztály egyedül nem fog eredményt elérni, és félő, hogy a szovjetek Komáromtól északra továbbnyomulnak nyugat felé. Arra, hogy a Zámolynál éppen heves páncélosütközetet vívó hadtestcsoportot milyen erővel váltanák fel, Wencknek nem volt javaslata. A Dél Hadseregcsoport vezérkari főnöke megnyugtatta, hogy a komáromi hídfő állásrendszere jól kiépített, és egyelőre semmi sem mutatja a szovjetek azon szándékát, hogy Komáromon túlra törjenek előre.

Este 19 óra előtt néhány perccel Balck tábornok megosztotta a Dél Hadseregcsoport főparancsnokával azon szándékát, hogy a 20. páncélos-hadosztállyal Bátorkeszi felől déli irányban, a Dunáig támadva elvágja az áttört szovjet csapatok visszavonulási útját. Ezt a támadást ekkor január 9-ére időzítette. Wöhler tábornoknak csak éjfél előtt sikerült meggyőznie Guderiant a „Breith” hadtestcsoport átcsoportosításának szükségletességéről.

Január 8-án hajnali 1 órakor Wöhler tábornok ismét megvitatta a helyzetet Gaedcke vezérőrnaggyal. Utóbbi úgy vélte, hogy Komáromot és Érsekújvárt egyelőre tartani tudják. A „Balck” seregcsoport vezérkari főnöke ugyanakkor megjósolta, hogy a szovjetek hamarosan bevetik a 4. gárda-gépesítetthadtestet is, ám nem nyugati irányban, hanem észak felé, a német reteszállás áttörésére. Ha az ingatag védelem mégis kitart, azzal megőrizhetik az esélyét a 20. páncélos-hadosztály későbbi sikeres támadásának. Ekkor már Gaedcke is osztotta az OKH véleményét, miszerint ha a „Breith” hadtestcsoport Zámolynál nem tör át, akkor Komáromhoz kellene átcsoportosítani 100 bevethető páncélosával együtt. Egyúttal viszont azt javasolta, hogy e döntéssel 8-án délig várni kellene.

Január 7-én este a szovjet csapatok számára parancsba adott határidő lejárt. A komáromi közúti és vasúti átkelőt az 5. gárda-harcokcsihadtest erői ugyan rendkívül megközelítették, de elfoglalni nem tudták. Északabbra, Érsekújvárnál a 9. gárda-gépesítetthadtest mind-

össze egyetlen gépesített dandárral rohamozta a németek ottani hídfőjét, különösebb eredmény nélkül. A 7. gárdahadsereg 25. gárda-lövészhadteste jócskán a harcokcsi- és gépesített csapatok mögött menetelt, másik hadteste pedig alig 5 km mély hídfője körül vívott súlyos harcokat Tőre körzetében. Ám a németek csupán lélegzetvételenyi időt nyertek, mert a 2. Ukrán Front parancsnoka által átadott tartalékok még csak ezután kerültek bevetésre.

*Az ütközet harmadik szakasza:
a szovjet támadás megkezdése (1945. január 8–9.)*

Január 8-án¹⁴⁷ reggel 8 órakor az 5. gárda-harcoksihadtest felújította támadását a komáromi hídfő ellen. A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár – együttműködésben a 21. gárda-harcoksidandárral – délnyugati irányban nyomult előre azzal a feladattal, hogy birtokba vegye a Vág-Dunán átívelő közúti hidat, megszállja Komárom keleti részét és biztosítsa a harcokcsik átkelését. A dandár 1. gárda gépkocsizó lövészzászlóalja a műúton haladva elérte a vasúti kereszteződést, amely 1,5 km-re fekszik a Vág-Duna vasúti hídjától. Ott azonban a szovjet lövészek német vadászpáncélosok és lövészpáncélosok ellenállásába ütköztek. A zászlóalj jelentős veszteségeket szenvedett, és előrenyomulása elakadt.

A 6/2. gárda gépkocsizó lövészzászlóalj az 1. zászlóaljtól balra támadott, elérte a vasúti-közúti útkereszteződéstől délkeletre lévő töltést, de a német ellenlökések miatt tovább már nem jutott. A 6/3. gárda gépkocsizó lövészzászlóalj a másik két zászlóalj csatlakozásán támadott, készen arra, hogy kifejlessze a sikert. Aznap azonban nem sok dolga akadt.

A 22. gárda-harcoksidandár Izsa irányában támadott azzal a feladattal, hogy egyesüljön az 53. lövészadosztály (David Venjaminovics Vasziljevskij ezredes) erőivel, majd továbbnyomulva nyugat felé, 19 óra körül elérte a 109-es magassági pontot, előrevetett osztaga pedig a komáromi lőtér területét.

A szovjet felderítés szerint az 5. gárda-harcoksihadtesttel szemben a német 13. páncélosadosztály egy „páncélososztálya” (valójában a 208. páncélososztály), egy „magyar dandár” (valójában a „Szent László” hadosztály) részei, 15 „önjáró löveg” (valójában a 13. páncélvadászosztály vadászpáncélosai), hat lövészpáncélos, három tüzéruteg és két aknavetőüteg tevékenykedett. A szovjet csapatok a komáromi hídfő körül 25-30 német páncélos,¹⁴⁸ valamint ezred erejű gyalogság ellenlökéseit tapasztalták.

¹⁴⁷ Reggel felhős volt az idő, a hőmérséklet fagypont körül mozgott. Napközben helyenként esett a hó, alacsony felhőalap mellett enyhén fagyott.

¹⁴⁸ Szovjet források szerint (egyebek mellett *Malahov* 85. o. és *Сборник*, 63. o.) ezek egyharmada (nyolc harcjármű) Tiger nehézharcokcsi volt. Német források ezt közvetlenül nem támasztják alá. Ám *Szénássy* 171. oldalán a következőt olvashatjuk: „Ez azonban az ellentámadásnak csak az első fázisa volt. A második ezután következett, a Tigrisek részéről, melyek a [komáromi – Sz. N.] déli pályaudvaron rakodtak ki. Ez volt a 'Totenkopf', az egyik hírhedt SS elit hadosztály. A Rákóczi utcán dübörögtek végig a hatalmas acélszörnyetegek. Fehérre meszelt testük alig fért el a keskeny utcában.”

Tény, hogy a 3. „Totenkopf” SS-páncélosadosztály Tiger E nehézharcokcsijainak harctevékenységéről 1945. január 7–17. között nem maradt fenn olyan adat, ami a komáromi hídfőben való bevetésüket egyértelműen kizárná. (Lásd ehhez *Schneider, Wolfgang*: Tiger im Kampf. Band II. Uelzen, 2001. 227. o., valamint *Vopersal, Wolfgang*: Soldaten, Kämpfer, Kameraden. Marsch und Kämpfe der SS-Totenkopfdivision. Band Vb. Bielefeld, 1991. 547–568. o.) Ugyanakkor az 5. gárda-harcoksihadtest hadművelleti naplója január 12-én is

Kravcsenko vezérezedes a Komárom elleni támadások erejének fokozása érdekében a nap folyamán az 5. gárda-harcokcsihadtest hadműveleti alárendeltségébe utalta a 9. gárda-gépesítethadtest 46. gárda-harcokcsidandárját (állományában 17 M4A2 harckocsival¹⁴⁹) és az 57. gárdaaknavető- (sorozatvető-) tüzérezredet. A harckocsidandár Várföldpuszta körzetében, a Vág-Dunától közvetlenül keletre összpontosult.¹⁵⁰ Ám aznap a 46. gárda-harcokcsidandár támadása sem járt sikerrel a Komáromtól keletre, a Téglagyár vasúti megálló közelében lévő útkereszteződés ellen. A dandár öt harckocsiját kilőtték (ebből három ki is égett). A 46. gárda-harcokcsidandár a németek veszteségét hét harckocsiban és vadászpáncélosban adta meg.¹⁵¹

Az 5. gárda-harcokcsihadtest két harckocsidandárja egész nap heves harckocsirohamokat indított a komáromi hídfő ellen. A keleti és északkeleti irányból támadó 60-80 páncélos közül a németek saját jelentéseik szerint összesen 32-öt lőttek ki.¹⁵²

A 9. gárda-gépesítethadtest 31. gárda-gépesítettdandára 20 páncélossal Bajcs körzetéből Érsekújvár felé támadott. Ám a védők Naszvad körzetéből 15 páncélossal és két zászlóaljjal – feltételezhetően a 20. páncéloshadosztály már beérkezett erőinek egy részével – ellenlökést indítottak, visszaverték a szovjeteket, és 10 harcjárművüket megsemmisítették.

A szovjet 31/2. gárda gépkocsizó lövészászlóalj ekkor Érsekújvártól 3 km-re délre harcolt. A 18. gárda-gépesítettdandár eközben továbbra is Kisújfalut támadta, de eredmény nélkül.

A németek az Udvard és Bátorkeszi közötti arcvonalrés lezárására a 20. páncéloshadosztály páncélos-felderítőosztályát vetették be, amely egyebek mellett 13 Puma nehéz páncélgépkocsival¹⁵³ is rendelkezett. Bátorkeszi súlyos helység harc után szovjet kézbe került. A településtől 2 km-re északra fekvő Miklósházapusztát az ide visszavonuló 8. páncélos-felderítőosztály tovább védte.

A 4. gárda-gépesítethadtest 14. gárda-gépesítettdandárának 2. gépkocsizó lövészászlóalja hajnali 2 óra 30 perckor elfoglalta megindulási állásait, ahonnan tüzérségi előkészítés után 6 óra 30 perckor támadást indított Kőbölkút déli feléből a település északi része és a vasútállomás ellen, valamint a 144-es magassági pont birtokbavételére. A 14/3. gárda gépkocsizó lövészászlóalj a Párizs-csatorna felé tartott. A Kőbölkút északi fele ellen indított szovjet rohamok nem jártak eredménnyel, ezért a 14. gárda-gépesítettdandár zöme Sárkányfalva nyugati része ellen fordult.

említ három Tiger harckocsit Madar és Komáromszentpéter körzetében. Később azonban már nem találkozunk ilyen megjegyzéssel, s ez akár a „Konrad 3” hadműveletre való átcsoportosítással is összefügghet.

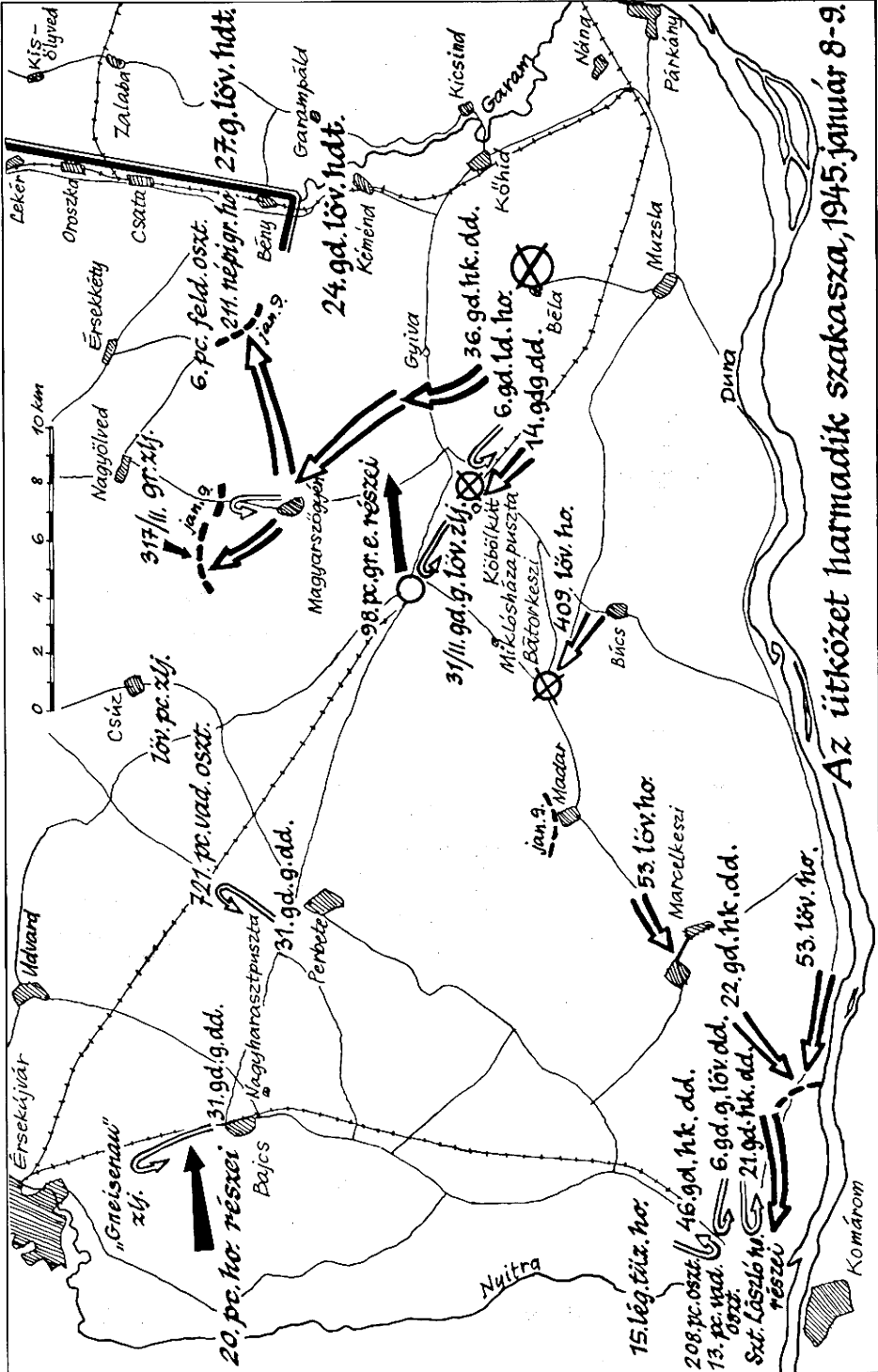
¹⁴⁹ Ezek szerint a harckocsidandár 29 páncélosából 12 darabot, vagyis üzemképes páncélos-állományának 41%-át már január 6–8. között elvesztette.

¹⁵⁰ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 7. o., HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/31–32.

¹⁵¹ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 14. o.

¹⁵² A „Balck” seregcsoport 17 óra 40 perckor leadott jelentése szerint a hídfőt napközben 40 szovjet páncélos támadta, amelyekből a védők 14-et lőttek ki. A 32 darabos veszteség feltehetően a 46. gárda-harcokcsidandár visszavert támadásakor elszenvedett, illetve a német–magyar repülőcsapatok által okozott veszteségekkel együtt értendő.

¹⁵³ A nyolckerekű, dízelüzemű Puma nehéz felderítő páncélgépkocsi főfegyverzete egy hosszú csövű 5 cm-es harckocsiágyú volt, amely a könnyűharckocsik elleni harcra is alkalmassá tette. A löveg 500 m-ig 30 fokban becsapódási szög esetén – löszertípustól függően – 57–76 mm vastag páncélzatot ütött át.

Az ütközet harmadik szakasza, 1945. január 8-9.

A 36. gárda-harcoksidandár reggel 9 órakor lépett harcba, félórás küzdelemben elfoglalta a 212-es magaslatot, majd a 211. népi-gránátoshadosztály részeit üldözve birtokba vette Sárkányfalvát. A dandár átkelt a Párizs-csatornán, majd – német megfigyelés szerint 30 páncélossal – a 14/2. gárda gépkocsizó lövészszázalaj egy századának támogatásával áttörte a német főharcvonalat Alsómacskás körzetében, s birtokba vette a 177-es magaslatot.

A szovjet csoportosítás ezután tovább támadott, majd 17 és 18 óra között 25 páncélossal¹⁵⁴ – a 6. gárda-légideszanthadosztály két zászlóaljával együttműködve – elfoglalta Magyarországyént, majd megrohmozta a községtől északra fekvő 213-as magaslatot. A településért vívott harcokban szovjet adatok szerint a német 144. építő utászszázalaját szétverték.

A harcokban a 211. népi-gránátoshadosztály a 36. gárda-harcoksidandár négy páncélosát kilötte, és a településtől 1,5 km-re észak-északkeletre létesített újabb reteszállást. Este Magyarországyéntől délre zászlóalj erejű szovjet gyalogság menetelt nyugati irányban (feltételezhetően a 14. gárda-gépesítettandár állományából), néhány harcokcsival megerősítve.

A 36. gárda-harcoksidandár egy harcokcsiszázada saját deszantlövészeivel elfoglalta a 172-es magassági pontot Németszágyéntől északkeletre, majd 16 óra 30 perc körül megtisztította a német védőktől Bart északi részét. A településért folytatott harcban Jadikin gárdahadnagy harcokcsija két páncéltörő ágyút semmisített meg, és 60 főnyi veszteséget okozott a németeknek.¹⁵⁵

A szovjet 6. gárda-harcokcsihadsereg harcrendjeit január 8-án a német 2. „Immelmann” csatarepülő-ezred (Hans-Ulrich Rudel alezredes) Fw 190 F8, Ju 87 D5 és G2, illetve a 9. csatarepülő-ezred 14. századának (Hans-Hermann Steinkamp főhadnagy) Hs 129 B2¹⁵⁶ repülőgépei, valamint a magyar 102. vadászbombázó-osztály¹⁵⁷ (Lévay Győző százados) 1. századának Fw 190 F8 csatarepülőgépei és a 102. gyorsbombázó-osztály (Martini Albert őrnagy) Me 210 repülőgépei¹⁵⁸ is támadták (összesen mintegy 100 bevetésben).¹⁵⁹ Ugyanakkor a szovjet légierő aznap sem volt jelen a körzetben,¹⁶⁰ így a német–magyar csatarepülőgépeket semmi sem zavarta feladatuk végrehajtásában.

¹⁵⁴ Itt harcolt a 27. gárda-harcokcsidandár nyolc harcokcsija és négy önjáró lövege is. Egy SzU–85 javíthatatlan sérüléseket szenvedett. A dandár három ellenséges löveg, két gépjármű, öt aknavető és 120 katona megsemmisítését jelentette. Lásd: 7. gd. hds. hk. g. cs. pk., 008. sz. jelentés, 1945. január 8.

¹⁵⁵ A 4. gárda-gépesített hadtest összefoglaló jelentése az 1944. december 31. – 1945. január 16. között vívott harcokról. (Másolata a szerző birtokában; a továbbiakban: A 4. gd. g. hdt. összefoglaló jelentése) 4–5. o.

¹⁵⁶ A szovjet szárazföldi csapatok a Fw 190 és a Ju 87 repülőgépek mellett még Bf 110 repülőgépeket is jelentettek, de minden valószínűség szerint az ugyancsak kétmotoros Hs 129 és magyar Me 210 repülőgépeket ismerték fel tévesen. A Fw 190 F8, valamint a Ju 87 D5 változata csatarepülőgép, a Ju 87 G2 és a Hs 129 B2 pedig páncélvadász-repülőgép volt.

¹⁵⁷ Az osztály kilenc csatarepülőgépének harcát a szintén felszállt osztályparancsnok vezette. Lásd Lévay Győző: A m. kir. 101/I. csatarepülő osztály működése, 1944. okt. – 1945. ápr. HL Tgy. 3070. sz. 81. főlíó.

¹⁵⁸ A magyar 102. gyorsbombázó-osztály aznap főleg a Kőbölkút–Párkány utat támadta, amely a szovjet csapatok fő hadtápvonala volt. Becze Csaba hadtörténész szíves közlése, amit a szerző ezúton is köszön.

¹⁵⁹ Az 5. gd. hk. hdt. hadművelési naplója, 7. o., illetve a 9. gd. g. hdt. hadművelési naplója, 14. o. A német 4. légi flotta I. repülőhadteste aznap összesen 450 bevetést repült és 27 páncélos megsemmisítését, számos gépjármű kilövését és hét szovjet repülőgép lelovását jelentette. Lásd erről HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 8. 1. 1945 (627. tekerés 7212039. felvétel). A német szárazföldi erők által jelentett páncéloskilövések figyelembevételével aznap a Dunától északra, csatarepülőgépek által kilőtt szovjet páncélosok számát 13 darabra becsüljük.

A déli órákban Komáromtól keletre a német légierő 18 Ju 87 zuhanóbombázó-repülőgépe csapott le a szovjet állásokra:

„A gépek kört alkotva köröztek a kijelölt célpont felett, és mindig csak egy indult támadásra, azaz zuhant rá a Vág-menti szovjet állásokra, tankokra. A célt kb. 100 m mélységben megközelítette, bombáját kioldotta, és hirtelen éles szögben felhúzott, hogy helyt adjon a következőnek. Így köröztek vagy négyszer a Stukák. Amikor aztán sikerült megszabadulniuk bombaterheiktől, még egy tiszteletkört írtak le, és végiggéppuskázták a teret. Ezután a kör felbomlott, a gépek ismét alakzatot vettek fel, s ahogy jöttek, úgy repültek vissza nyugat felé. A szovjet légvédelem részéről – nyilván nem volt – egyetlen lövés el nem dördült.”¹⁶¹

A németek légi és földi csapatainak együttműködése azonban nem volt tökéletes, ugyanis egy alkalommal a csatarepülőgépek tévedésből egy saját készenléti állást támadtak. Emiatt a továbbiakban az ultra rövidhullámú rádiókapcsolat mellett a repülőgépeket jelzőlőszel segítségével vezették rá a célra.¹⁶²

A 7. gárdahadsereg aznap a 25. gárda-lövészhadtest alakulataival folytatta támadását, és súlyos harcokat vívott a németek ellenlökéseket végrehajtó gyalogságával és páncélosaival.¹⁶³ A hadtest 53. lövészadosztálya a nap végén megszállta Marcelkeszt és Bokrospusztát. A 6. gárda-légideszanthadosztály a 4. gárda-gépesíthettesttel együttműködésben birtokba vette Magyaroszgyént. A hadtest a nap végén harcot folytatott Bart, a 213-as magassági pont és Kisújfalu bevételéért, valamint Madar és Iza északkeleti részének megtisztításáért.¹⁶⁴

A 211. népi-gránátoshadosztály garami arcvonaláról a németek a 317. gránátosezred harccsoportját vonták ki, hogy a szovjet betörést ellenlökéssel elszigetelhesék. Ugyanakkor a hadosztálynak rendelték alá Bock százados 6. páncélos-felderítőosztályát is, amely a seregetest jobbszárnyára csoportosult át.¹⁶⁵

A 20. páncélosadosztály szállítmányai közül 8-án 21 szerelvény érkezett be. Ezek a hadosztálytörzs, a 20. páncélos-felderítőosztály, a 92. páncélos-híradóosztály, a 92. páncélvadászosztály, a 112. páncélgránátos-ezred, a 21. páncélosezred, a 92. páncélos-tüzérezred és az ellátó alakulatok részeit, valamint az 59. páncélgránátos-ezred zömét hozták.

Noha a Dél Hadseregcsoport törzsén belül aznap ismét felmerült a lehetősége, hogy leállítják a Budapest felmentésére indított hadműveletet, és a csapatokat a komáromi híd-

¹⁶⁰ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/32.

¹⁶¹ *Szénássy* 171. o. A munka szerint ez a légicsapás január 14-én történt, de akkor már a szovjet állások nem a Vág-Duna mentén húzódtak, és bevethető szovjet harckocsik sem voltak a körzetben.

¹⁶² Lásd *Hintze, Rolf*: *Hitze, Frost und Pulverdampf – Der Schicksalweg der 20. Panzer-Division*. Meerbusch, 1991.² (a továbbiakban: *Hitze*) 330. o. A saját csapatokra tévedésből mért német légicsapás más forrásokban is felbukkan. Történt mindez annak ellenére, hogy a repülőcsapatok rádióval felszerelt összekötő tisztje a szárazföldi csapatokkal tartott, és a helyszínen végezte a repülőgépek célra irányítását.

¹⁶³ Szovjet adatok szerint a 25. gárda-lövészhadtest Magyaroszgyén körzetében gyalogezrednyi erővel és 15-20 páncélossal, Kisújfalu körzetében pedig gyalogezrednél nagyobb erővel és 25-30 páncélossal csapott össze. A német páncélosok mennyisége nagy valószínűség szerint eltűzött.

¹⁶⁴ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/30.

¹⁶⁵ Lásd ehhez 1986 Art of War Symposium. From the Vistula to the Oder: Soviet Offensive Operations – October 1944 – March 1945. A Transcript of Proceedings. US Army War College, 1986. (a továbbiakban: 1986 Art of War Symposium) 685. és 687. o. vázlatait.

főbe csoportosítják át, erről végül mégis letettek, mert ez egyet jelentett volna azzal, hogy a fővárosban harcoló védőkről végleg lemondanak.

Végül arról született döntés, hogy a Dunától északra áttört szovjet csapatok ellen a beérkező 20. páncéloshadosztály erőivel, valamint a valamelyest rendezett 8. páncéloshadosztály maradványaival és a 211. népi-gránátoshadosztály egy ezred-harcsoportjával indítanak ellencsapást. Mivel a Garam folyótól közvetlenül nyugatra a szovjet állásokat jelentősen megerősítették harcokocsikkal, páncéltörő ágyúkkal és lövészgyalogsággal, a németek a hídfő teljes felszámolása helyett kénytelenek voltak egy „kisebb megoldást” találni. Eszerint egyelőre a komáromi és érsekújvári hídfőig jutott szovjet támadó ékeket vágnák el az utánpótlástól, majd megsemmisítenék őket. Ezzel elháríthatnák a Komárom melletti köolajfinomítókat fenyegető közvetlen veszélyt.¹⁶⁶

A németeket nem érte meglepetésként sem a 4. gárda-gépesíthadtest bevetése, sem pedig annak északi iránya. Gaedcke vezérőrnagy szükség esetén lehetőséget látott arra, hogy a 3. páncéloshadosztályt és egy lovasdandárt Komáromhoz csoportosítsanak át, hogy azok a 20. páncéloshadosztállyal közösen támadhassanak. A 20. páncéloshadosztály megindulási terepszakaszát azonban Perbete északkeleti előterében jelölték ki, mert az eredeti helyszínen, Bátorkeszinél a szovjetek már erős páncélelhárító körletet építettek ki. Perbetétől a hadosztály délnyugati irányban nyomult volna előre, majd később kelet felé fordult volna.

Január 9-én¹⁶⁷ a szovjet csapatok nagyszámú páncélos és két zászlóaljnyi gyalogság bevetésével északkeleti irányból tovább támadták a komáromi hídfőt.

Bizonytalan, hogy ezt melyik magasabbegység hajtotta végre, mivel az 5. gárda-harcoksihadtest hadműveleti naplója ezen a napon csupán arról számol be, hogy a csapatok rendezték soraikat, löszert vételeztek, átcsoportosították erőiket és felkészültek a támadás felújítására.¹⁶⁸ Ugyanakkor a 46. gárda-harcoksidandár – a 9. gárda-gépesíthadtest naplója szerint – aznap csak helyből vezetett tüzellel támogatta az 5. gárda-harcoksihadtest sikertelen támadását.¹⁶⁹ Akárhogy is történt, valamelyik szovjet magasabbegység csak megpróbálkozott egy újabb rohammal, mert a német 208. páncélososztály állásait dél körül először aknavetőkkal, páncéltörő lövegekkel és harcokcsiágyúkkal lötték, majd megindultak a harcokcsik. A német páncélososztály – saját veszteség nélkül – négyet kiöltött közülük, és a támadást visszaverte.¹⁷⁰

A németek aznap is útját állták a szovjetek Komárom elleni rohamainak. Sőt, ellenlékeket is indítottak (a szovjetek szerint 45 harcokcsival és vadászpáncélossal), s ekközben összesen hét ellenséges harcokcsi kilövését jelentették.

A Dél Hadseregcsoporthoz tartozó egyik legsürgetőbb feladata az volt, hogy a hídfő arcvonalát kelet felé kiterjessze, s ezzel megszüntesse a szőnyi és füzítőpusztai köolajfinomítókat veszélyeztetettségét, amelyeket a szovjet csapatok már géppuskával is löttek.

¹⁶⁶ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 8. 1. 1945 (627. tekeres 7212042. felvétel).

¹⁶⁷ Reggel enyhén fagyott, ködös idő volt, helyenként esett a hó. Napközben a hőmérséklet 0 Celsius-fok körül mozgott. Az égbolt felhős volt.

¹⁶⁸ Lásd Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 7. o.

¹⁶⁹ Lásd A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 14. o.

¹⁷⁰ Lásd *Karl Volleth*: Die Kompanie Honstetter. Der Weg der alten 3./Pz. Rgt. 35 nach dem Ausscheiden aus dem Regiment. In: Panzernachrichten. Kameradschaft ehem. Panzer-Regiment 35 e.V. Nr. 45, April 1975.

Az érsekújvári hídfő arcvonalát a németek átlagosan 1 km-rel kitölték. Eközben hét szovjet harcocsit zsákmányoltak (egyét sértetlen állapotban), mert kezelőik üzemanyaghiány következtében elhagyták őket. A szovjet hadianyag-utánpótlás tehát már akadozott.

Perbetéről a szovjet 31. gárda-gépesítettdandár erői páncélos támogatással megindultak a településtől északra lévő vasúti-közúti kereszteződés felé. Miután beleütköztek a német 20. páncélos-felderítőosztály egyik osztagába – amelyet a 21. páncélosezred egyik páncéloszászada is támogatott (szovjet adatok szerint 15 páncélossal) – a szovjetek felhagytak a szándékukkal, s inkább visszavonultak. Eközben Perbetétől 3 km-re északra felrobbantották a közúti hidat. A szovjet dandár műszaki százada ezután elaknásította az utat a németek előtt. Egyes források¹⁷¹ szerint a 9. gárda-gépesítetthadtest aznap elfoglalta Naszvadot, ám ezt sem további szovjet források, sem pedig német adatok nem támasztják alá.

Bátorkeszit és Köbölkutat a 409. lövészhadosztály erői támadták 25 páncélos támogatásával. A németek elszántan védekeztek, négy harcocsit ki is lőttek, de a támadók elfoglalták mindkét községet. A Kürttől délre vezető utat és Kisújfalut a németek továbbra is védték a szovjet 18. gárda-gépesítettdandár támadásaival szemben (ugyanakkor szovjet források¹⁷² szerint a dandár a nap végére elfoglalta Kisújfalú déli részét).

A 98. páncélgránátos-ezred részei Kisújfaluból támadást indítottak a Németszőgyén déli előteréből nyugat felé nyomuló szovjet gyalogság ellen, amelyet páncélosok is támogattak. Németszőgyénből erős szovjet lövészerők törtek előre északnyugati irányban is, s ezek elérték a 273-as uralgó magaslatot, valamint a településtől 3 km-re észak-északnyugatra elterülő erdő szélét. A Garam partjáról átcsoportosított német 317/II. gránátoszászlóalj a 273-as magaslat visszafoglalására vetették be.

A Németszőgyént és Nagyölvedet összekötő út mentén a 4. gárda-gépesítetthadtest 10 páncélosának támogatásával támadó szovjet 6. gárda-légideszanthadosztály gyalogságát a 211. népi-gránátoshadosztály katonái Németszőgyéntől 1,5 km-re északra állították meg, miután négy harcocsit kilőttek. A szovjetek innen 10-12 német páncélos – feltételezhetően a 8. hadseregtől erősítésként átcsoportosított 286. rohamlöveg dandár – ellenlökéséről számoltak be.¹⁷³

A szovjet 7. gárdahadsereg parancsnoka, Sumilov vezérezredes – helyesen – úgy vélte, hogy a 25. gárda-lövészhadtest törzse túl széles arcvonalon vezetési csapatait. Ezért 9-én reggel a 24. gárda-lövészhadtest törzsének (Appolon Jakovlevics Kruze vezérőrnagy) alárendeltségébe utalta a 6. gárda-légideszanthadosztályt, a 27. önálló gárda-harcocsidandárt, valamint az újonnan bevetett 72. gárda-lövészhadosztályt is.

A hadtest feladata az volt, hogy Kéménd körzetéből Barton és Nagyölveden keresztül Érsekújvár felé támadjon, s a nap végére érje el a Kolta–Perbete terepszakaszt. Kruze vezérőrnagy erői azonban 9-én alig jutottak előre, s a nap végén még mindig Nagyölved és Érsekkéty elfoglalásáért harcoltak.¹⁷⁴

¹⁷¹ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/35.

¹⁷² A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 14. o.

¹⁷³ A 286. rohamlöveg dandár a garami hídfőben – először Kéméndpuszta körzetében – való alkalmazásáról lásd *Kurowski, Franz – Tomau, Gottfried: Sturmartillerie 1939–1945. Stuttgart, 1978.*² 257. o. A rohamlövegek az elkövetkező védelmi harcokban több mint 30 szovjet páncélost lőttek. Ezek közül három nehéz önjáró löveg volt. A rohamlöveg dandár 1945. január 11-i adatok szerint 25 páncélossal rendelkezett, de ezek közül csak nyolc volt bevethető.

¹⁷⁴ *Malahov* 85–86. o.

A Kéméndpuszta körzetéből előretörő szovjet 24. gárda-lövészhadtest csapatai – 30 páncélos¹⁷⁵ támogatásával – áttörték a német védelmet. A 72. gárda-lövészadosztály erői 18 óra körül elfoglalták Bart egész területét. A német 317/I. gránátoszászlóalj – sikeres ellenlökése ellenére – csak a községtől 1 km-re északra tudta felfogni a támadást. A Garam mentén a szovjet 243. lövészadosztály részei az esti órákban behatoltak Bényre is.

Fenti harcokban a 7. gárdahadsereg 25. gárda-lövészhadteste egyes irányokban 10 km-t nyomult előre. A 409. lövészadosztály birtokba vette Antalházát, s Kisújfaluért harcolt. A 375. lövészadosztály megszállta Újgyallát és Komáromszentpétert, az 53. lövészadosztály pedig Hetényt, Kurtakeszit (Marcelkeszi részét) és Izsát. Utóbbi két hadosztály részei elérték a Nyitra folyót annak Vág-dunai torkolata és Martos 3 km észak közötti terepszakazon. A hadtest erői befejezték Kisújfalu és Ógyalla vasútállomása, illetve az ettől délre húzódó vasútvonal megtisztítását.¹⁷⁶ A szovjet támadások súlypontja érezhetően a 211. népi-gránátoshadosztály reteszállítására helyeződött át. Ám a csekély területnyereséget leszámítva a szovjetek nem értek el átütő sikert.

Napközben a német 20. páncélosadosztály újabb 15 szerelvénye érkezett be, amelyek a hadosztálytörzs, a 20. páncélos-felderítőosztály, a 92. páncélos-híradóosztály részei, a 21. páncélosezred kétharmadát, az 59. és 112. páncélgránátos-ezred elemeit, valamint a 92. páncélos-tüzérezred, a 92. páncélos-utászászlóalj és az ellátó alakulatok részeit szállították.

Balck páncélos tábornok aznap megváltoztatta a 20. páncélosadosztály támadásának tervét. Az új változat szerint a hadosztály Udvard körzetéből egyelőre dél felé, Komáromszentpéter irányában támad majd. Ezzel párhuzamosan a komáromi hídfő védői északkelet, a nyitrai biztosító vonal erői kelet, az érsekújvári hídfőt tartó csapatok délkelet, a 211. népi-gránátoshadosztály katonái pedig déli irányban indítanak támadást.

Este 19 óra előtt néhány perccel Guderian vezérezredes tolmácsolta Wöhler tábornoknak Hitler azon elképzelését, hogy a 20. páncélosadosztályt jóval keletebbre, a Garam mentén vessék be, s ezáltal számolják fel a szovjetek teljes hídfőjét a folyótól nyugatra. Wöhlernek erről végül sikerült lebeszélnie Guderiant, azzal érvelve, hogy ebben az esetben a páncélosadosztálynak kelet felé menet nagyobb távolságot kellett volna menetelnie a szovjet csapatok oldalazó tüzeiben.

*Az ütközet negyedik szakasza: a német erők ellencsapása
(1945. január 10–19.)*

A „Balck” seregcsoport nem várta meg, amíg a 20. páncélosadosztályt minden harcoló alakulata beérkezik,¹⁷⁷ hanem a már rendelkezésre álló erőkkel haladéktalanul megindította ellencsapását a 2. Ukrán Front balszárnya ellen. Ezzel kezdetét vette a komáromi páncélosütközet utolsó, de egyben leghosszabb szakasza.

¹⁷⁵ Ezeket a páncélosokat valószínűleg a 4. gárda-gépesített hadtest részei és a 27. önálló gárda-harcokcsidandár együttesen vetették be. Utóbbi alakulat aznap egy kiegészítő T-34 harcokcsit és két halottat veszített, de négy géppuska és 80 ellenséges katona megsemmisítését jelentette.

¹⁷⁶ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/34.

¹⁷⁷ Január 10-én napközben újabb 18 (összesen 57) szerelvény futott be. Ezzel a hadosztály összes harcoló alakulata megérkezett.

Január 10-én¹⁷⁸ reggel 7 órakor a 20. páncélososztály három harccsoportja az Udvardtól délre lévő vasúti és közúti kereszteződés körzetéből 30 Panzer IV harckocsival¹⁷⁹ déli irányban indított támadást. A főcsapást mérő középso harccsoport – a 21/I. páncélososztály zöme, egy páncélgránátos-zászlóalj és egy páncélos-utászszázad – lendületes előretöréssel behatolt a szovjet csapatok harcrendjébe, és nyugat felől megkerülve, 12 óra körül visszafoglalta Komáromszentpétert.

Miután a német harccsoport átcsoportosította erőit, délután délkeleti irányban folytatta előrenyomulását és elérte a Madartól 2 km-re északnyugatra lévő terepszakaszt. Aznap e páncélozott harccsoport a szovjet 9. gárda-gépesített hadtest 22 harckocsijának és önjáró lövegének kilövését jelentette. Ugyanakkor egy bizonytalan jelentés szerint ugyanennek a német harccsoportnak nyolc páncélosa 15 óra körül betört Madar területére is, de a hó a további manőverezést megakadályozta. Ám ezt nem tudta senki megerősíteni vagy cáfolni, mert a jelentések késtek. A pontos helyzetelemzést az is akadályozta, hogy a 20. páncélososztály megbízott parancsnoka, von Oppeln-Bronikowski ezredes nem a támadó páncélozott harccsoportnál tartózkodott, hanem az arcvonal mögött települt hadosztálytörzsnél. Így a helyzetet saját szemével nem láthatta, s nem vezethette csapatait, amikor Komáromszentpéternél délkelet felé fordultak. Oppeln-Bronikowski páncélos tisztől idegen parancsnoki magatartása miatt magának az LVII. páncélos hadtest parancsnokának, Kirchner tábornoknak kellett a helyszínen tájékozódnia.

A 20. páncélososztály jobb- és balszárnyán támadó harccsoportok napközben nem tudtak lépést tartani a középen támadó páncélozott harccsoporttal. A jobboldali harccsoportot Bajcsnál, a baloldali Perbeténél a szovjetek megállították. Perbetét egyelőre a 14. gárda motorkerékpáros-zászlóalj, Bajcsot pedig a 31. gárda-gépesített dandár védte. Emiatt e német erők parancsot kaptak arra, hogy a települések megkerülésével folytassák a támadást dél felé.

Pontosnak értékelhető egykorú szovjet adatok szerint Szentmiklóspusztá és a perbetei vasútállomás felől a 124-es magaslat és Perbete irányában hat német lövészpáncélos és mintegy 400 páncélgránátos nyomult előre. Udvard vasútállomásától Komáromszentpéter felé 20 harckocsiból, 10 lövészpáncélosból és egy páncélgránátos-zászlóaljból álló páncélozott harccsoport támadott. Ugyanakkor a Bajcsot észak felől támadó német harccsoport a szovjetek szerint öt-hat harckocsiból és két század gyalogságból állt.¹⁸⁰

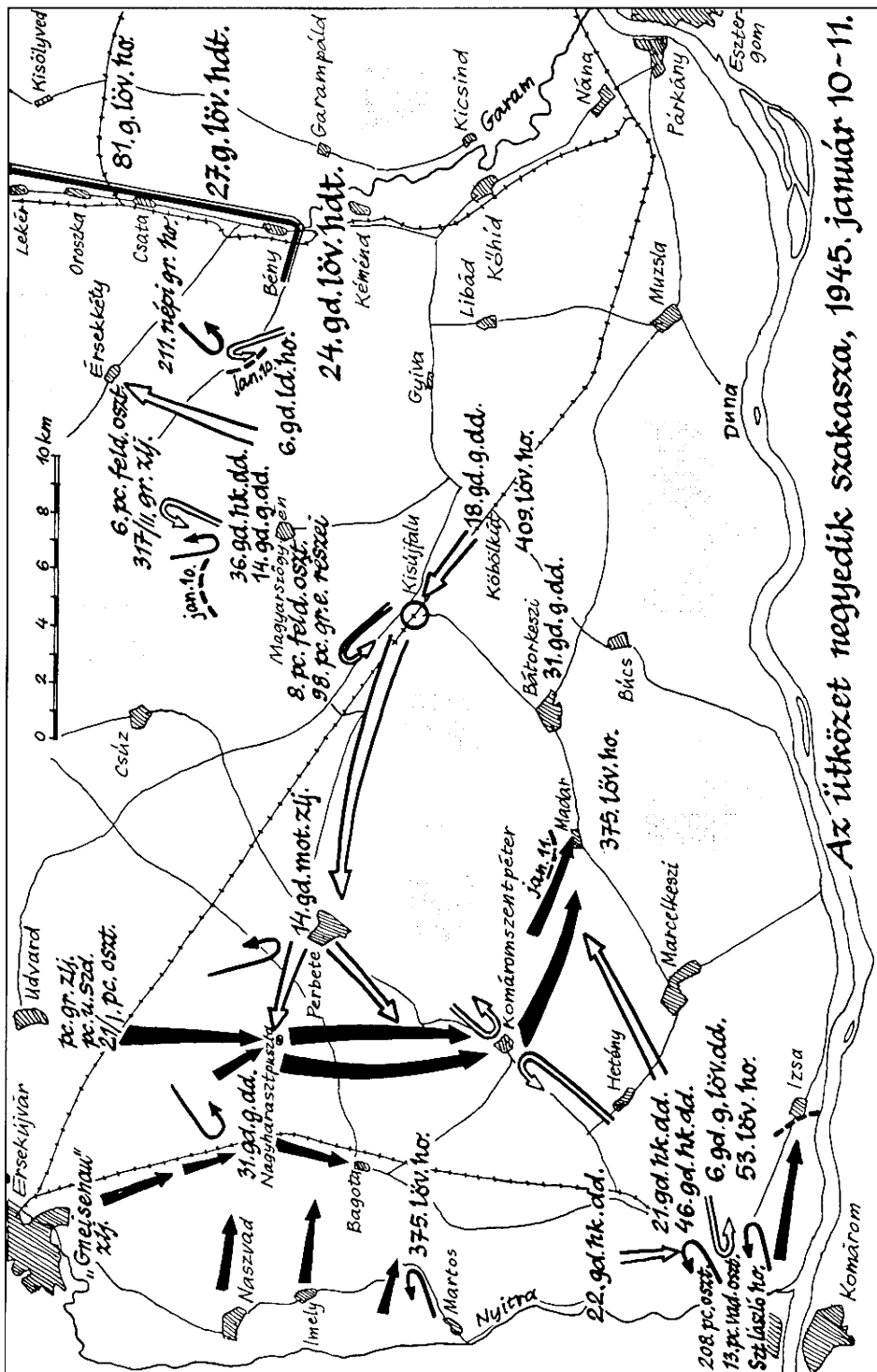
A Nyitra menti hídfők (Érsekújvár, Naszvad, Imely és Martos) német védői is támadást indítottak keleti és délkeleti irányban. Eközben elérték a Zsitvát, amelynek keleti partján Bagotánál és Bajcsnál hídfőt is foglaltak. Martostól 4 km-re északkeletre, a 126-os magaslatot egyelőre tovább védték a szovjet 25. gárda-lövész hadtest 375. lövész hadosztályának csapatai. Napközben az érsekújvári hídfőben harcoló német erők felett a 153. tábori kiképző hadosztály parancsnoka, Hermann Winkler vezérőrnagy vette át a parancsnokságot.

A komáromi hídfőből támadó német csapatok előretörése az Ógyallára vezető út mentén 4 km-nyi területnyereség után a szovjet 22. gárda-harckocsidandár 15 óra 40 perc körül indított ellenlökése miatt elakadt. A szovjet harckocsik a németek jobbszárnyát támadták.

¹⁷⁸ Az időjárás reggel felhős volt, 0 Celsius-fokot mértek, gyengén havazott. Napközben továbbra is fagy-pont közeli volt a hőmérséklet, tartósan esett a hó, a látótávolság korlátozott volt. Az utak a hó és a jég miatt nehezen voltak járhatók.

¹⁷⁹ Egyelőre csak a 21/I. páncélososztály került bevetésre.

¹⁸⁰ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 16–17. o.

Az ütközet negyedik szakasza, 1945. január 10-11.

Keleti irányból a szovjet 5. gárda-harcokoshadtest erői ugyanakkor reggel 7 óra 30 perc körül – tüzérségi tüzelőkészítés után – újabb támadásokat indítottak a komáromi hídfő ellen. A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár 1. zászlóalja az 53. lövészhadosztály 12. lövészrezredének egy zászlóaljával együttműködésben, a 46. gárda-harcokosdandár M4A2 páncélosainak támogatásával a vasúti híd felé nyomult előre. A támadás azonban 30 német harcokosi, vadászpáncélos és lövészpáncélos 12 óra 30 perc körül megindított ellenlökései miatt kudarcba fulladt csakúgy, mint a gépkocsizó dandár másik két zászlóaljának rohama.

A német páncélosok ugyanakkor 16 óráig háromszor is megkísérelték visszafoglalni Gyulamajort és az onnan 200 m-re keletre álló vasúti őrházat, de a szovjetek mindannyiszor visszaverték őket megindulási állásaikba.¹⁸¹

A 211. népi-gránátoshadosztály arcvonalán a szovjet 18. gárda-gépesítettdandár csapatai hajnali 5 óra tájban elfoglalták Kisújfalut. A dandár ezután a 9. gárda-gépesítetthadtest parancsnokának utasítására átadta arcvonalszakaszát a 25. gárda-lövészhadtest erőinek, és erőltetett menetben Perbetére vonult, hogy ott észak, kelet és nyugat felé védőállásokat létesítve megerősítse a település védelmét. A 18. gárda-gépesítettdandárnak ezután nyugat felé, Nagyharasztpuszta irányában támadva meg kellett tisztítania a Bajcs felé vezető utat.¹⁸² E szovjet manőver elvágta volna a 20. páncéloshadosztály időközben Komáromszentpétert elért páncélozott harccsoportjának utánpótlási útvonálát.

A német páncélozott harccsoportok időközben érzékeny veszteségeket szenvedtek. Harminc lövészpáncélost kilöttek a szovjetek, vagy műszaki okokból váltak harcképtelenné. Az aknavetőtüztől több német katona is megsebesült, de őket sikerült lövészpáncélosokon hátraszállítani. Ez a módszer azonban nem volt alkalmas arra, hogy az egyre apadó üzemanyagkészleteket is feltöltsék. Ezért a 21. páncélosezred néhány katonája egy zsákmányolt szovjet tehergépkocsival, szovjet téli egyenruhában északi felé átcúsúzott a szovjet állásokon. Csak visszatértük után derült ki, hogy a platón szállított hordók legtöbbszörben benzinnel helyett gázolaj van, amit a német páncélosok nem tudtak felhasználni.¹⁸³

A 8. páncéloshadosztály 98. páncélgránátos-ezrede, amely a 211. népi-gránátoshadosztály alárendeltségben harcolt, visszaverte a szovjet 409. lövészhadosztály részeinek egy erős támadását Kürt ellen, majd a visszahúzódó támadókat lövészpáncélosokkal¹⁸⁴ üldözte, amelyek súlyos veszteséget okoztak a szovjet gyalogságnak. A lövészpáncélosok eközben elérték az Antalházától északra fekvő erdőt. A 98. páncélgránátos-ezred törzsének egyik motorkerékpáros futárja, Kurt Schwarm tizedes az aznapi harcokban egyetlen útja során, mindössze egy óra leforgása alatt három szovjet harcokosit és egy páncéltörő ágyút semmisített meg közelharcban (valószínűleg páncéloköllel).¹⁸⁵ Teljesítményéért 1945. január 19-én meg is kapta a német Vaskereszt lovagkeresztjét.¹⁸⁶

Németszőgyéntől 2 km-re északra a 4. gárda-gépesítetthadtest 14. gárda-gépesítettdandára és 36. gárda-harcokosdandára, Bart körzetéből pedig a 24. gárda-lövészhadtest

¹⁸¹ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 7–8. o.

¹⁸² A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 17. o.

¹⁸³ *Hitze* 330. o.

¹⁸⁴ Szovjet források szerint az ellenlökés négy-hat lövészpáncélossal és egy századnyi gyalogsággal indult.

¹⁸⁵ HL KTB/HGr. Süd Tagesmeldung vom 10. 1. 1945 (628. tegercs 7212955. felvétel)

¹⁸⁶ *Haupt* 386. o.

6. gárda-légideszanthadosztályának erői több heves támadást is indítottak a 211. népi-gránátoshadosztály, illetve az ennek alárendelt 6. páncélos-felderítőosztály reteszállása ellen. Ezeket a védők visszaverték, Nagyölvedtől délre például két zászlóaljnyi gyalogság és 10 páncélos¹⁸⁷ ellenlökésével. Német adatok szerint e harcokban 16 szovjet páncélost lőttek ki. A német hadosztály 211. utászászlóaljának parancsnoka, Rippe százados is elesett a harcokban.

Aznap a 24. gárda-lövészhadtest sávjában, a Garamtól nyugatra megjelent a 81. gárda-lövészadosztály is, s a 72. gárda-lövészadosztállyal közösen, a 27. gárda-harcokosi-dandár kilenc T-34 harcokosijának és négy SzU-85 önjáró lövegének támogatásával Érsekkéty irányában tört előre. A szovjet csapatok 17 óráig 1 km-re megközelítették a települést dél felől, de a harcokban négy harcokosijuk és egy önjáró lövegük megsemmisült. A 27. gárda-harcokosidandárnak estére mindössze három üzemképes páncélosa maradt.¹⁸⁸

Délután Wöhler gyalogsági tábornok a „Balck” seregsoporthoz utazott és megbeszéléseket folytatott annak főparancsnokával a kialakult hadműveleti helyzetről. Eközben felmerült, hogy a Dunától északra megindult német ellencsapás sikere, vagyis a Garamtól nyugatra harcoló szovjet erők megsemmisítése érdekében szükségessé válhat nem csak a német 3. lovasdandár, de a beérkezőben lévő 509. nehézpáncélos-osztály Tiger B nehézharckocsijainak bevetése is.¹⁸⁹

Balck tábornok szerint az aznap megkezdett támadást egyelőre a Karva–Köbölkút vonalig kellett folytatni, ezután a további cél maga a Garam folyó volt. A páncélos tábornok számított arra, hogy a szovjetek Dunamocs és Bátorkeszi között fel fogják tartóztatni a német előrenyomulást, de ezt átcsoportosítással kiküszöbölhetőnek vélte. Von Grolman altábornagy arra felhívta a figyelmet, hogy a Komáromtól keletre termelő kőolajfinomítókat érő szovjet tüzet mielőbb meg kell akadályozni.

Január 11-én¹⁹⁰ tovább folyt a német ellencsapás, bár a Komárom felől kelet és északkelet felé indított támadásokat a Várföldpuszta–Gyulamajor terepszakaszon az 5. gárda-harcokosihadtest, Komáromtól keletre pedig az 53. lövészadosztály visszaverte.

A harcokosihadtesnek már csak 23 harcokosija maradt. Szaveljev vezérőrnagy napközben intézkedett a csapatok átcsoportosításáról. A 21. gárda-harcokosidandár este már Madar délnyugati előterében harcolt a 20. páncélosadosztály nyolc harcokosijával és négy lövészpáncélosával. A 22. gárda-harcokosidandár és a 6. gárda gépkocsizó lövészdandár is átadta arcvonalszakaszát az 53. lövészadosztálynak, és 20 óra körül Marcelkeszi felé vonult.¹⁹¹

¹⁸⁷ Nagy valószínűséggel a 286. rohamlövégdandár rohamlövegei és a 20. páncélosadosztály 92. páncélvadászosztályának – a 211. népi-gránátoshadosztály páncélelhárító képességének növelésére átalárendelt – Jagdpanzer IV vadászpáncélosai.

¹⁸⁸ Lásd 7. gd. hds. hk. g. cs. pk. 010. sz. jelentés, 1945. január 10.

¹⁸⁹ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 10. 1. 1945 (627. tekeres 7212078. felvétel). Erre azonban később mégsem került sor. A 3. lovasdandárt a IV. SS-páncélosadtest leváltására, az 509. nehézpáncélos-osztályt pedig a „Konrad 3” hadműveletben vetették be.

¹⁹⁰ Reggel a hőmérséklet –3 Celsius-fok volt, s havazott. A friss hó miatt az utakon nehéz volt közlekedni. Napközben 0 Celsius-fokot mértek, olvadt, de havazás és eső váltogatta egymást. Az utak járhatósága nem változott.

¹⁹¹ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/43.

A harcoksidandárok távozása után a komáromi hídfő előtt, a két híd és a téglagyári vasúti megálló háromszögében mintegy 50-55 kiégett vagy kilőtt szovjet harckocsi maradt.¹⁹²

A szovjet páncélosok távozása Komárom közvetlen közeléből a 2. Ukrán Front parancsnoka által 13 óra körül kiadott parancs következménye volt. Malinovszkij marsall ugyanis ekkor megparancsolta, hogy a 6. gárda-harckocsihadsereg és a 7. gárdahadsereg erői először a Madar és Komáromszentpéter körzetében támadó német páncélos-csoportosítást semmisítsék meg. A 7. gárdahadsereg 25. gárda-lövészhadtestének sávjában ennek érdekében bevetették a 2. és a 11. páncéltörő tüzérandárt is.

A német 8. páncélosadosztály Komáromnál harcoló erői – 42 bevethető páncélosal¹⁹³ – aznap a LXXII. hadtest alárendeltségébe kerültek.

A németek Martostól északkeletre elfoglalták az uralgó 126-os magaslatot, és ezzel felszámolták a szovjetek utolsó állásait is a Zsitvától nyugatra.

A LXXII. hadtest és a 20. páncélosadosztály¹⁹⁴ részei visszafoglalták a 31. gárda-gépesítettdandártól Bajcsot, a Pálpusztától keletre lévő útelágazást és Bagotát. A kelet felé, Perbete irányában harcolva visszavonuló szovjet dandár útját saját jelentése szerint egy 20 harckocsiból és 12 lövészpáncélosból álló német harccsoport zárta el. Ezek közül a 31. gárda-gépesítettdandár 12 német harckocsival és hat lövészpáncélossal Bagotától északra meg is ütközött.

Perbetéről a szovjetek – eltűzöttnek tűnő¹⁹⁵ német jelentések szerint kétezrednyi gyalogsággal és 40 páncélossal – támadást indítottak délnyugati és nyugati irányban, majd elfoglalták Nagyharasztpusztát és Újgyallát, majd ezután 30 szovjet harckocsi betört Ógyallára is.

Komáromszentpéternél a 20. páncélosadosztály részei délnyugati és északkeleti irányból, harckocsi-támogatással indított rohamokat vertek vissza, de később a szovjetek mégis betörték a településre, ahol helység harc vette kezdetét.

A 18. gárda-gépesítettdandár által védett Perbetét szovjet adatok szerint egy 10 harckocsiból, 20 lövészpáncélosból és ezrednyi gyalogságból álló német harccsoport támadta.¹⁹⁶

A német 21. páncélosezred egyik frissen beérkezett századának harckocsijaival megerősítve a 20. páncélosadosztály egyik páncélgránátos-zászlóalja északi irányból tört előre, két szovjet harckocsi kilövése után visszafoglalta a szovjet 18. gárda-gépesítettdandártól Nagyharasztpusztát, majd az erős szovjet kötelékek által védett Újgyallát megkerülve elérte Komáromszentpétert. Délután e harccsoport kiegészült a 20. páncélosfelderítőosztállyal és két tüzérosztállyal is. Ezek az alakulatok közös erővel igyekeztek

¹⁹² Szénássy 170. o.

¹⁹³ A seregstet 10. páncélosezredének aznap bevethető páncélos-állománya mindössze két Panzer IV és öt Panther harckocsi volt. A hadosztálynak alárendelt 208. páncélososztály viszont 24 (ebből 23 bevethető) Panzer IV harckocsival és 11 (hét) Panzer IV L/70 (A) vadászpáncélossal rendelkezett. A 13. páncél-vadászosztály 21 Panzer IV L/70 (V) vadászpáncélosából öt maradt bevethető állapotban. Lásd BA–MA RH 2 Ost Karte 5280 (Panzer-Lage am 11. Jan. 1945).

¹⁹⁴ A 20. páncélosadosztálynak aznap 39 Panzer IV harckocsijából 24, 32 Panther harckocsijából 12 és 19 Jagdpanzer IV vadászpáncélosából 17 volt bevethető. Utóbbiak egy része (öt harcjármű) a 211. népi-gránátoshadosztály alárendeltségben harcolt. Lásd BA–MA RH 2 Ost Karte 5280 (Panzer-Lage am 11. Jan. 1945).

¹⁹⁵ A 9. gárda-gépesítetthadtestnek aznap már összesen sem volt 40 üzemképes páncélosa. Így ez a Perbetéről támadó 18. gárda-gépesítettdandár esetében még kevésbé valószínű.

¹⁹⁶ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 19. o.

megtisztítani a 20. páncélosadosztály páncélozott harccsoportjának utánpótlási útvonalt. A harcokban a páncélos-felderítőosztály parancsnoka, von Hannecken százados is megsebesült.

A páncélozott harccsoport – szovjet adatok szerint 20 harckocsival és 60 lövészpáncélossal – hajnali 2 óra körül Madartól nyugatra erős szovjet páncélelhárító körletbe ütközött. A harccsoport reggel 9 óra tájban – tüzéségi tüzelőkészítés után – támadást indított Madar felé, majd súlyos harcokat vívott a terepszakaszt védő 375. lövészadosztály erőivel, az ezeket támogató páncéltörő ágyúkkal és a 46. gárda-harckocsidandár M4A2 páncélosaival.

Kora délután, 13 óra körül a németek – szovjet adatok¹⁹⁷ szerint 20 harckocsival, 15 lövészpáncélossal és egy páncélgránátos-zászlóaljjal – betörték Madarra és elfoglalták a települést. A harcokban a német harccsoport egy szovjet harckocsi és három páncéltörő ágyú kilövését jelentette. A 375. lövészadosztály parancsnoka, Vaszilij Dmitrijevic Karpuhin vezérőrnagy, aki lebecsülte a támadás erejét, és nem hitt a 46. gárda-harckocsidandár közeledő németekről szóló jelentésének sem, Madarról Bátorkeszire menekült, s ott a 9. gárda-gépesíthettest harcálláspontján kért segítséget.

A Komáromszentpétertől délre harcoló 46. gárda-harckocsidandár aznap 12 német páncélos megsemmisítését jelentette. Ebből kettőt a dandár parancsnoka, Mihno gárdaalezredes M4A2 harckocsija lőtt ki. Ugyanakkor a 46/1. gárda-harckocsizászlóalj parancsnoka, Jakuskin gárda-százados¹⁹⁸ a harcokban halálosan megsebesült. A dandár a nap második felében Komáromszentpétert támadta.

A 14. gárda motorkerékpáros zászlóalja megtisztította az Antalháza környéki erdőt a német 98. páncélgránátos-ezred azon részeitől, amelyek előző nap, egy ellenlökés folyamán jutottak odáig. A szovjet zászlóalj három német harckocsi és négy lövészpáncélos megsemmisítését jelentette.

A 9. gárda-gépesíthettest parancsnoka, Volkov altábornagy Muzsláról Bátorkeszire rendelte a 30. gárda-gépesítettdandár tartalékban álló leharcolt erőit (mindössze 78 főt, négy löveggel, három 120 mm-es és 10 darab 82 mm-es aknavetővel). Ugyanakkor parancsot adott, hogy csapatai január 12-ére virradó éjszaka hajtsanak végre átcsoportosítást. A 31. gárda-gépesítettdandárnak Marcelkeszi, a 46. gárda-harckocsidandárnak pedig Szilasháza körzetében kellett gyülekeznie egy Komáromszentpéter elleni támadás céljából.¹⁹⁹ A hadtest január 11-én mindehhez már csak 26 üzemképes harckocsival rendelkezett.²⁰⁰

A 7. gárdahadsereg 25. gárda-lövészhadtestének erői aznap már heves harcokat vívtak, és a 6. gárda-harckocsihadsereggel együttműködve – saját jelentéseik szerint – megsemmisítették a németek betört páncélozott harccsoportját Komáromszentpéter és Madar körzetében.²⁰¹ Ez – mint fentebb szóltunk róla – csak részben volt igaz.

Mivel a harckocsi- és gépesített csapatok a nap folyamán a lövészadosztályok arcvonala mögé csoportosultak, hogy ellentámadásra alkalmas csoportosítást képezzenek, a szovjet lövészgyalogságra ettől kezdve fokozott ellenséges nyomás nehezedett.

¹⁹⁷ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 8. o.

¹⁹⁸ Jakuskin halála után megkapta a Szovjetunió Hőse címet.

¹⁹⁹ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 19–21. o.

²⁰⁰ Сборник, 124. o.

²⁰¹ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/42.

A szovjetek aznap Újgyallától északra megtalálták a német 112. páncélgránátos-ezred egyik elesett katonájának dokumentumait. A 2. Ukrán Front törzsénél csak ekkor szereztek tudomást arról, hogy az ellencsapást főként a német 20. páncélosadosztály hajtja végre.

A „Balck” seregcsoport vezérkari főnöke, Gaedcke vezérőrnagy szerint a 20. páncélosadosztály frissen feltöltött egységei között nem volt megfelelő az összeszokottság. Időként a seregtest híradórendszere is kudarcot vallott, a jelentések valóságtartalma pedig olykor megkérdőjelezhető volt. Ahogy fogalmazott: hadosztály tisztjei egyelőre „nem nőttek fel a feladathoz”.²⁰²

Balck páncélos tábornok úgy vélte, hogy a 20. páncélosadosztály aznapi sikerének érdeme nem annak parancsnokát illeti, hanem Kirchner tábornokot, aki a legelső vonalból vezette a harcot. Az is meghatározó volt, hogy a németek nem arcból indították a támadást, hanem a szovjet csapatok támadási irányához képest 45 fokos szögben.²⁰³ Így a gyorsan létesített szovjet páncélelhárító körletek nem tudtak teljes mértékben érvényesülni.

A 98. páncélgránátos-ezred részei és a 8. páncélos-felderítőosztály Kürt körzetéből dél és délnyugat felé indítottak támadást, ugyanakkor a település ellen délkeleti irányból indított szovjet század és zászlóalj erejű támadásokat csaknem mind visszaverték. Ám a szovjet 409. lövészadosztály Szentistvánpusztát mégis elfoglalta.

A 211. népi-gránátoshadosztály hiába indított támadást Németszőgyén és Bart ellen két zászlóaljjal és tíz páncélossal, a szovjetek ellenlökései a németeket megindulási állásaikba vetették vissza. Bartnál a 27. gárda-harckocsidandár két-két üzemképes harckocsija és önjáró lövege is részt vett a német támadások visszaverésében.

A leharcolt 4. gárda-gépesítethadtest, amelynek aznap összesen 23 üzemképes harckocsija volt, a 72. gárda-lövészadosztály részeivel reggel 9 órakor támadást indított Németszőgyéntől északra, de előrenyomulásuk fél óra múlva megrekedt, amikor két német páncélos, három lövészpáncélos és kétszázadnyi gyalogság ellenlökést indított.²⁰⁴

Délután a szovjet 6. gárda-légideszanthadosztály erői rohamozták meg a német hadosztály állásait zászlóalj és ezred erejű lövészgyalogsággal, valamint erős harckocsi-támogatással, de csupán jelentéktelen betörést értek el, miközben elfoglalták Érsek-kegyet. A német 211. népi-gránátoshadosztály hat szovjet harckocsi kilövését²⁰⁵ jelentette. A Csata területére betört szovjeteket a hadosztály erői csaknem teljesen felszámolták. Napközben a 2. Ukrán Front 5. légi hadserege mindössze 38 bevetést repült Komárom északkeleti körzetben. Ezek zöme csata-, illetve vadászrepülő-bevetés volt.²⁰⁶

Január 12-én²⁰⁷ hajnalban a német ellencsapás folytatódott. Komáromtól keletre a német 8. páncélosadosztálynak alárendelt erők 3 km-t nyomultak előre Izsa irányában. E harcokban az 53. lövészadosztály súlyos veszteségeket szenvedett.

²⁰² HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 1. 1945 (627. tekercs 7212100. felvétel).

²⁰³ Balck-napló, 5. o.

²⁰⁴ A 4. gd. g. hdt. összefoglaló jelentése, 5. o.

²⁰⁵ A „Kirchner” hadtestcsoport erői – másnapi helyesbítés szerint – január 11-én összesen nyolc szovjet páncélost lőttek ki, kettőt mozgásképtelenné tettek, egy M4A2 harckocsit és egy korábban elvesztett német vadászpáncélost pedig zsákmányoltak.

²⁰⁶ HL Szovjet iratmásolatok gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/43, valamint HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 1. 1945. (627. tekercs 7212092. felvétel).

²⁰⁷ Reggel borult, szeles volt az idő, de fagypont feletti hőmérsékletet mértek. Napközben a hőmérséklet 5 Celsius-fokig emelkedett. Helyenként esett az eső, s a látótávolság korlátozott volt.

Az 5. gárda-harckocsihadtest hajnali 2 óra körül nagyjából befejezte az előző nap megkezdett átcsoportosítást. Ekkor a 22. gárda-harckocsidandár (állományában 11 T–34 harckocsival) Búctól 3 km-re délnyugatra, a 6. gárda gépkocsizó lövészdandár²⁰⁸ a 121-es magassági pontnál lévő patak és Szilasháza között, a 21. gárda-harckocsidandár (állományában 10 T–34 harckocsival²⁰⁹) Szilasháza északkeleti részén, a 20. gárda-harckocsidandár gyenge erőt²¹⁰ pedig Búcs északnyugati körzetében készültek fel a további feladatokra. A 9. gárda-gépesítettdandár 46. gárda-harckocsidandárja és 31. gárda-gépesítettdandárja ugyancsak az 5. gárda-harckocsihadtest hadművelési alárendeltségébe került, és Szilasháza északnyugati részén várta a parancsokat.²¹¹

Szaveljev vezérőrnagy 12-én hajnali 3 órakor kiadott parancsában további támadásra adott utasítást. Madar ellen kapott támadási parancsot a 22. gárda-harckocsidandár (megerősítve a 391. gárda páncéltörő tüzérezreddel), a 6. gárda gépkocsizó lövészdandár (megerősítve a 454. gárda aknavetőezreddel, az 1426. könnyű tüzérezreddel és a 127. gárdaaknavető-tüzérosztállal), valamint a 21. gárda-harckocsidandár is. E csapatoknak Madar visszafoglalása után a nap végéig ismét birtokba kellett venni Komáromszentpétert. A 46. gárda-harckocsidandárnak, a 31. gárda-gépesítettdandárnak és a 301. önálló páncéltörő tüzérezrednek először Hetényt, majd a nap végére ugyancsak Komáromszentpétert, annak is délnyugati részét kellett elfoglalnia.

A hadtest tüzértartalékát a 202. könnyű tüzérdandár 870. könnyű tüzérezrede, illetve az 57. gárdaaknavető-tüzérezred alkotta. A 4. gárda-híradózászlóalj és a 20. gárda-harckocsidandár légvédelmi százada Búcs északnyugati részét védte. A csapatoknak reggel 9 óráig kellett felkészülni a támadásra.²¹²

A Nyitra folyó torkolatától 2 km-re északra, Gyulatelepen és a gátórház körzetében a szovjet 25. gárda-lövészhadtest 375. lövészadosztálya zászlóaljnyi erővel megpróbált átkelni a folyó nyugati partjára, de két német „Gneisenau” zászlóalj visszaverte őket. Ezek az erők, illetve a 20. páncélosadosztály²¹³ jobbszárnya 20 páncélossal, elfoglalták Ógyalla vasútállomását és Bagotát. A „Gneisenau” zászlóaljak déli irányba fordultak, hogy felvegyék az összeköttetést a Komárom felől támadó 8. páncélosadosztállal.

A 20. páncélosadosztály jobbszárny-harccsoportja hajnali 2 órakor kelet felé folytatta támadását, hogy tehermentesítse a Komáromszentpétert védő németeket. Ugyanis a szovjet csapatok délelőtt 11 órakor megindították újabb támadásukat Madar és Komáromszentpéter ellen. A településeket délnyugatról, délkeletről és északkeletről támadták.

²⁰⁸ A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár aznap 148 lövésszel, 81 géppisztolyos lövésszel, 27 géppuska-irányzóval, 179 tüzérrrel, 160 aknavető-kezelővel és 57 páncéltörőpuska-irányzóval rendelkezett.

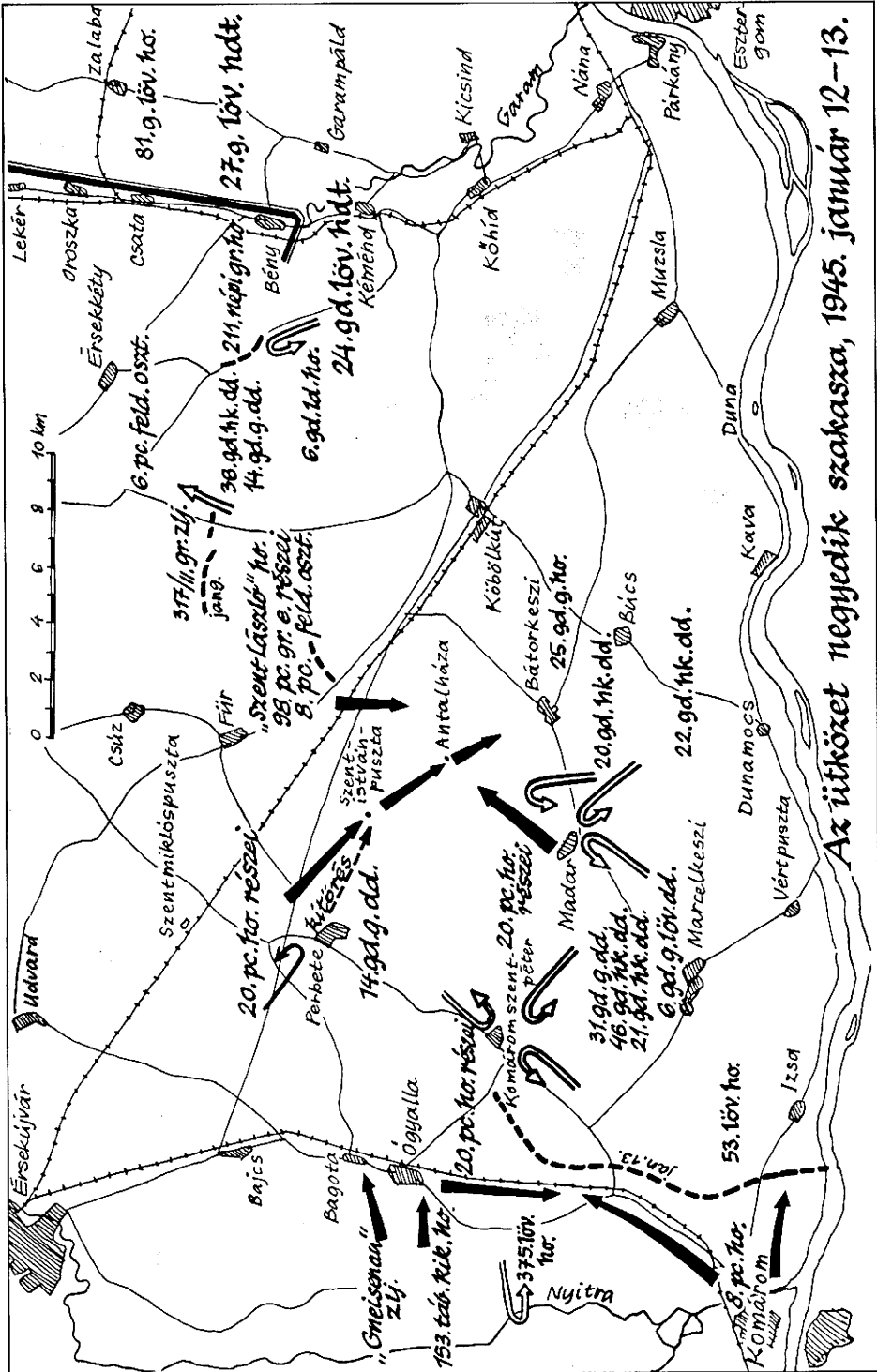
²⁰⁹ A 21. gárda-harckocsidandár eredetileg T–34/85 harckocsikkal kezdte meg a hadműveletet január 6-án. Sajnos az 5. gárda-harckocsihadtest hadművelési naplójából nem derül ki, hogy január 12-ére miként kerültek állományába 76,2 mm-es löveggel szerelt T–34 harckocsik. A magunk részéről azt feltételezzük, hogy miután a dandár saját harckocsiállományát teljesen elveszítette, a 22. gárda-harckocsidandárnál megmaradt páncélosmennyiséget elfelezték a két dandár között.

²¹⁰ A 20. gárda-harckocsidandár nem rendelkezett páncélosokkal, csupán 32 (!) lövésze, légvédelmi századának négy amerikai eredetű M–17 önjáró négyecsövű légvédelmi nehézgéppuskája és egy 82 mm-es aknavetőütege volt.

²¹¹ Az 5. gd. hk. hdt. hadművelési naplója, 8. o.

²¹² Uo. 9–10. o.

²¹³ A 20. páncélosadosztály átcsoportosítása (összesen 70 vasúti szerelvénnel) aznap fejeződött be.

Az ütközet negyedik szakasza, 1945. január 12-13.

A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár 1. és 3. zászlóalja az első, 2. zászlóalja pedig a második lépcsőben tört előre a megerősítő tüzéralakulatok tüztámogatásával. A német ellenlökések miatt a támadás 16 óráig csak 250 méterre tudta megközelíteni Madart délnyugati irányból. Este hétkor újabb tüzérségi tüzelőkészítés után a dandár újabb rohamot indított, de ismét csak 100 métert haladt előre, s ezért az elért terepszakaszon átment védelembe.

A 22. gárda-harcoksidandár a 6. gárda gépkocsizó lövészdandár jobbszárnyán támadott, de Madartól 1,5 km-re délkeletre a 20. páncélosadosztály egy páncélozott harccsoportjába ütközött, amely három Panther és négy Panzer IV harckocsiból, néhány lövészpáncélosból, két század gyalogságból és egy páncéltörő ágyús századból állt. A szovjet dandár hat harckocsijával felvette a harcot, egy szakaszt (három harckocsival) pedig a 136-os és 216-os magaslatokat megkerülve, Madar északnyugati része ellen indított, hogy a 391. gárda-páncéltörő tüzérezreddel csapást mérjenek a németek utánpótlási vonalára. A 216-os magaslatnál azonban a németek az egyik T-34 harckocsit megsemmisítették. A másik kettőt inkább elhagyták kezelői, és gyalog csatlakoztak a dandár zöméhez. A harckocsidandár ezután védelembe ment át a 6. gárda-gépkocsizó lövészdandárral együtt a 136-os magaslat körzetében.

A 21. gárda-harcoksidandár a gépkocsizó lövészdandár balszárnyán lendült támadásba, de rohama rövid időn belül ugyancsak elakadt. A 46. gárda-harcoksidandár és a 31. gárda-gépesítettandár erői 13 óra 30 percig déli irányból 1 km-re megközelítették Komárom-szentpétert, de ott 20-25 német harckocsiba és vadászpáncélosba, valamint 30 lövészpáncélosba és erős tüzérségi tűzbe ütköztek, emiatt szintén kénytelenek voltak átmenni védelembe.

Az 5. gárda-harcoksihadtest a január 12-i harcokban összesen 15 német páncélossal és 20 lövészpáncélossal ütközött meg. Ezekben a harcokban a hadtest négy ellenséges harckocsi, két vadászpáncélos, egy géppuska és mintegy 150 katona megsemmisítését jelentette. Saját vesztesége egy megsemmisített és három kilőtt harckocsi, két 120 mm-es aknavető és körülbelül 40 katona volt.²¹⁴ A németek ugyanakkor ebben a páncélosösszezapásban hat szovjet páncélos kilövését jelentették.²¹⁵

A 6. gárda-harcoksihadtest parancsnoka a Komáromszentpéter körzetében harcoló csapatait saját tartalékából egy 100 mm-es 1944 M. BSz-3 páncéltörő ágyúkkal felszerelt tüzérezreddel erősítette meg.²¹⁶

A 20. páncélosadosztály Madaron északázó páncélozott harccsoportjának fogytán volt az üzemanyaga, mivel az előző nap Perbetéről Újgyallára támadó szovjet erőknek sikerült elvagni a harccsoport utánpótlási útvonalát. Az éjszaka folyamán a német utánpótlást szállító gépjárművek elakadtak a havas-sáros terepen, mivel a szovjetek által ellenőrzött utakat nem használhatták.

²¹⁴ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 10. o. Az aznapi harcokban a német 112/II. páncélgránátoszászlóalj parancsnoka, Hein őrnagy is megsebesült.

²¹⁵ Az LVII. páncéloshadtest január 12-én összesen kilenc szovjet páncélos kilövését jelentette.

²¹⁶ *Завизион, Г. Т. – Корнюшин, П. А.: И на Тихом Океане. Москва, 1967. 149. o.* A löveg 1000 méteren belül 60 fokos becsapódási szög esetén 185 mm-es páncélt ütött át. Ez minden német páncélos megsemmisítéséhez elég volt. A típusból összesen 591 darabot gyártottak a második világháborúban. Ebből 1945 januárjában 185 volt a csapatoknál. Egy feltöltött páncéltörő tüzérezred 16 ilyen löveggel rendelkezett.

Miután a páncélozott harcsoport visszaverte a délnyugat és kelet felől páncélos-támogatással Madar ellen megindított támadásokat, a 20. páncélos-felderítőosztállyal együtt – az elégtelen üzemanyag-mennyiség ellenére – folytatta előrenyomulását Bátorkeszi felé. A településen a német felderítés csak kisebb erőket észlelt. A németek úgy tervezték, hogy Bátorkeszi bevétele után Dunamocs felé fordulnak.

A 9. gárda-gépesítetthadtest 18. gárda-gépesítettdandára a 20. páncéloshadosztály nyolc-tíz harcokcsijának és 12 lövészpáncélosának támadásával szemben megtartotta Perbetét. A 30. gárda-gépesítettdandár aznap Bátorkeszi védelmére készült.²¹⁷

Német adatok szerint a magyar „Szent László” hadosztály egy mindössze 125 főnyi harcoslétszámmal rendelkező harcsoportja még mindig Kürtnél harcolt a német retesz-állás védelmében.²¹⁸

Németközgyéntől északra a 4. gárda-gépesítetthadtest 14. gárda-gépesítettdandára és 36. gárda-harcokcsidandára reggel 9 órakor tüzérségi tüzelőkészítés után Kollerpuszta irányában indított támadást, amelyet a 36. gárda-harcokcsidandár heves harcban el is foglalt. A németek 11 óra 30 perckor négy páncélossal, három lövészpáncélossal, valamint kétszázadnyi gyalogsággal ellenlökést indítottak, de visszaverték őket. A szovjetek Bartnál is kisebb betörést értek el, de a 211. népi-gránátoshadosztály ellenlökéssel felszámolta azt.

A szovjet csapatok erejük végén jártak. A 24. gárda-lövészhadtest erői 15 órakor védelembe mentek át. A 4. gárda-gépesítetthadtest 17 órakor kapta meg a 6. gárda-harcokcsihadsereg erre vonatkozó parancsát.²¹⁹ A 211. népi-gránátoshadosztály reteszállása tehát kitartott.

Január 13-án²²⁰ a LXXII. hadtest 153. tábori kiképzőhadosztályának²²¹ részei és a „Gneisenau” zászlóaljak Ógyalla felől folytatták déli irányú támadásukat. E csapatok gyenge szovjet ellenállás mellett elfoglalták a Komárom-Érsekújvár vasútvonal mentén Kiskonkolyt és Nagykonkolyt, majd a délután folyamán Kolosmajornál egyesültek a 8. páncéloshadosztály²²² Komárom irányából előretörő csapataival. A 28. páncélgránátos-

²¹⁷ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 21. o.

²¹⁸ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 12. I. 1945 (627. tekercs 7212114. felvétel). Ezt magyar források ugyan nem erősítik meg, de a német OKH helyzetértékelő térképein január 7. után is Komárom körül szerepelt a hadosztály neve.

²¹⁹ A 4. gd. g. hdt. összefoglaló jelentése, 5. o.

²²⁰ Reggel a hőmérséklet 0 Celsius-fok körül alakult, az idő tiszta volt. Napközben helyenként a nap is ki-sütött.

²²¹ A 153. tábori kiképzőhadosztály aznap négy saját (két közepesen erős, egy átlagos és egy gyenge) zászlóaljjal, egy altisztképző tanfolyamból szervezett gyenge zászlóaljjal (összesen mintegy 1000 fős gyalogsági harcoslétszámmal), egy leharcolt utász zászlóaljjal, a XVIII/7. „Gneisenau” zászlóaljjal (kb. 300 főnyi harcoslétszámmal), a 885. területvédelmi lövész zászlóaljjal (kb. 200 főnyi harcoslétszámmal), egy nehéz páncéltörő ágyúval és a 357. gyaloghadosztálytól alárendelt két könnyű tüzéruddal rendelkezett.

²²² A 8. páncéloshadosztály csaknem összes saját alakulatát alárendelték a 20. páncéloshadosztálynak. Von Roden vezérőrnagy csapatai a leharcolt 93/II. páncélgránátos- és a „Sachsen” géppuskás-zászlóaljból, a XVII/16. „Gneisenau” zászlóaljból (kb. 100 fős harcoslétszámmal), a XVIII/2. „Gneisenau” zászlóaljból (kb. 400 fős harcoslétszámmal), egy magyar riadózászlóaljból (kb. 300 fős harcoslétszámmal), két bevethető saját Panzer IV és három Panther harcokcsiból, a 13. páncélvadászosztály öt harcokcsis Panzer IV L/70 (V) vadászpáncélosából, a 208. páncélososztály erőiből, a 80/II. páncélos-tüzérosztály két könnyűütegeből, valamint a XVIII/6. „Gneisenau” tüzérosztály egy nehéz- és egy könnyűütegeből álltak. A hadosztály gyalogságának harcoslétszáma mintegy 900 fő volt.

ezred részei a 10. páncélosezred három Panther harckocsijának támogatásával északkelet felé támadtak, s két szovjet nehézharckocsit semmisítettek meg.²²³ A 8. páncéloshadosztály főerői Izsától nyugatra harcoltak. Ezzel a németek Érsekújvár és Komárom között újra folytonos arcvonallal rendelkeztek.²²⁴

Déli 12 órától a szovjet 5. gárda-harckocsihadtest ismét Madart támadta. A német védők – hét páncélos és kétszázadnyi gyalogság – a község felé törő hét szovjet páncélosból saját jelentéseik szerint kettőt kilóttak. Három és fél óras harc után a 22. gárda-harckocsidandár a 136-os magaslattól 500 méterre északra, a 6. gárda-gépkocsizó lövészdandár Madar déli előterében, a 21. gárda-harckocsidandár pedig Mudroňfalvától 1 km-re keletre harcolt. A hadtest aznapi vesztesége öt kilőtt T-34 harckocsi (ebből kettő megsemmisült), hat halott és 19 sebesült volt. A szovjetek két német harckocsi, két vadászpáncélos és négy lövészpáncélos megsemmisítését, valamint 100 főnyi német élőerő-veszteséget jelentettek.

A 46. gárda-harckocsidandár és a 31. gárda-gépesítettdandár erői 16 óra 30 percg elérték Komáromszentpéter délkeleti előterét, de ott német páncélosok és páncélgránátosok további előrenyomulásukat megállították. Egy óra múlva 25 német harckocsi és vadászpáncélos indított ellenlökést, hogy visszazorítsa a szovjet csapatokat kelet felé. A harcokban a 46. gárda-harckocsidandár három M4A2 harckocsiját kilótték.²²⁵

A 20. gárda-harckocsidandár gépkocsizó lövészászlóaljának 32 géppisztolyos lövésze és négy M-17 önjáró légvédelmi nehézgéppuskája – egyben a hadtest csekély tartaléka – Búcs északnyugati előterében készítette elő védőállásait. A 15. gárda motorkerékpáros zászlóalj Bátorkeszin, a 4. gárda-híradózászlóalj és a 21. gárda műszaki zászlóalj pedig Búcson állomásozott.

A 20. páncéloshadosztály²²⁶ páncélozott harccsoportja 13-ára virradó éjszaka Madartól 2 km-re keletre a szovjet 409. lövészadosztály heves ellenállásába ütközött, és emiatt kénytelen volt észak felé kerülni. Miután a német harccsoport – szovjet adatok szerint 42 harckocsi és 20 lövészpáncélos – egy harckocsi kilövése után felszámolta Szentistvánpuszta szovjet védelmét, délkelet felé fordult, birtokba vette Antalházát és az attól délre lévő 188-as magassági pontot.

A harcok hevességére jellemző, hogy aznap a 21. páncélosezred parancsnoka, Voß alezredes is megsebesült (a hadosztály három másik tisztje elesett, kilenc pedig megsebesült).

²²³ *Haupt* 384. o. Ezek a nehézharckocsik valószínűleg a 6. gárda-harckocsihadssereg 49. gárda-nézharcokocsiezredének néhány, még harcképes ISz-2 páncélosa közé tartoztak.

²²⁴ A harcok este Komárom északi részétől mintegy öt-hat km-re folytak.

²²⁵ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 11. o.

²²⁶ A 20. páncéloshadosztály aznap két bevethető Panzer III parancsnoki harckocsival, 28 Panzer IV és 21 Panther harckocsival, két Flak-Panzer IV légvédelmi páncélossal, 14 nehéz páncéltörő ágyúval és 12 Jagdpanzer IV vadászpáncélossal rendelkezett. Utóbbiak közül öt páncélos a 211. népi-gránátoshadosztály alárendeltségében volt. A hadosztály négy saját páncélgránátos-zászlóalja és egy páncélos-felderítőosztálya összesen mintegy 1300 főnyi harcoslétszámot jelentett. A 92. páncélos-utászászlóaljnak kb. 400 harcoló katonája volt. A 8. páncéloshadosztály alárendelt négy páncélgránátos- és egy páncélos-utászászlóalja együttesen is csak kb. 400 főnyi harcoslétszámot képviselt. A hadosztály tüzérsége három könnyű- és négy nehézüztegből, valamint a 8. páncéloshadosztály három-három Wespe és Hummel önjáró tarackjából, öt 15 cm-es gépvontatású tábori tarackjából és kettő 10 cm-es ágyújából állt.

Egy német páncélgránátos-harcsoport ugyanakkor a Madartól északra lévő erdön keresztül kelet felé nyomult előre. Ezzel a Perbetét védő szovjet erőket (egyebek mellett a 18. gárda-gépesítettdandárt) elvágta az utánpótlástól. A németek egy lehallgatott szovjet rádióforgalmazásból megtudták, hogy a települést védő erők²²⁷ még az éjszaka megkísérlik a keleti irányú kitörést. A 18. gárda-gépesítettdandár – a 458. gárda-akna-vezetőezreddel és a 388. gárda légvédelmi tüzérezreddel együtt – valóban kitört, és a Bátorkeszi felé vezető úton Antalházáig vonult vissza. A szovjetek a kitörés során mindössze kilenc halottat, 19 sebesültet,²²⁸ egy 45 mm-es löveget és egy páncéltörő tüzéruveget veszítettek.

A 98. páncélgránátos-ezred Kürt körzetéből déli irányban indított támadást annak érdekében, hogy egyesüljön a 20. páncélososztály páncélozott harcsoportjával, majd közös erővel támadjanak Bátorkeszi felé.

A 211. népi-gránátoshadosztály²²⁹ arcvonalán mindössze egy század erejű szovjet kísérlet indult Németzógyéntől északra, de ezt a védők visszaverték.

Január 14-én²³⁰ a LXXII. hadtest 8. páncélososztályának alárendelt erők a komáromi hídfőből kelet felé támadva az 53. lövészadosztály arcvonalán áttörtek egy páncéltörő reteszállást, majd visszafoglalták Izsát és Patpusztát (utóbbit harc nélkül). A szovjet csapatok gyors ütemben távoztak, s kiürítették az Ó-Zsitva és a Duna közötti terepszakaszt. Az őket üldöző 208. páncélososztály az Ó-Zsitva déli partján megállni kényszerült, mert a visszavonulók felrobbantották a hidakat.²³¹

A 153. tábori kiképzőhadosztály „Gneisenau” alakulatok egy részével délután északkelet felől visszafoglalta Hetényt, majd kelet felé folytatta előrenyomulását. Marcellkeszitől északnyugatra a szovjet 375. lövészadosztály megállította a 10 páncélossal és gyalogzászlóaljnyi erővel támadó németeket.

A szovjet 5. gárda-harcoksihadtest törzsének utasítására a csapatok január 14-ére virradó éjszaka tartós védelemre rendezkedtek be a Miklósházapuszta – 163-as magaslat – 216-os magaslat délnyugati lejtője – 136-os magaslat – Madar délkelet 2 km vonalon.

Délután 14 óráig a csapatok megszállták a kijelölt terepszakaszkokat. A 21. gárda-harcoksidandár (hét harcokcsival és 42 fős harcoslétszámmal) Bátorkeszi északi előterében védett északi és északnyugati arcvonallal. A 22. gárda-harcoksidandár (nyolc harcokcsival és 15 főnyi harcoslétszámmal) a 165-os magaslattól 1,5 km-re keletre és a magaslaton készült a további harcokra északi arcvonallal, s azzal a feladattal, hogy ne engedje be a németeket Bátorkeszire.

²²⁷ A 18. gárda-gépesítettdandár mellett itt harcolt a 409. lövészadosztály 675. lövészezredének 1. zászlóalja, 677. lövészezredének 2. zászlóalja, a hadosztály kiképzőszázada, valamint a 375. lövészadosztály 1243. lövészezrede is.

²²⁸ A sebesültek között volt az 1243. lövészezred parancsnoka, Gyenyiszov ezredes is.

²²⁹ A 211. népi-gránátoshadosztály hat gránátoszászlóalja, egy lövészsászlóalja, leharcolt utászsászlóalja és tábori kiképzőzászlóalja együttes harcoslétszáma mintegy 1300 fő volt. A seregtestnek alárendelt 6. páncélos-felderítőosztály kb. 200 fővel harcolt. A seregtestnek az alárendelt vadászpáncélosokon kívül hét nehéz páncéltörő ágyúja volt harcképes. Saját tüzérsége kilenc könnyű- és két nehézütegéből állt.

²³⁰ Reggelre lehült az idő, –5 Celsius-fokot mértek. Helyenként köd akadályozta a harctevékenységet. Napközben az égbolt felhőtlen volt, de a pára és a köd megmaradt.

²³¹ *Karl Volleth*: Die Kompanie Honstetter. Der Weg der alten 3./Pz. Rgt. 35 nach dem Ausscheiden aus dem Regiment. In: *Panzernachrichten. Kameradschaft ehem. Panzer-Regiment 35 e.V.* Nr. 45, April 1975.

A 6. gárda gépkocsizó lövészdandár 316 katonával,²³² négy 76,2 mm-es löveggel, három 45 mm-es páncéltörő ágyúval, két 120 mm-es és 16 darab 82 mm-es aknavetővel, kilenc 14,5 mm-es páncéltörő puskával, egy Maxim géppuskával, 11 golyószóróval rendelkezett be védelemre. A dandárt megerősítették az 1426. könnyű tüzérezreddel, a 454. gárda-aknavetőezreddel és a 127. gárda-aknavetőtüzerosztállyal. A gépkocsizó lövészdandár védelme a 216-os magaslat – 136-os magassági pont – Madar délkelet 2 km vonalon létesült azzal a feladattal, hogy fedezze a Madar–Bátorkeszi utat.

A 15. gárda motorkerékpáros zászlóalj (állományában négy harcokocsival) ugyancsak Bátorkeszit védte. A 20. gárda-harcokocsidandár gépkocsizó lövésszázlójának 32 géppisztolyos lövésze és légvédelmi századának négy M–17 önjáró légvédelmi nehézgéppuskája, valamint a 4. gárda-híradózászlóalj (állományában két harcokocsival) továbbra is Búcsón, a 21. gárda műszaki zászlóalj pedig Muzslán állomásozott.²³³

A 20. páncélosadosztály 14-én reggelig elfoglalta Perbetét és Újgyallát. Eközben jelentése szerint négy szovjet páncélost kilőtt, egyet pedig zsákmányolt. A seregtest páncélozott harccsoportja Bátorkeszitől északnyugatra szétverte a szovjetek páncélelhárító körletét, és 16 szovjet páncéltörő ágyút semmisített meg. A szovjetek ezt a páncéltörő reteszállást a Perbetét-ről kitört 18. gárda-gépesítettdandár visszavonulásának biztosítása érdekében létesítették.

A 20. páncélosadosztály páncélosai Madar keleti szélé – Antalháza délkelet 188-as magaslat – Kürt délkelet vonalon sikeresen felvették a kapcsolatot a 8. páncélosadosztály 98. páncélgránátos-ezredének harccsoportjával.²³⁴

A nap második felében 35 német harcokocsi és egy zászlóaljnyi páncélgránátosgyalogosság a 165-os magaslat felől Bátorkeszi felé támadott, de a szovjet tüzérség és a harcokocsik ellenlökése visszaverte a kísérletet. Szovjet adatok szerint a 20. páncélosadosztály öt kilőtt harcokocsit, két megsemmisített lövésszázalost és súlyos élőerővesztést szenvedett. Egy német páncélgránátos-század és három harcokocsi 14 óra 30 perc körül a 216-os magassági pont felől újra próbálkozott, de két harcokocsi elvesztése után visszaszorultak megindulási állásukba.²³⁵

A 8. páncélosadosztály páncélozott harccsoportját (benne a 10/I. páncélososztály Panther harcokocsijait) még a kora reggeli órákban, Antalházától délkeletre, a 188-as magassági pont területéről – német adatok szerint – 40 szovjet páncélos²³⁶ támadása érte. A 80. páncélos-tüzérezred összpontosított tüze visszaverte a támadást, s a németek egy páncélost kilöttek. A szovjet páncélosok ezután feladták a küzdelmet, és kelet felé vonultak vissza, majd egyenletesen elosztották őket a kijelölt védelmi terepszakaszon.

A 9. gárda-gépesítetthadtest 11 óra 20 perckor, kézhez kapva a védelembe való átmetre vonatkozó parancsot, 18. gárda-gépesítettdandárjával Kisújfalu északi és nyugati

²³² Ebből 89 lövész, 41 géppisztolyos lövész, 12 géppuskás, 35 páncéltörőpuska-irányzó, 139 pedig aknavető- és lövegkezelő volt.

²³³ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 11–12. o.

²³⁴ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 14. 1. 1945. (627. tekerics 7212151. felvétel).

²³⁵ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 12. o. Az aznapi jelentős német veszteségeket a 20. páncélosadosztály csapattörténeti munkája is megerősíti, de sajnos nem számszerűsíti azt. Lásd *Hitze* 330. o.

²³⁶ Ez csak akkor volt lehetséges, ha a 21. gárda-, 22. gárda-, 46. gárda-harcokocsidandár és a 31. gárda-gépesítettdandár összes páncélosát itt vetették be.

részét, 31. gárda-gépesítettandárjával a Köbölkúttól északra fekvő kiserdő nyugati szélét, a 30. gárda-gépesítettandárral és a 14. gárda motorkerékpáros zászlóaljjal pedig Köbölkutat védte.

A 46. gárda-harcokosidandár összes megmaradt M4A2 harcokosiját átadta a 30. gárda-gépesítettandár 84. gárda-harcokosiezredének, személyi állománya pedig Ipolykiszire menetelt.

A 14. gárda motorkerékpáros zászlóalj felderítő osztaga szovjet adatok szerint kiszorította a németeket Antalházáról, ahol nyolc korábban kilőtt német harcokosit, 11 megsemmisített lövészpáncélost és mintegy 300 német katonát számlált össze.²³⁷

A „Kirchner” hadtestcsoport immár folyamatos arcvonalon harcolt a szovjet 6. gárda-harcokosi hadsereg és a 7. gárdahadsereg erői ellen. A német vonalak mögött rekedt, szét-szórta szovjet csapattörédek felszámolása is megkezdődött. Az LVII. páncélos-hadtest Dunamocs és Madar között biztosítóvonalat akart létrehozni, hogy a komáromi kőolaj-finomítók lövetését megakadályozza. Dunamocs viszont még nem volt német kézben, s úgy látszott, hogy a település és Bátorkeszi között újabb szovjet reteszállást építenek ki.

A 211. népi-gránátoshadosztály jobbszárnya aznap a Németszőgyéntől északnyugatra fekvő erdős terepszakaszt megtisztításába kezdett.

Napközben a szovjet 5. légi hadsereg 725 bevetést hajtott végre, de ezek döntő többségét nem a komáromi páncélosütközet hadszíntere felett. A szovjetek aznap összesen 40 ellenséges berepülést figyeltek meg a 2. Ukrán Front arcvonalán, és nyolc repülőgép lelövését jelentették két saját veszteség mellett.²³⁸

Január 15-én²³⁹ az LVII. páncélos-hadtest parancsnoka, Kirchner páncélos tábornok korlátozott célú támadásra adott parancsot két páncélos-hadosztályának.

A 8. páncélos-hadosztály 28. és 98. páncélgránátos-ezredének átcsoportosított részei, valamint a 8. páncélos-felderítőosztály Komáromszentpéter körzetéből – szovjet adatok szerint 30-40 harcokosival és vadászpáncélossal²⁴⁰ – délkelet felé indítottak támadását. A németek visszafoglalták Szilasházát, betörték Marcelkiszire, és elérték az utóbbi községtől 2 km-re keletre lévő terepszakaszt.²⁴¹ A német páncélosok egy része betört a Vértpusztától 2,5 km-re északra lévő 140-es magassági pont (Basa-hegy) területére, amelyet a szovjet 53. lövészadosztály részei védtek.

A 22. gárda-harcokosidandár napközben parancsot kapott az 5. gárda-harcokosi-hadtest parancsnokától, hogy arcvonalszakaszát és meglévő harcokosijait adja át a 21. gárda-harcokosidandárnak, és utána csoportosuljon át Búcsra. Utóbbi magasabb-egység a 391. gárda-páncéltörő tüzérezreddel közösen védőállásokat foglalt a 165-ös magaslat-tól 1,2 km-re keletre és Bátorkeszi északi előterében.

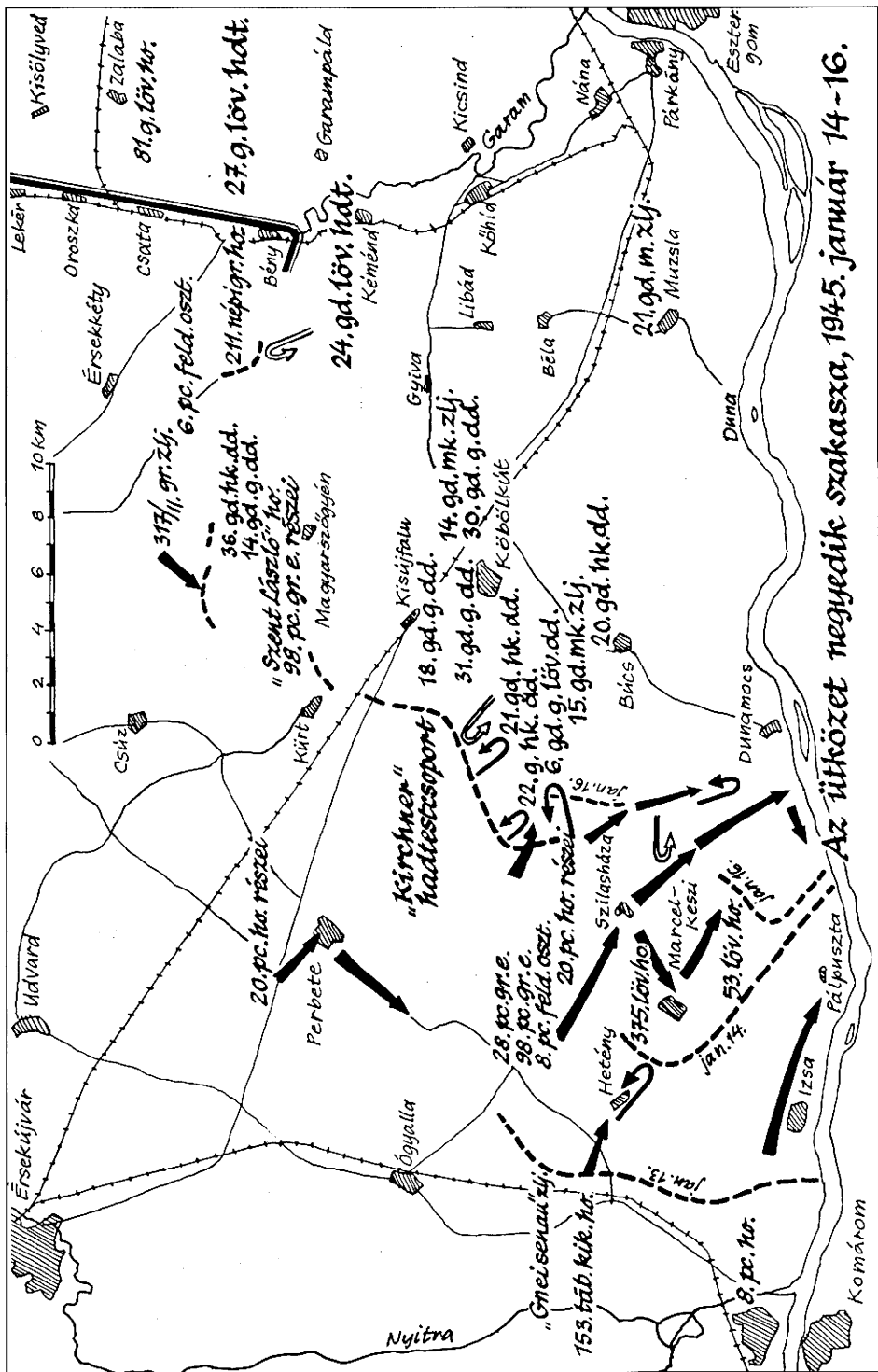
²³⁷ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 24–24/a. o.

²³⁸ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/58–59.

²³⁹ Kora reggel –10, dél körül –2 Celsius-fokot mértek. Az időjárás továbbra is ködös volt.

²⁴⁰ A 8. páncélos-hadosztály aznap négy Panzer II (ebből bevethető egy), 15 (három) Panzer IV, 37 (nyolc) Panther harcokosival, kettő (egy) parancsnoki Panzer III és négy (egy) parancsnoki Panzer IV harcokosival rendelkezett. A műszaki mentésről egy Berge-Panzer III és három (kettő) Berge-Panther gondoskodott. Az alárendelt 208. páncélososztály állományába 20 (16) Panzer IV harcokosi és kilenc (hét) Panzer IV L/70 (V) vadászpáncélos tartozott.

²⁴¹ *Haupt* 384. o.

Az ütközet negyedik szakasza, 1945. január 14-16.

A 20. páncélosadosztály²⁴² páncélozott harccsoportja (15 harckocsival és lövészpáncélossal) Madar nyugati előteréből indult meg Bátorkeszi felé, de Madartól 3 km-re délkeletre a 21. gárda-harckocsidandár 15 harckocsijával került harcérintkezésbe.

Napközben a 20. páncélosadosztály alárendeltségébe került a 8. páncélosadosztály két páncélgránátos-ezredén és 8. páncélos-felderítőadosztályán kívül a 153. tábori kiképzőadosztály 717/I. gránátoszászlóalja és a XVII/14. „Gneisenau” zászlóalj is.

Délután 14 óra körül a németek másfél zászlóaljnyi erővel és 10-15 páncélossal eredménytelen támadást intéztek a 6. gárda-gépkocsizó lövészdandár állásai ellen. A szovjetek vesztesége mindössze egy halott, két sebesült és három kilőtt gépkocsi volt.

A 112/II. páncélgránátos-zászlóalj Bátorkeszi ellen három-négy harckocsi támogatásával háromszor is támadást indított, de mindannyiszor kudarcot vallott a község északkeleti szélén, a szovjet 391. gárda-páncéltörő tüzérezred által létesített páncélelhárító körlet tüzeiben.

Az 5. gárda-harckocsihadtest január 15-én összesen három kilőtt és egy megsemmisített német harckocsiról tett jelentést. Aznap beérkezett a hadtest saját 1458. önjáró tüzérezrede is, állományában 18 bevethető SzU-76 önjáró löveggel. A páncélosokat egyelőre Búcsra vezényelték, és ott hadtest-tartalékba kerültek.²⁴³

Este 20 óra 35 perckor von Grolman altábornagy közölte a „Balck” seregcsoport vezérkari főnökével, hogy – a szovjet csapatok gyors előretörése miatt a Visztula és az Odera között – számoljon a 20. és a 8. páncélosadosztály kivonásának, és oda való átcsoportosításának lehetőségével. A seregtesteket a 2. páncélosadosztalrtól elvont 44. „Hoch- und Deutschmeister” birodalmi gránátosadosztálllyal, vagyis egy gyalogseregtesttel tervezték felváltani.²⁴⁴ Ez – a páncélosok zömének távozásával – a német ellencsapás végét jelentette volna.

Január 16-ára²⁴⁵ virradó éjszaka a 8. páncélosadosztály alárendeltségében harcoló erők – szovjet források szerint 20 harckocsival és vadászpáncélossal – visszaszorították a 25. gárda-lövészhadtest 375. és 53. lövészadosztályát a szovjet hadtest jobbszárnyán az Óriáspusztá – 165-ös magaslat – 136-os magassági pont – 121-es magassági pont határolta terepszakasgra, a balszárnyán pedig a 115-ös magassági pont – Vértpusztá vonalra. Reggelre a német csapatok visszafoglalták Vértpusztát is.

Az 53. lövészadosztály balszárnya mögött, a 125-ös magassági pont – Szentjánospusztá – 120 magassági pont vonalon az 1458. önjáró tüzérezred 18 SzU-76 önjáró lövege foglalt tüzelőállást. Ide vezényelték Bátorkesziről a 21. gárda-harckocsidandár hét T-34 harckocsiját is. A harcjárművekből harckocsi-önjárólöveg csoportot alakítottak I. K. Osztapenko gárdaalezredes parancsnoksága alatt.

²⁴² A 20. páncélosadosztály aznap 37 (ebből 25 bevethető) Panzer IV, 34 (22) Panther harckocsival, egy (egy) parancsnoki Panzer III, hat (négy) parancsnoki Panzer IV harckocsival, valamint négy (kettő) Flak-Panzer IV légvédelmi páncélossal rendelkezett. A páncélosok műszaki mentését két Berge-Panzer III és két Berge-Panther végezte.

²⁴³ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 12. o.

²⁴⁴ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. I. 1945 (627. tekerics 7212161. felvétel).

²⁴⁵ Napközben –8 Celsius-fokot mértek, az égbolt általában felhőtlen volt, helyenként azonban a pára még korlátozta a látótávolságot.

A 20. páncélososztály páncélozott harccsoportja – szovjet adatok szerint 20 harc-kocsival és 10 lövészpáncélossal – reggel 7 óra 30 perckor tüzérségi támogatással táma-dást indított az 5. gárda-harcokosihadtest 6. gárda gépkocsizó lövészbandára ellen. A németek elfoglalták a 216-os magaslatot és a 136-os magassági pontot, miközben a szov-jet lövészeket azok keleti lejtőire szorították vissza.

A páncélozott harccsoport ezután északnyugati irányból kiért a Duna északi partjára. Délelőtt 11 óra 30 perckor két német zászlóalj és 10 harcokosi tüzérségi támogatással Dunamocs felé támadott, és heves harcban hamarosan el is foglalta a település közelében fekvő Szentjánospusztát. Osztapenko gárdaalezredes páncélosai azonban ellenlökést haj-tottak végre, s kiszorították onnan a németeket.

A 8. páncélososztály páncélozott harccsoportja – szovjet adatok szerint 35 harc-kocsival és vadászpáncélossal, valamint 10 lövészpáncélossal – Szilasháza felől ugyan-csak elérte a Duna északi partját, majd nyugat felé fordulva elfoglalta Dunaradványt. Este 20 óra 30 perc körül 12 harcokosi a település felől megindult Dunamocs irányában. Másik 10 páncélos és ezrednyi német gyalogság ismét Szentjánospusztá felé nyomult. Az 53. lövészosztály részei innen azonnal visszavonultak. Osztapenko gárda-alezredes harcokosijai és önjáró lövegei, amelyeket a német gránátosok lövéstámogatás hiányában csaknem bekerítettek, inkább visszahúzódtak a Dunamocstól 500 méterre északkeletre lévő terepszakaszra.

A 8. páncélososztály alárendeltségben harcoló 208. páncélososztály egyik Panzer IV harcokosiját aznap kilőtték a szovjetek. Egy kezelő elesett, négy megsebesült. Őket két másik harcokosi szállította hátra.²⁴⁶

A német Dél Hadseregcsoport hadinaplója és a 20. páncélososztály története arról számol be, hogy aznap Dunamocs is német kézre került, ám a 2. Ukrán Front erről csak egy nappal később tett jelentést.²⁴⁷

A nap végén az 5. gárda-harcokosihadtest 6. gárda gépkocsizó lövészbandára Bátor-keszi észak-északnyugat – 136-os magassági pont délkeleti lejtője – Madar délkelet 2 km vonalon harcolt. A 21. gárda-harcokosidandár 10 T-34 harcokosival és a 391. gárda-pán-céltörő tüzérezreddel Bátorkeszi északi előterét védte, hét harcokosival és az 1458. önjá-ró tüzérezreddel pedig Szentjánospusztá és Dunamocs körzetében harcolt.

A szovjet hadtest aznap három kilőtt (ebből egy megsemmisült) SzU-76 önjáró löve-get, egy 45 mm-es és két 76,2 mm-es páncéltörő ágyút, egy géppuskát, öt halottat és 16 sebesültet veszített. A németeknek okozott veszteség szovjet jelentés szerint három meg-semmisített vadászpáncélos és mintegy 100 katona volt.²⁴⁸

A német gyalogság napközben nyugat felől támadva visszafoglalta Marcelkeszit, és kelet felé folytatta előrenyomulását. Ezekben a harcokban a németek 10 tüzérségi löve-get és egy páncéltörő ágyút zsákmányoltak.

²⁴⁶ Karl Volleth: Die Kompanie Honstetter. Der Weg der alten 3./Pz. Rgt. 35 nach dem Ausscheiden aus dem Regiment. In: Panzernachrichten. Kameradschaft ehem. Panzer-Regiment 35 e.V. Nr. 45, April 1975.

²⁴⁷ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 16. 1. 1945 (627. tekeres 7212372. felvétel), valamint *Hitze* 331. o., illetve HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harc-jelesei 1945/70.

²⁴⁸ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 13. o.

A szovjetek Madartól 3 km-re délre sikertelen ellenlökést indítottak. Bátorkeszítől nyugatra zászlóalj erővel végrehajtott kísérletüket páncélosok is támogatták, de ez sem járt eredménnyel. Kürttől délre a németek mintegy 2 km-nyi teret nyertek.

A német 4. légi flotta I. repülőhadtestének csata- és vadászrepülőgépei aznap ismét támogatták a „Kirchner” hadtestcsoport támadását. Szovjet jelentések szerint 6-18 repülőgépből álló kötelékek összesen mintegy 100 bevetésben támadták a 7. gárdahadsereg és a 6. gárda-harcokocsihadsereg harcrendjét, valamint a Garamon átkelő szovjet csapatokat Kéméndnél és Kőhídigyarmatnál. A szovjet 5. légi hadsereg 532 bevetést hajtott végre. Eközben 22 ellenséges repülőgép lelövését jelentette két saját veszteség mellett.²⁴⁹

Délután 14 órakor a „Balck” seregcsoport táviratban kapott parancsot arra, hogy az LVII. páncéloshadtest két páncélosadosztályát a lehető leggyorsabban leváltssa a 44. „Hoch- und Deutschmeister” birodalmi gránátoshadosztályal, majd gyors ütemben elszállíttassa a rendkívül nehéz helyzetbe került A Hadseregcsoporthoz.

A gránátoshadosztály napi hat szerelvény indításával számolva legkorábban január 22-én érkezhettek be teljes létszámban. Von Grolman altábornagy 19 óra 30 perckor parancsot adott a „Balck” seregcsoportnak, hogy január 17-én este kezdje meg a 20. páncélosadosztály kivonását. Elsőként a 92. páncélvadászosztályt, a 92. páncélos-utász-zászlóalj részeit és a 92. páncélos-tüzérezred egy osztályát kellett leváltani.²⁵⁰

Január 17-én²⁵¹ kora reggel a 8. és 20. páncélosadosztály páncélozott harccsoportjai folytatták a támadást. A harcjárművek ezúttal Dunamocsról északkelet felé nyomultak előre, de nem jutottak messzire. Noha a német támadás kezdetben jól haladt,²⁵² a községtől közvetlenül keletre szovjet csapatok ellenlökése állította meg őket, s nagyobb mennyiségű páncélossal is harcérintkezésbe kerültek. Német jelentés szerint 20 szovjet páncélos észak felé megkerülte a páncélozott harccsoportok balszárnyát, és északnyugat felől Dunamocs ellen indított támadást. A manőver azonban kudarcba fulladt, amikor a németek saját páncélosveszteség nélkül 11 szovjet páncélos kilövését jelentették.

A 20. páncélosadosztály csapattörténete szerint aznap a seregtest 15 szovjet páncélost lőtt ki, közöttük M4A2 harcokocsikat is. A németek megfigyelése szerint a szovjet kezelők nem bíztak az amerikai harcokocsikban, s nem egyszer akkor is elhagyták harcjárműveiket, ha a találat nem ütötte át a páncélzatot.²⁵³

Noha a német veszteségek nem voltak súlyosak, aznap a 8. páncélos-felderítőosztály több lövészpáncélosa is harcképtelenné vált, és a 10/I. páncélososztály egyik legeredményesebb tisztje, Loos hadnagy is súlyosan megsebesült.²⁵⁴

²⁴⁹ HL Szovjet iratmások gyűjteménye a Budapest körüli harcokról. A 2. Ukrán Front harcjelentései 1945/67.

²⁵⁰ HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 16. 1. 1945 (628. tekerés 7212378. felvétel).

²⁵¹ Napközben a hőmérséklet -9 Celsius-fok volt. Az égboltot vastag felhőréteg borította, és helyenként havazott.

²⁵² Egy délelőtt 9 óra 25 perckor tett jelentés szerint a két páncélozott harccsoport addigra három harcokocsit már kilőtt, 16 páncéltörő ágyút, 14 aknavetőt és 40 géppuskát zsákmányolt. A németek 800 elesett szovjet katona holttestét számolták össze. Lásd HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 17. 1. 1945 (628. tekerés 7212387. felvétel). Ez – a harcokocsikat leszámítva – véleményünk szerint zömében a rendezetlenül visszavonuló 53. lövészadosztály vesztesége lehetett.

²⁵³ *Hitze* 331. o.

²⁵⁴ *Haupt* 384–385. o.

Német adatok szerint a 8. páncélosadosztálynak alárendelt gyalogság heves harcok után elfoglalt egy majort Dunamocstól 2,5 km-re északnyugatra. A szovjetek 20 harckocsi és önjáró löveg bevetésével vissza akarták foglalni a házcsoportot, de a németek öt páncélos kilövésével ezt megakadályozták.

A szovjetek Bátorkesziről északnyugatra (továbbá Németszőgyéntől észak-északnyugatra) század és zászlóalj erejű támadásokat indítottak, de a német csapatok visszaverték őket, s egy támogató harckocsijukat kilőtték.²⁵⁵

Az 5. gárda-harckocsihadtest hadműveleti naplója aznap sokkal inkább e Bátorkeszi környéki harcok részleteit tárgyalja, mintsem a Dunamocs körüli páncélosösszeecsapást. Eszerint a németek – valószínűleg a 20. páncélosadosztály 112. páncélgránátos-ezredének részei – reggel 9 óra körül tüzérségi és aknavető-tűzelőkészítés után mintegy 150 gyalogossal és négy harckocsival támadták meg a 6. gárda gépkocsizó lövészdandár jobbszárnyát és a balszomszéd 375. lövészhadosztály 1243. lövészezredének²⁵⁶ állásait Bátorkeszitől 1 km-re északnyugatra.

A harc következtében az 1243. lövészezred visszavonult a község északnyugati részébe, s a gépkocsizó lövészdandár jobbszárnya is visszaszorult 300 métert. Dél előtt 11 órakor a 6. gárda gépkocsizó lövészdandár a 15. gárda motorkerékpáros zászlóalj két harckocsijával, valamint tüzérségi és aknavető-tűztámogatással ellenlökést indított, és nagyjából visszafoglalta korábbi állásait, s meg is tartotta a német harckocsik 16 óra körül indított újabb kísérletével szemben.

A hadtest balszárnyán folyó harcokról a hadműveleti napló csupán délutántól tudósít, amikor Osztapenko gárda-alezredes harckocsi-önjárólöveg csoportját 16 óra 30 perc körül hét német harckocsi és század erejű gyalogság támadta meg, de a szovjet páncélosok visszaverték őket. Másfél óra múlva a németek Dunamocsról ismét támadtak, s ezúttal Osztapenko páncélosait már vissza is szorították a településtől északra lévő kiserdő és a 125-ös magassági ponttól 1 km-re északkeletre lévő szőlő területére. A magaslat német kézbe került. Aznap Osztapenko gárda-alezredes csoportjában az 1458. önjáró tüzérezrednek hat önjáró lövegét lőtték ki (ebből három kiegészít), az élőerő-veszteség 16 fő volt.²⁵⁷

A német páncélozott harccsoport ezután Búcs felé folytatta támadását, de 23 óra körül a Dunamocstól északra 2,5 km-re lévő kiserdő északi szélén a harcjárműveket megállította a szovjetek tüzérségi tüze. A védő 5. gárda-harckocsihadtest négy német harckocsi és négy vadászpáncélos megsemmisítését jelentette.²⁵⁸

Búcs védelmének megerősítésére a 9. gárda-gépesítetthadtest parancsnoka már korábban intézkedett. Parancsára a 30. gárda-gépesítettdandár és 697. önjáró tüzérezred erőltetett menetben Köbölkútról Búcsra vonult, ahol már 17-én reggel 7 óra körül megszervezték a védelmet déli és nyugati arcvonallal.²⁵⁹

²⁵⁵ A Dél Hadseregcsoport hadinaplója egy nappal később, összesítés után január 17-ére 14 kilőtt szovjet páncélost adott meg. Lásd: HL KTB/HGr. Süd Morgenmeldung vom 18. 1. 1945 (628. tekeres 7213011. felvétel). Szovjet források ezen a napon ekkora saját páncélosveszteséget nem említene.

²⁵⁶ A hadműveleti napló kétszer is említi aznap a „43. lövészezred”-et. Ez az egység azonban a 106. lövészhadosztály hadrendjébe tartozott, és soha nem harcolt Magyarországon. Sokkal valószínűbb, hogy elírás történt, és a 375. lövészhadosztály 1243. lövészezredére vonatkoznak a bejegyzések.

²⁵⁷ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 14. o.

²⁵⁸ Uo. 14. o.

²⁵⁹ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 25. o.

Napközben módosították a „Kirchner” hadtestcsoport belső sávhatárait. A LXXII. hadtest és a 20. páncélosadosztály között a Komáromszentpéter észak – Madar dél – Búcs észak vonal, a hadosztály és a 211. népi-gránátoshadosztály között pedig a Csúz – Kőbölkút sávhatár lépett hatályba.

A szovjet hídfő északi arcvonalan napok óta nem folyt jelentősebb harctevékenység. A 4. gárda-gépesítetthadtest két dandára (megmaradt nyolc T–34/85 harcokcsijával) – jobbszárnyukon a 24. gárda-lövészhadtest 72. gárda-lövészadosztályával, balszárnyukon pedig a 6. gárda légideszant-hadosztályal – a 27. gárda-harcokcsidandár hét üzemképes T–34 harcokcsija és két SzU–85 önjáró lövege támogatásával tartották állásaikat, akárcsak a velük szemben álló német 211. népi-gránátoshadosztály.²⁶⁰

Január 18-án²⁶¹ a „Balck” seregcsoport fő erő kifejtése ismét áthelyeződött a Dunántúrra, ahol megindult a „Konrad 3” hadművelet. Az ostromlott Budapesten a védők feladták Pestet. Ám ez nem jelentette azt, hogy a Dunától északra a németek felhagytak volna a „Kirchner” hadtestcsoport ellencsapásával.

A 8. páncélosadosztály részei 18-ára virradó éjszaka heves harcokban voltak kénytelenek megtisztítani a Dunamocstól keletre és északkeletre lévő erdős terepszakaszt. Ez elengedhetetlen volt a páncélozott harccsoportok utánpótlási vonalának biztosítása érdekében.

A két páncélosadosztály páncélozott harccsoportjai csupán délelőtt 10 óra körül folytatták a támadást. A 8. páncélosadosztály 15 harcokcsival és vadászpáncélossal, 10 lövészpáncélossal és zászlóaljnyi gyalogsággal Bátorkeszi felé indult. A 10. páncélos ezred 10 harcokcsijával és a 153. tábori kiképzőhadosztály zászlóalj erejű gyalogságával támadó németek súlyos harcokban – az 53. lövészadosztály részeinek visszaszorítása után – foglalták el a Dunamocstól 3,5 km-re északkeletre fekvő Lukavinipusztát. A szovjet 21. gárda-harcokcsidandár hat harcokcsija ezután ellenlökést indított három irányból, de kudarcot vallottak és a németek három páncélost kilőttek.

A szovjet harcokcsidandár ezután megmaradt 12 T–34 harcokcsijával a Dunamocsról Bátorkeszi felé vezető utat és az utóbbi települést védte a 6. gárda gépkocsizó lövész dandárral, a 391. gárda páncéltörő tüzérezreddel és az 1458. önjáró tüzérezred 13 SzU–76 önjáró lövegével közösen. Az aznapi harcokban az 5. gárda-harcokcsihadtest összesen hat harcokcsiját lőtték ki (ebből négy megsemmisült).²⁶²

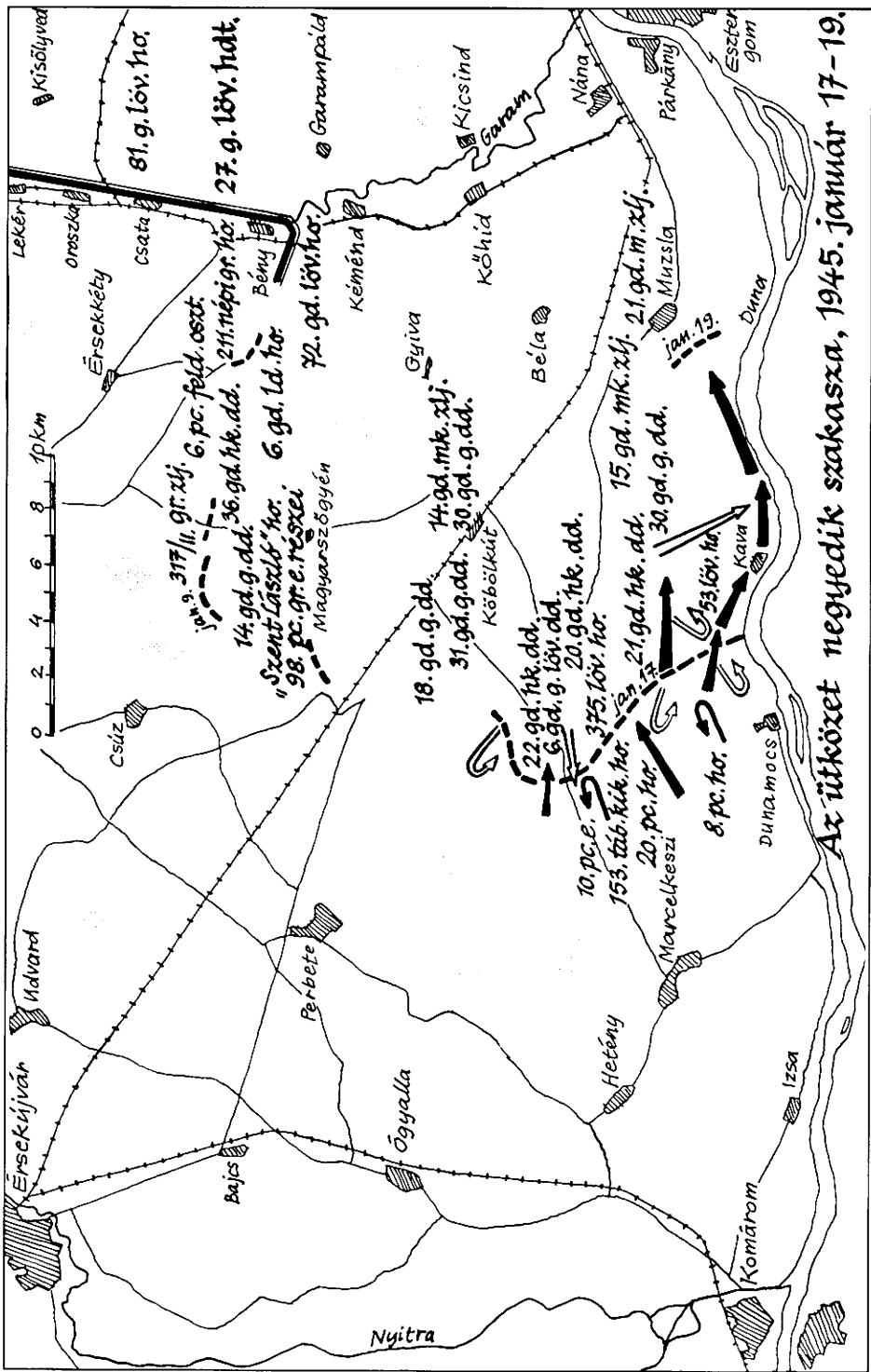
A 20. páncélosadosztály páncélozott harccsoportja 35 harcokcsival és vadászpáncélossal, valamint 30 lövészpáncélossal és ezred erejű gyalogsággal kelet felé tört előre. A németeknek egy aknamezőn, majd egy rögtönzött harcokcsi-árkon is át kellett kelniük.

A páncélozott harccsoport 21 harcokcsija és a támogató gyalogság 15 órakor birtokba vette Máriamajort és a 124-es magassági pontot. Ezután a 21. páncélosezred 20 harcokcsija – páncélgránátos- és páncélosutász-támogatással – 17 óra körül visszafoglalta az 53. lövészadosztálytól Karvát, Nagypusztát és Kollerpusztát is. E harcokban a lángszórókkal felszerelt páncélos-utászok és páncélgránátosok lövészpáncélosai mellett egy 2 cm-es négycsövű légvédelmi gépágyúkkal felszerelt szakasz is részt vett. Az épületekben visszamaradt és elrejtőzött szovjet katonákat – ha szükséges volt – páncéllöklökkel „füstölték ki”.

²⁶⁰ A 4. gd. g. hdt. összefoglaló jelentése, 3. o.

²⁶¹ A hőmérséklet –5 Celsius-fok volt, az égboltot felhők takarták, helyenként gyengén havazott.

²⁶² Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 14. o.

Ar ütközet negyedik szakasza, 1945. január 17-19.

Német adatok szerint Karva környékén a szovjet védők súlyos előerő- és hadianyagvesztésért szenvedtek: a támadók egyebek mellett 40 páncéltörő ágyú és 16-18 páncélos kilövéséről tettek jelentést.²⁶³

A páncélozott harcsoport harcelőőrsei a településtől 5 km-re keletre, a csenkei erdőben tört előre. Nyolc német harckocsi és hat lövészpáncélos ugyanakkor észak felé nyomult előre, de hamarosan beleütköztek a 9. gárda-gépesített hadtest 30. gárda-gépesített dandárának²⁶⁴ hat M4A2 és két Valentine IX harckocsijába és a 697. önjáró tüzérezred 16 SzU-76 önjáró lövegébe. A szovjet páncélosok Búcs déli előterét védték. A 14. gárda motorkerékpáros-zászlóalj a Muzslától nyugatra fekvő Szentgyörgyhalom védelmét kapta feladatul.²⁶⁵

Este 19 óra körül a Bart körzetében tartózkodó 27. gárda-harckocsidandár (állományában hét üzemképes T-34 harckocsival és két SzU-85 önjáró löveggel) átcsoportosult Csenke körzetébe, hogy a 25. gárda-lövészhadtest alárendeltségébe lépve segítse a védelemben betört német páncélozott harcsoport felszámolásában.²⁶⁶

Aznap öt szerelvényel megkezdődött a 20. páncélos hadosztály első elemeinek elszállítása Magyarországról. Elsőként a kikülönített trózs, a 92. páncélos-híradóosztály, a 92. páncélos-utászászlóalj, a 92. páncélos-tüzérezred részei, valamint az ellátó csapatok távoztak.

Este 21 óra után Balck páncélos tábornok egy telefonbeszélgetés során felvetette von Grolman altábornagnak, hogy a 8. és 20. páncélos hadosztály páncélozott harcjárműveinek kivonását és elszállítását talán fel kellene függeszteni addig, amíg a sikeres előrenyomulásukkal lehetőség kínálkozik a szovjet hídfő jelentős összeszűkítésre. Von Grolman tolmácsolta Balck felvetését az OKH-nak, és Guderian vezérezredes végül Wöhler tábornokon keresztül ezt engedélyezte is. A 20. páncélos hadosztály 295. légvédelmi tüzérsztyálya volt a következő elszállítandó alakulat, majd a tervek szerint a páncélgránátos-ezredek következtek.²⁶⁷

Aznap a Dél Hadseregsztyóport felhívta mindhárom alárendelt hadserege figyelmét a kilőtt szovjet páncélosokkal való eljárással kapcsolatban: „Emlékeztet az a parancs, miszerint minden saját birtokba került kilőtt ellenséges páncélos, amely saját használatra el nem vontatható, vagy pedig már szétlőtték, pótlólag felrobbantandó.”²⁶⁸ Ennek azért volt különleges jelentősége, mert így a szovjetek egy esetleges ellentámadás során a visszafoglalt területen saját kilőtt, de még javítható páncélozott harcjárműveket nem találhattak.

Január 19-én²⁶⁹ a „Kirchner” hadtestcsztyóport feloszlott. A LXXII. hadtest kivált a „Balck” seregsztyóport alárendeltségéből és a német 8. hadtest alárendeltségébe került. Így a továbbiakban Kirchner tábornok csak az LVII. páncélos hadtest harcát vezette.

²⁶³ *Hitze* 331. o.

²⁶⁴ A 30. gárda-gépesített dandár teljes harcoslétszáma mindössze 100 fő volt.

²⁶⁵ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 25. o.

²⁶⁶ Lásd: 7. gd. hds. hk. g. cs. pk. 018. sz. jelentés, 1945. január 18.

²⁶⁷ KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 18. 1. 1945 (628. tekercs 7212400. felvétel).

²⁶⁸ KTB/HGr. Süd Ia 879/45 geh. vom 18. 1. 1945 (628. tekercs 7212649. felvétel).

²⁶⁹ A legmagasabb nappali hőmérséklet –4 Celsius-fok, felhős idő, délután gyenge hóesés.

A 20. páncélosadosztály páncélozott harcscsoportja – szovjet adatok szerint 50 harc-kocsival és vadászpáncélossal, 20 lövészpáncélossal és ezrednyi gyalogsággal – Karva területéről a Duna északi partja mentén tovább tört előre északkeleti irányban, s elérte Csenkét. A szovjet ellenállás egyelőre csak aknavető-, tüzérségi és páncéltörőágyú-tűzre korlátozódott.

Az észak felé kanyarodó német páncélosok már csak 1,5 km-re délnyugatra voltak Muzslától, amikor szovjet páncélelhárító körletbe – valószínűleg a nem sokkal korábban átcsoportosított 34. páncéltörő tüzérdandár állásaiba – ütköztek. Hamarosan páncélosok-kal támogatott ellenlökés is érte őket. A Kollerpusztát és Búcsipusztát tartó szovjet 30. gárda-gépesítettandár és 697. önjáró tüzérezred észak felől behatolt a csenkei erdőbe, s ezzel a német páncélozott harcscsoport hátába került. A németeket egészen Karvától 1 km-re keletre szorították vissza.

A 20. páncélosadosztály páncélozott harcscsoportjának támadása megrekedt. A 30. gárda-gépesítettandár öt harckocsit veszített, de négy német harckocsi és két vadász-páncélos kilövését, valamint 200 fős német élőerő-veszteséget jelentett.²⁷⁰

Muzsla körzetében aznap a 15. gárda motorkerékpáros zászlóalj (négy harckocsival), a 4. gárda híradózászlóalj (két harckocsival) és a 21. gárda műszaki zászlóalj állomáso-zott. A település délnyugati szélén a 27. gárda-harckocsidandár öt üzemképes harckocsi-ja és két önjáró lövege volt védelemben.

A 8. páncélosadosztály egyes elemei és a 153. tábori kiképzőadosztály részei Dunamocs északi előteréből, Lukavinipusztá területéről 12 harckocsival és vadászpáncé-lossal, valamint két zászlóaljnyi gyalogsággal ugyancsak északkelet felé nyomultak előre és mintegy 3 km-t sikerült megtenniük.

A Búcs felé vezető utat védő szovjet 21. gárda-harckocsidandár²⁷¹ két T-34 harckoc-sija és az 1458. önjáró tüzérezred megpróbálta ugyan visszaszorítani a németeket a fris-sen elfoglalt terepszakaszkuról, de azok tartották új állásaikat. A 21. gárda-harckocsi-dandár egyik T-34 harckocsiját kilőtték; egy szovjet katona meghalt, egy pedig megse-besült. Az 5. gárda-harckocsihadtest a németek veszteségét két kilőtt harckocsiban, két vadászpáncélosban, három lövészpáncélosban és 100 katonában adta meg.²⁷²

A 9. gárda-gépesített hadtest parancsnoka Kisújfalu védelmére csak a 18. gárda-gépesítettandár 1. gépkocsizó lövészzászlóaljját és a 458. gárda aknavetőezredet hagyta hátra, a dandár zömét és a 34. páncéltörő tüzérdandárt aznap Búcsperespuszta és Szentgyörgyhalom körzetébe irányította.²⁷³ A 20. páncélosadosztály páncélozott harc-csoportja bizonyára ezekbe a szovjet erőkbe ütközött délelőtt Muzslától délnyugatra.

Von Grolman altábornagy még reggel felhívta a „Balck” seregcsoport figyelmét arra, hogy a Muzslától nyugatra húzódó magaslatok ellen tervezett támadásuk azzal a veszély-lyel is járhat, hogy a megszilárduló szovjet védelmet nem tudják áttörni, s ekkor a páncé-lozott harcscsoportokat át kell csoportosítani, ami idővesztést okozna. Ebben az eset-ben a Bátorkeszitől északnyugatra harcoló 112. páncélgránátos-ezred ide való átcso-

²⁷⁰ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 26. o.

²⁷¹ A 21. gárda-harckocsidandár másik 10 harckocsija Bátorkeszit védte.

²⁷² Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 15. o.

²⁷³ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 26. o.

portosítása is szükségessé vált volna. Ám az ezred bevetéséhez már a hadseregcsoport engedélye kellett! Ennek az volt az oka, hogy a páncélosadosztályok kivonása és mielőbbi elszállítása az A Hadseregcsoporthoz, immár elsőbbséget élvezett a szovjetek garami hídfőjének felszámolásával szemben.

Kora délután az LVII. páncéloshadtest kérvényezte a 112. páncélgránátos-ezred átcsoportosítását, de ekkor már a „Balck” seregcsoport is úgy látta, hogy a páncélgránátosok bevetése nem változtatna sokat a Dunától északra kialakult hadműveleti helyzeten, és bevetésük „nem éri meg” a késedelmes elszállítás okozta veszélyeket. A németek el akarták kerülni, hogy a 20. páncélosadosztály feleslegesen veszítsen harcértékéből. A seregcsoport a további támadásról ugyan nem mondott le, ennek végrehajtója már a beérkezőben lévő 44. „Hoch- und Deutschmeister” birodalmi gránátoshadosztály lett.

Estére azonban a „Balck” seregcsoport belátta, hogy a szovjet hídfő felszámolásához az LVII. páncéloshadtestnek a páncélosadosztályok elvonása után már nem lesz elegendő ereje. Így a hadtest feladata a továbbiakban az elért terepszakasz védelme, a Duna északi partjának biztosítása, s ezáltal a német I. lovashadtest Lábatlannál létesített fontos utánpótlási útvonalának megóvása volt.²⁷⁴

Napközben a 20. páncélosadosztály újabb hat szerelvénye hagyta el Magyarországot, elszállítva a kikülönített törzs, a 92. páncélos-híradóosztály, a 92. páncélos-utászázslóalj, a 92. páncélos-tüzérezred, valamint az ellátó csapatok újabb részeit. Aznap már a 92. páncélvadászosztály egyes Jagdpanzer IV vadászpáncélossal felszerelt kötelékei is útra kelhettek, mivel a 211. népi-gránátoshadosztály páncélvadászosztálya időközben megkapta saját 14 Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélosát.²⁷⁵

Ugyancsak beérkezett a LVII. páncéloshadtest két páncélosadosztályának felváltására szánt 44. „Hoch- und Deutschmeister” birodalmi gránátoshadosztály hat szerelvénye a 44. felderítőosztállyal, valamint a „Hoch- und Deutschmeister” birodalmi gránátosezred, a 96. tüzérezred és a 46. páncélvadászosztály²⁷⁶ részeivel.

Balck páncélos tábornok úgy vélte, hogy a két páncélosadosztály átcsoportosítása után is ragaszkodni kell a szovjetek garami hídfőjének felszámolásához.

*Az ütközet ötödik szakasza:
a német ellencsapás leszálló ága (1945. január 20–22.)*

Január 20-án²⁷⁷ hajnalban a 20. páncélosadosztály páncélozott harccsoportjának helyzete tovább romlott. A szovjetek előző este éjfél körül a 21. gárda-harcoksidandár 10 T–34 páncélosával és a 30. gárda-gépesítettandárral, valamint a 18. gárda-gépesítettandár részeivel Búctól 4 km-re délre támadást indítottak és Karvától nyugatra elérték a Duna északi partja mentén vezető műutat. Emiatt a hadosztály kivonásra kijelölt alakula-

²⁷⁴ KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 19. I. 1945 (628. tekercs 7212416. felvétel).

²⁷⁵ A vadászpáncélosokból január 20-án 11 volt bevethető állapotban.

²⁷⁶ A 46. páncélvadászosztály január 16-án 12 bevethető Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélossal és nyolc Marder II és III páncélvadászsal rendelkezett.

²⁷⁷ Gyenge fagy, általában borult égbolt, korlátozott látási viszonyok, csak átmeneti napsütés; az utak jegesek és a friss hó miatt részben nehezen járhatók.

tainak leváltását a 8. páncéloshadosztály erői²⁷⁸ nem hajthatták végre. A 153. tábori kiképzőhadosztály²⁷⁹ részei reggel csak ellenlökéssel tudták kissé visszavetni a 8. páncéloshadosztály szárnyán betört szovjet erőket.

A 8. páncéloshadosztály még előző nap 23 órakor megkísérelt egy támadást Mária-majorból Kollerpuszta felé 10 harcokocsival és zászlóalj erejű gyalogsággal. A kísérletet a 21. gárda-harcokocsidandár és a 30. gárda-gépesítettdandár erői – saját jelentéseik szerint két német harcokocsi megsemmisítése után – visszaverték.

Aznap 8 óra 30 perckor a hadosztály páncélozott harccsoportja²⁸⁰ 30 harcokocsival, vadászpáncélossal és lövészpáncélossal megismételte a támadást.

A szovjet erők az 1458. önjáró tüzérezred támogatásával ezt is visszaverték, de ekkor négy SzU–76 megsemmisült. Az 5. gárda-harcokocsihadtest jelentése szerint a németek vesztesége hat-hat vadászpáncélos és lövészpáncélos, négy löveg, két golyószóró és egy géppuska, valamint 130 katona volt.²⁸¹

Mivel nem volt más választásuk, a két német páncéloshadosztály elvágott páncélozott harccsoportjai Karva körzetéből nyugat felé indítottak támadást, szétverték a part menti műutat elzáró szovjet erőket és Dunamocstól északra alakították ki új főharcvonalukat. Karva visszafoglalásával a szovjetek ismét tűz alatt tarthatták a német utánpótlási vonalat Lábatlannál.

A két páncélozott harccsoport innen 60 harcokocsival, vadászpáncélossal és lövészpáncélossal indult meg Karva visszafoglalására. A németek erőfeszítései eredménytelenek maradtak. A LVII. páncéloshadtest aznap összesen 10 szovjet páncélos kilövését jelentette.

A 6. gárda-harcokocsihadtestnek aznap már csak 43 páncélosa maradt.²⁸² Ám ezek jelentős hányada nem harcokocsi volt, hanem SzU–76 önjáró löveg, amely a németek csaknem minden harcokocsijával és vadászpáncélosával szemben jóval gyengébb harcitechikai mutatókkal bírt.

Este 19 óra körül a 21. gárda-harcokocsidandár 10 T–34 harcokocsija a 30. gárda-gépesítettdandárral közösen Likavinipuszta és a 108-as magassági pont körzetében ké-

²⁷⁸ A 8. páncéloshadosztály a kb. 300 fős harcoslétszámú saját páncélos-felderítőosztályával rendelkezett, két páncélgránátos-zászlóalja a 20. páncéloshadosztály alárendeltségében harcolt. Von Roden vezérőrnagy ezen kívül a gyenge 93/II. páncélgránátos zászlóaljjal, a leharcolt XVII/14. „Gneisenau” zászlóaljjal, az ugyancsak ereje végén járó „Sachsen” géppuskás zászlóaljjal, a 10. páncélosezred kettő bevethető Panzer IV és hét Panther harcokocsijával, a 43. páncélvadászosztály hat harc képes Jagdpanzer IV vadászpáncélosával, a 208. páncélososztály 16 bevethető Panzer IV harcokocsijával és Panzer IV L/70 (A) vadászpáncélosával, a 13. páncélvadászosztály hat bevethető Panzer IV L/70 (V) vadászpáncélosával és egy 7,5 cm-es páncéltörő ágyújával, két saját könnyű tüzérséggel, valamint a 20. páncéloshadosztály és a XVIII/6. „Gneisenau” tüzérsztály egy-egy könnyű és egy-egy nehéz üteggel rendelkezett. A hadosztálynak összesen mintegy 500 főnyi gyalogsági harcoslétszáma volt. A páncélos-állományhoz lásd: BA–MA RH 2 Ost Karte 5316 (Panzer-Lage am 20. Jan. 1945).

²⁷⁹ A 153. tábori kiképzőhadosztály három gyenge és egy leharcolt saját zászlóaljjal, valamint a leharcolt 885. területvédelmi lövészzászlóaljjal (összesen mintegy 400 fős gyalogsági harcoslétszámmal) rendelkezett. Páncéltörő fegyverzetét mindössze két zsákmányolt szovjet 76,2 mm-es páncéltörő ágyú alkotta. Tüzésége a 357. gyaloghadosztály két könnyű ütegből állt.

²⁸⁰ A páncélozott harccsoportot a Panther harcokocsikkal felszerelt 10/I. páncélososztály zöme, a 8. páncélos-felderítőosztály, a 43. páncélvadászosztály részei, a 286. légvédelmi tüzérsztály elemei és a 80. páncélos-tüzérsztály néhány lövege alkotta.

²⁸¹ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 15. o.

²⁸² A második világháború története 1939–1945. Tizedik kötet. Budapest, 1981. 264. o.

szenlében állt, hogy támadást indítson Dunamocs és Szentjánospuszta irányában, majd tovább nyugat felé.²⁸³

Napközben kiderült, hogy az LVII. páncéloshadest törzsét is átcsoportosítják az A Hadseregcsoporthoz. A csapatok vezetését a Dunától északra hamarosan a IV. páncéloshadtest (Ulrich Kleemann páncélos tábornok) törzse veszi át. Este 19 óra után megérkezett az OKH utasítása: a 20. páncéloshadosztály összes páncélozott harcjárművét – tekintet nélkül a Karva elleni támadásra – azonnal ki kell vonni, és Perbetén keresztül berakodás és elszállítás céljából az érsekújvári pályaudvarra kell irányítani.²⁸⁴

A páncélozott harccsoport elvonása nagy érvágást jelentett a LVII. páncéloshadtestnek, mivel – aznapi adatok szerint – 25 bevethető Panzer IV és öt Panther harc-kocsival²⁸⁵ gyengítette meg a Dunamocs és Karva körzetében harcoló német erőket.

Amíg a németek fokozatosan kivonták páncélosaikat az ütközetből, addig a szovjetek megmaradt üzemképes harcjárműveiket egyre inkább a lövészcsapatok védelmének megszilárdítására összpontosították. A 27. gárda-harc-kocsidandár öt bevethető T-34 harc-kocsija és három SzU-85 önjáró lövege 16 órakor Muzsla és Ebed körzetéből Búcsra csoportosult át, hogy megerősítse az ottani védelmet.²⁸⁶

A 20. páncéloshadosztály Bátorkeszi körzetében harcoló 112. páncélgránátos-ezredét 20-ára virradóra leváltotta a „Hoch- und Deutschmeister” birodalmi gránátosezred II. zászlóalja, amely a 44. felderítőosztállyal együtt a páncéloshadosztály alárendeltségébe lépett. A szovjetek Madartól keletre, Bátorkeszitől északnyugatra és Kürttől délre század erejű előretöréseikkel igyekeztek megzavarni e csapatmozgásokat, de a németek visszaverték őket. A páncélgránátos-ezred zöme a 295. légvédelmi tüzérsztály részeivel – kilenc szerelvényen – még aznap elindult Felső-Szilézia felé.

A 8. páncéloshadosztály harccsoportja arcvonalának északi szakaszát a 153. tábori kiképzőhadosztály erői vették át.²⁸⁷

A 211. népi-gránátoshadosztály a 156-os és 238-as magaslatok körzetéből 17 óra 40 perc körül ezred erővel támadva megtisztította a Magyarországyéntől 3 km-re nyugat-északnyugatra lévő erdős területet a szovjet 6. gárda légideszant-hadosztály 17. gárda légideszant-lövészezredétől, amely Magyarországyénre vezető útra vonult vissza.²⁸⁸

Január 21-én²⁸⁹ 9 óra körül Osztapenko gárdaalezredes harc-kocsi-önjárólöveg csoportja heves tüzérségi tüzelőkészítés után kiverte a németeket a Dunamocstól 4 km-re északkeletre lévő Szentjánospusztáról. A szovjet páncélosok további előretörése a Duna-parti úton azonban elakadt, ezért védelemre rendezkedtek be a házcsoport északnyugati előterében.

A 8. páncéloshadosztály harccsoportja – szovjet adatok szerint 10 harc-kocsival és zászlóaljnyi gyalogsággal – hamarosan visszafoglalta Szentjánospusztát. A szovjetek

²⁸³ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 15. o.

²⁸⁴ KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 20. 1. 1945 (628. tekerics 7212430. felvétel).

²⁸⁵ BA-MA RH 2 Ost Karte 5316 (Panzer-Lage am 20. Jan. 1945).

²⁸⁶ Lásd: 7. gd. hds. hk. g. cs. pk. 020. sz. jelentés, 1945. január 20.

²⁸⁷ Itt került bevetésre a 176/II. gránátoszászlóalj, a 153. lövészászlóalj és a 717. gránátosezred riadóal-kulatai. A 716/I. és a 717/II. gránátoszászlóalj a Zsitva mentén biztosított.

²⁸⁸ A 4. gd. g. hdt. összefoglaló jelentése, 4. o.

²⁸⁹ Továbbra is gyenge fagy, délelőlt köd és pára, helyenként hóesés, délután napsütés és kevés felhő.

heves ellenállást tanúsítottak, de az 1458. önjáró tüzérezred négy SzU–76 önjáró löveget kilőtték a németek. Délután ismét a szovjetek próbálták meg visszafoglalni a házcsoportot, de amikor a németek új főharcvonala felé tartottak, újabb két önjáró lövegüket érte végzetes találat. Ezért Osztapenko gárdaalezredes csoportja inkább visszahúzódott a 124-es magaslatra.

Időközben a magaslatot Lukavinipuszta felől is 10 német harcokosi, nyolc lövészpáncélos és századnyi gyalogság támadta.

Osztapenko gárdaalezredes csoportja immár két T–34 harcokosira és az 1458. önjáró tüzérezred három SzU–76 önjáró lövegére apadt (a napközben kilőtt hat önjáró lövegből kettő kiégett). Szovjet adatok szerint a németek a harcokban két kilőtt harcokosit, négy löveget, két géppuskát és mintegy 80 katonát veszítettek.

Eközben a 21. gárda-harcokosidandár másik nyolc harcokosija a 391. gárda páncéltörő tüzérezreddel továbbra is Bátorkeszi északnyugati előterét védte, ahová a nap második felében öt megjavított harcokosi érkezett be a karbantartó alakulatoktól. Az immár 13 T–34-ből az 5. gárda-harcokosihadtest parancsnoka hét páncélost Osztapenko gárdaalezredes csoportjához indított útba, a 15. gárda motorkerékpáros-zászlóaljjal pedig (állományában négy harcokosival) a 6. gárda gépkocsizó lövészdandárt erősítette meg.²⁹⁰

Noha Karva ismét szovjet kézbe került, az 53. lövészhadosztály Dunamocs körüli korábbi peremvonalát a háromnapos súlyos harcokban mégsem sikerült maradéktalanul visszafoglalni.

E három ütközetnap alatt a 9. gárda-gépesítetthadtest itt bevetett erői 114 halottat és sebesültet, 13 harcokosit, 11 SzU–76 önjáró löveget, két angolszász eredetű páncélozott szállító járművet, egy felderítő páncélgépkocsit és hat vontató gépjárművet, ugyanakkor az 5. gárda-harcokosihadtest 21. gárda-harcokosidandára és 1458. önjáró tüzérezrede pedig 10 harcokosit és öt SzU–76 önjáró löveget veszített. A kilőtt 39 szovjet páncélos zöme ki is égett.²⁹¹

Érdekes adalék, hogy a 9. gárda-gépesítetthadtest már korábban kivont 46. gárda-harcokosidandárának 1. harcokosi-zászlóalját (11 újonnan kapott M4A2 harcokosival) aznap riadóztatták és a Csepel-szigetre, Halásztelek – Tököl – Szigetszentmiklós körzetébe vezényelték. A szovjetek ugyanis attól tartottak, hogy a „Konrad 3” hadművelet keretében támadó IV. SS-páncéloshadtest erői Ercsától keletre hamarosan átkelnek a Dunán.²⁹²

A 211. népi-gránátoshadosztály arcvonalán az előző nap megtisztított magaslat – Németszőgyéntől 1,5 km-re északnyugatra – aznap hajnalban ismét szovjet kézbe került.

Aznap a 20. páncéloshadosztály minden alakulatát kivonták a harcokból, és azok vasúti szállítás céljából a berakodó állomásokra meneteltek. A 44. „Hoch- und Deutschmeister” birodalmi gránátoshadosztály parancsnoka, Hans-Günther von Rost altábornagy átvette a harcvezetést a páncélos-seregtest korábbi arcvonalszakasza felett is. A gránátoshadosztálynak már beérkezett a felderítőosztálya, két gránátosezredének zöme, az utász-zászlóalja, az aknavető-zászlóalja, tüzérezredének legtöbb alakulata, a páncélvadászosztály részei, valamint a híradóosztály és az ellátó alakulatok egy része is.

²⁹⁰ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 16. o.

²⁹¹ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 28. o.

²⁹² *Loza* 72. o.

Az A Hadseregcsoport egyre romló hadműveleti helyzete miatt Guderian vezérezre-des délelőtt 11 óra 25 perckor megsűrgette az LVII. páncéloshadtest és két páncéloshad-osztály – különösen a páncélosezredek – mielőbbi elszállítását. A páncélosok berakodása átmeneti vasúttechnikai nehézségekbe ütközött, de ezt napközben áthidalták.

Január 22-én²⁹³ a IV. páncéloshadtest törzse átvette a harcvezetést Kirchner tábornok LVII. páncéloshadtestétől, amelynek első szállítmánya aznap el is indult Felső-Szilézia felé.

A 8. páncélosadosztály harcsoportja is útba indította első négy szerelvényét, rajta egy kikülönített vezetési osztaggal, a 28/I. páncélgránátos-zászlóaljjal és 286. légvédelmi tüzérosztály zömével.

A harcsoport zöme azonban tovább harcolt. Ugyanis a 22-ére virradó éjszaka – éjfél körül – Osztapenko gárdaalezredek csoportja 11 T-34 harckocsival és három SzU-76 önjá-ró löveggel – a páncélosokon deszant-lövészekkel – áttörte a német főharcvonalat Búctól délnyugatra, majd betörték Baloghpusztára, s ezzel elérte Dunamocs északi előterét.

Ezzel párhuzamosan a 27. gárda-harckocsidandár hét bevethető harckocsija és négy önjá-ró lövege aznap ugyancsak támadott. Délután 17 óráig elérte a 124-es magassági pontot Búctól 2,5 km-re délnyugatra. A harcokban a dandár egy T-34 harckocsiját ki-lőtték a németek.²⁹⁴

A 6. gárda-harckocsihadserg reggel összevonta csekély megmaradt erejét, hogy tá-madását folytatva visszafoglalja Dunamocsot. Ekkor e célra Kravcsenko vezérezre-des az alábbi erőkkel rendelkezett:²⁹⁵

<i>Alakulat</i>	<i>Harcos létszám</i>	<i>Harckocsi</i>	<i>Önjá-ró löveg</i>
18. gárda-gépesítettandár	116 fő	2 db	–
30. gárda-gépesítettandár	142 fő	2 db	–
14. gárda motorkerékpáros zászlóalj	118 fő	1 db	1 db
697. önjá-ró tüzérezred	–	–	10 db
21. gárda-harckocsidandár	–	9 db	–
1458. önjá-ró tüzérezred	–	–	1 db
Összesen	376 fő	14 db	12 db

Délelőtt a fenti erőkől újabb páncélosok és kis létszámú gépkocsizó gyalogság hatolt be az éjszaka kiharcolt betörésbe. Az 53. és a 93. gárda-lövészadosztály azonban meg sem mozdult, s a páncélosok által elfoglalt területet nem szállta meg. Emiatt a betörés szárnyain az arcvonal szilárdan német kézben maradt, s ez lehetőséget teremtett a haté-kony ellenintézkedésre.

A 208. páncélososztály 25 harckocsija és vadászpáncélosa egy kiválóan végrehajtott ellenlökés során – zászlóaljnyi gyalogság támogatásával – a korábban áttört szovjet pán-célosokat megsemmisítette és visszaállította az eredeti arcvonalat.

²⁹³ Legmagasabb nappali hőmérséklet –6 Celsius-fok, részben borult égbolt mérsékelt látótávolsággal, részben derült idő.

²⁹⁴ Lásd: 7. gd. hds. hk. g. cs. pk. 022. sz. jelentés, 1945. január 22.

²⁹⁵ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 29. o.

A németek a heves harc végeztével 17 páncélos megsemmisítését jelentették. Ebből az 5. gárda-harcoksihadtest részei 11 T-34 harcocsit és két SzU-76 önjáró löveget veszítettek (öt harcocsi és az önjáró lövegek kiégtek). Szovjet adatok szerint a németek vesztesége négy kilőtt harcocsi, öt lövészpáncélos, két nehéz páncélozott személygépkocsi, két löveg, egy géppuska és mintegy 100 katona volt.²⁹⁶

A január 22-én Dunamocstól északra megvívott páncélos-összecsapás a komáromi páncélosütközet utolsó mozzanata volt. A 8. páncéloshadosztály még bevetett alakulatait másnap kivonták, és január 26-án a seregtest utolsó szerelvénye is elhagyta Magyarországot.²⁹⁷

Január 25-én és 26-án a 6. gárda-harcoksihadsereg legyengült maradványai is távoztak az ütközet színteréről. Miután átadták arcvonalszakaszukat a 7. gárdahadsereg 25. gárda-lövészhadtestének, a Kravcsenko vezérezredes katonái a 2. Ukrán Front tartalékába kerültek.

Az arcvonal mentén ezután farkasszemet néző német gránátosok és szovjet lövészek állásaik kedvezőbb vonalvezetése érdekében csak kisebb vállalkozásokat hajtottak végre. Az igazi átütő támadó erő az elvonuló páncélosokkal egyelőre távozott a Duna északi partjáról.

Akár szimbolikus jelentőséget is tulajdoníthatunk annak, hogy a komáromi páncélosütközetben küzdő szovjet 21. gárda-harcocsidandár 10 – időközben megjavított – T-34 harcocsiját január 25-én a 2. Ukrán Front harcocsi- és gépesített csapatainak parancsnoka, A. V. Kurkin vezérezredes parancsára a Budát ostromló szovjet csapatoknak adták át.²⁹⁸

Amikor a komáromi páncélosütközet véget ért, a „Konrad 3” hadművelet nyomán kialakult harmadik székesfehérvári páncéloscsata már teljes intenzitásában tombolt. A Dunától északra azonban átmeneti nyugalom állt be, noha a vidéket elborította az elmúlt hetek harcainak minden borzalma. Ahogy ezt egy szemtanú megélte:

„A lakosságot pedig kivezényelték az elesettek temetésére. De temetni nem lehetett a januári télben. Így, mint a hasábfát szokták, ölekbe rakták az elesetteket. Szénné égett emberi testek, emberi testrészek hevertek szanaszét: itt egy kéz, ott egy láb tanúskodott a háború borzalmairól. De a legborzasztóbb látványt a Duna-part nyújtotta. Az egykori [komáromi – Sz. N.] piac terére bevontatták a még használható szovjet tankokat. Az egyikben benne ült a vezetője. Jobb keze a botkormányon, bal kezében egy csomó haj, feje azonban nem volt. Ez a látvány tett pontot – részemről – a januári szovjet támadás végére.”²⁹⁹

A heves harcok nem csak az arcvonalban jártak nagy pusztítással és szenvedéssel, hanem a front mögött is. A magyar királyi komáromi I. fokú rendőrhatóság 1945. január 23-án készített jelentése Izsza község példáján enged betekintést azokba a megpróbáltatásokba, amelyek a komáromi páncélosütközet idején a szovjet csapatok által megszállt települések polgári lakosságát sújtották:

²⁹⁶ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 17. o.

²⁹⁷ *Haupt* 386. o.

²⁹⁸ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 19. o.

²⁹⁹ Idézi Szénássy 171–172. o.

„[...] A harctéri nyomok már az Izsa és érsekújvári országutak kereszteződésénél található, mert attól kezdve egész Izsa községig kilőtt és a német katonai hatóságok által felrobbantott orosz páncélosok és tankok [sic] hevernek az izsai országút mindkét oldalán. A robbantások éppen a mai napon nyertek befejezést és járművünk csak kb. 5 tank felrobbantása után folytathatta útját Izsa községbe.

Az országút mentén Izsa község határában még mindig két szovjet katona hullája fekszik. Célirányos [sic] volna Izsa község elöljáróinak figyelmét felhívni ezek eltemetésére.

A községházán és a községben a hétnapos szovjet megszállás alatti állapotokat átélő segédjegyző, községi bíró és más megbízható emberek előadásából az volt megállapítható, hogy a szovjet hadsereg fegyelme erősen bomlófélben van. Ezen megállapításon az bizonyítja, hogy a szovjet »officiál«-oknak³⁰⁰ már semmi tekintélyük nincs, mert a közönséges szovjet katona is felemeli rá a fegyverét, sőt, meg is üti. Szemtanúk állították, hogy a közkatona a szovjet »officiál«-al birkózik. Ez természetes is, mert a szovjet közkatona »officiál«-jaitól, tisztjeitől látja a legaljasabb dolgok elkövetését, a gazságokban tettestársa a szovjet katona a tisztnek és ez összefüzi őket és a tisztnek tekintélyét teljesen lerombolja. A szovjet tiszt nem mer parancsolni ezek szerint a legénységnek, mert fél, hogy esetleg gazságai miatt beárulják.

A magyar nők megbecstelenítése korra való tekintet nélkül itt is megkezdődött és a 7 napos uralom utolsó előtti napján hangoztatták az oroszul tudó tolmácsok előtt, hogy a következő esték valamelyikén a falu összes nőszemélye meg lesz becstelenítve, mert a faluban már kb. 6000 főnyi katonaságuk van. Ezen megbecstelenítésekben jó példát [sic] a községben lévő legmagasabb rangú, 23 éves szovjet őrnagy szolgáltatva, aki egy fiatal nőt becstelenített meg. A nő emiatt panaszra akart menni a legmagasabb rangú községbeli tiszthez, akinek lakhelyét egy másik »officiál« mondta meg. Amikor a nő férfi hozzátartozójával az őrnagy szobájába lépett, maga előtt látta a megbecstelenítőjét. Viszszafordultak szó nélkül és azután a többi »officiál«-ok nevettek rajta.

A községben az egyik helyen az egyik lakást fosztották ki a szovjet katonák és amikor a tiszt parancsnokukhoz fordultak [a háziak – Sz. N.], látszólag valamit intézkedett és mondott nekik, de amikor tovább mentek, nevetve legyintett egyet a kezével beleegyezésül. Az is megtörtént, hogy egy jelentéktlenebb tárgyra terelte a beszélgetést a tiszt, pld. karórára, s azzal mentette a katonát, hogy szüksége volt rá.

A község földműveléssel foglalkozik túlnyomó részben és panaszok is ilyen természetűek voltak. A községben még található lovakat mind elvitték. Tehenek közül, illetve szarvasmarhából 4-et vágta le. Disznóból is vittek el, de sokat a rövid időre való tekintettel nem tudtak elvinni. A baromfiállományt azonban nagyon megkopasztották, mert a 7 nap alatt többnyire liba- és tyúkhúst ettek.

Általános vélemény az volt, hogy a szovjet katonaság a dézsmált javakban is dúskálkodik [sic!], pazarolt, rombolt.

Ágyakat, ágyneműket, takarókat szállítottak el a lakosságtól még a rajvonalba³⁰¹ [sic!] is és a tűzértség parancsnokai a hidegben ágyban feküdtek és úgy vezényelték a tüzelést.

³⁰⁰ Tiszteknek.

³⁰¹ Helyesen: peremvonalba.

Sok helyen bár volt vágott fa, mégsem azzal tüzeltek, hanem bútorokkal. Mivel nem tudták elvinni a bútorokat, inkább összetördelték, széthasogatták, nehogy használhassák [a helyi lakosok – Sz. N.].

A levágott állatok húsait [sic!] nem osztották be rendszeresen, hanem tékozoltak és pazaroltak vele. Így pld. ha levágtak egy szarvasmarhát, akkor nem osztották szét a csapatok között egyenletesen, hanem minden csapat embere ment és levágott belőle egy darabot és ami megmaradt, azt kidobták a trágyára.

A főzésnél is szertelenek voltak. Háromszor, négyszer annyi mennyiséget főztek, mint ami a csapat részére a legnagyobb étvágy mellett is elégséges lett volna, és ami megmaradt, a szemédtombra öntötték ki.

A megszállás 6. napján a családjával körülkerítés folytán a községben ott rekedt vitéz dr. T. Gy.³⁰² rendőrfőtanácsos urat egy szovjet rendőr főhadnagy hívatta magához, aki 3 órán kerősztil [sic!] vallatta minden bántalmazás nélkül. Vitéz dr. T. Gy. és 18 éves fia holmiját is elvitték a szovjet katonák és csak a rajtuk levő ruhát hagyták meg. Az egyik állítólagos szovjet tiszt vitéz dr. T. Gy. rendőrtiszti sapkáját felvéve tetszelegve jelentette ki, hogy az milyen jól áll neki. Rendőrtiszti uniformisát is elvették. Dr. Vitéz T. Gy. felesége és asszony leánya holmiját azonban nem bántották, így többek között a vitéz dr. T.-né perzsa bundáját sem.

Megemlítem még azt, hogy a nőekkel való szemtelenkedés nappal nem történt, hanem csak éjjel mentek a lakásokba, illetve a pincékbe és onnan hurcolták el őket. Az is megtörtént, hogy az anyát férje és gyermekei előtt becstelenítették meg, vagy idegenek előtt is. Természetesen ez mind pisztoly, illetve kézi géppuska³⁰³ terror [sic!] segítségével történt.

Általános vélemény volt az, hogy a szovjet katonák állandóan részegek voltak és a legdurvább és legkomiszabb étetet szeszt, a denaturált szeszt, kölnivizet és votkát [sic!] ittak. Vandalizmusuknak főleg ez volt az oka.”³⁰⁴

Összegzés

A 17 napos összecsapás-sorozatban a 2. Ukrán Front balszárny-csapatái egyértelmű vereséget szenvedtek. Nem foglalták el a komáromi Duna-átkelőket, és nem kerültek a Budapest felé tartó IV. SS-páncélos hadtest hátába sem.

Noha a szovjetek sem hadműveleti meglepetéssel, sem elegendő lövészyalogsággal nem rendelkeztek, a harcokcsi- és gépesített csapatok jóvoltából az első két napon területnyereségük jelentős volt.

A város közvetlen előterét ért meglepetésszerű támadásról egy egykorú magyar rendőrségi jelentés így számolt be:

„[...] Megjegyezni kívánjuk, hogy január 7-én a szovjet páncélos ékek Komáromot annyira megközelítették, hogy a német és magyar katonaság csak a várostól 1 km-re tudta megállítani. E harcoknak a jelei, illetve nyomai jelenleg is ott vannak, mivel a páncé-

³⁰² A dokumentum a teljes nevet említi. Mi azonban ezt nem tartottuk szükségesnek.

³⁰³ Helyesen: géppisztoly.

³⁰⁴ HL M. kir. rendőrség országos felügyelője iratai, 667/1945. Magyar királyi rendőrség komáromi I. fokú rendőrhatalósága, 8/1945 biz. sz. jelentése.

losok szétlőtt állapotban az úton szétrobbantva hevernek. A páncélosok között amerikai eredetű 'Schermann' [helyesen Sherman – Sz. N.] páncélosok is voltak, sőt, két ilyen páncélos épségben került a németek kezébe, mivel a töltés [az árvízvédelmi töltés – Sz. N.] árkába csúszott és onnan már kijönni nem tudott. Ez a támadás oly hirtelen történt Komárom előtt, hogy a lakosság a veszélyről csak másnap értesült.

A város térségében állandó légi tevékenység van. Január 21-én az éjjeli órákban szovjet repülőgépekről 46 bombát dobtak Komárom város területére. Az ellenséges repülő-támadások következtében nagyobb kár nem keletkezett.

A városban csak kevés számú katonaságot lehet látni, azok is a harcoló alakulatokhoz tartoznak. A város területén a rendőrség tartja fenn a rendet a lakosság teljes megelégedésére. [...]³⁰⁵

A szovjetek tehát gyorsan teret nyertek nyugati irányban, ám nem boldogultak a 211. népi-gránátoshadosztály reteszállásával – még a 4. gárda-gépesítetthadtest és a 24. gárda-lövészhadtest bevetése után sem.

Emiatt a Vág-Dunáig előre száguldott 6. gárda-harcokocsihadsereg csupán egy keskeny, szinte csapdaszerű folyosót szakított magának a német–magyar védelemben, amelyet három oldalról is vízi akadály határolt.

A szovjetek erőiket széttartó irányokban alkalmazták, s ez tovább csökkentette a csapás erejét.

A 7. gárdahadsereg 25. gárda-lövészhadteste rendkívül lassan zárkózott fel a páncélosok mögé. Így a harcokcsik és önjáró lövegek gyalogsági támogatás és megfelelő műszaki csapatok nélkül nem tudtak átkelni a Vág-Dunán, és sem Komáromot, sem pedig Érsekújvárt nem tudták elfoglalni.

A szovjetek a német ellencsapással kezdetben ugyan nem boldogultak, de végül sikerült nekik azt lefékezni, majd meg is állítani. Érdekes, hogy a szovjet erők a védelmi harcokban – a tüzércsapatok hatékony támogatásával – egyre fogyatkozó erőkkel is nagyobb kitartást tanúsítottak, mint a kezdetben több mint háromszoros páncélos-főlényben végrehajtott támadásuk során.

Ez nem vonatkozik a 7. gárdahadsereg lövészgyalogságára, amely – kevés kivételtől eltekintve – támadásban és védelemben egyaránt gyengén teljesített. Ennek minden bizonnyal fegyelmi okai is voltak, mint arra a fentebb idézet magyar tapasztalatok is rávilágítanak. Ugyanakkor a lövészek fokozottan rá voltak utalva a tüzérség támogatására, mert hatékony kézi páncéltörő eszköz hiányában³⁰⁶ harcrendjük igen érzékeny volt a német páncélosok támadására.

A kedvezőtlen időjárás miatt a szovjet csatarepülőgépek támogatása sem érvényesülhetett kellőképpen.

Noha az ütközet végére a szovjetek által birtokba vett területek mintegy fele a kezükön maradt, ám a kissé kibővített párkányi hídfőért súlyos veszteségekkel fizettek.

³⁰⁵ HL M. kir. rendőrség országos felügyelője iratai, 667/5/1945. M. kir. rendőrség politikai rendészeti osztálya szombathelyi kirendeltsége, 1945. január 31-én kelt 7/1945. pol.rend.biz. sz. jelentés 14. o.

³⁰⁶ A szovjet csapatoknál rendszeresített RPG–43 kumulatív töltetű páncélrobbantó kézigránátot mintegy 20 méterre dobhatták és 75 mm vastag páncél átégetésére volt alkalmas. A németek egyszer használatos Panzerfaustja ugyanakkor 60-100 méterről a 200 mm-es, az újratölthető Panzerschreck pedig 180 méter távolságból a 160 mm vastag páncél is átégette.

Érdekes jelenség, hogy a szovjet erők a legsúlyosabb páncélos-veszteségeket az ütközet első három és utolsó négy napján szenvedték el.

A 6. gárda-harcoksihadsereg gyakorlatilag megsemmisült (igaz, hogy január 6-án sem volt már ereje teljében).

A 9. gárda-gépesítethadtest saját adatai szerint a harcokban 723 halottat és sebesültet, 63 harcocsit és önjáró löveget, két páncélgépkocsit, 35 gépkocsit, 14 löveget, három aknavetőt és két rakéta-sorozatvetőt veszített.³⁰⁷ Ez személyi állomány tekintetében a január 6-i gyalogsági harcoslétszámhoz képest 46,5 százalékos veszteséget jelent. Páncélos-állományát még súlyosabb csapás érte, mivel páncélozott harcjárműveinek csaknem 89 százalékát kilőtték a németek.

Az 5. gárda-harcoksidandár 91 harcocsival kezdte meg a támadást, és ütközet közben 23 páncélost (18 önjáró löveget és öt kijavított harcocsit) kapott utánpótlásként. Január 22-én este mégis mindössze négy harcocsija és önjáró lövege volt bevethető.³⁰⁸ Ezek alapján a hadtest 110 páncélost veszített, ami 120(!) százalékos harci veszteséget jelent. Mivel a ki nem égett, még javítható harcocsik és önjáró lövegek zöme a németek által visszafoglalt területen maradt, azok Kravcsenko vezérezredes csapatai számára ugyancsak végleg elvesztek.

A 4. gárda-gépesítethadtestnek nyolc harcocsija maradt az ütközet végére, tehát a harcokban legalább 20 páncélost veszített. A 27. önálló gárda-harcoksidandár 10 T-34 harcocsit és három SzU-85 önjáró löveget (kezdeti üzemképes állományának 51 százalékát) volt kénytelen végleges veszteségként elkönyvelni.³⁰⁹

A 6. gárda-harcoksihadsereg hadseregközvetlen harcocsi- és önjáró tüzér alakulatainak veszteségéről nem rendelkezünk megbízható adatokkal, de joggal feltételezhetjük, hogy a súlyos harcokban ezek a kötelékek is elveszítették páncélos-állományuk zömét.

A szovjet erők 202 páncélossal kezdték meg a támadást január 6-án, majd ütközet közben bevetették a 4. gárda-gépesítethadtest mintegy 30 harcocsiját, valamint az 1458. és a 697. önjáró tüzérezred összesen 34 önjáró lövegét. Az ütközetben tehát összesen legkevesebb 266 szovjet páncélos bevetésével számolhatunk.

Ebből a mennyiségből – mint fentebb említettük – január 20-ára 43 üzemképes harcocsi és önjáró löveg maradt, a Dunamocs körüli háromnapos összecsapás végén pedig a 6. gárda-harcoksihadseregnek legfeljebb 24 páncélosa maradt bevethető. Szovjet adatok szerint a harcoksihadsereg január 6-13. között átlagosan(!) csak 72 harcocsival és önjáró löveggel vett részt a harcokban.³¹⁰ Ez megítélésünk szerint az első két nap igen súlyos páncélos-veszteségeinek egyenes következménye volt.

Fentiek alapján a szovjetek a komáromi páncélosütközetben legalább 240 páncélosukat veszítették el.³¹¹ Ez a bevetett teljes szovjet páncélos-mennyiség 90 (!) százaléka. Nem minden harcképtelenné vált páncélos semmisült meg ugyan, de ha a keleti hadsér-

³⁰⁷ A 9. gd. g. hdt. hadműveleti naplója, 34. o.

³⁰⁸ Az 5. gd. hk. hdt. hadműveleti naplója, 17. o.

³⁰⁹ Lásd: 7. gd. hds. hk. g. cs. pk. 005. sz. jelentés, 1945. január 5. valamint 022. sz. jelentés, 1945. január 22.

³¹⁰ *Minaszjan, M. M.*: Délkelet-Európa népeinek felszabadítása (részlet). In: *Hazánk felszabadulása*. Budapest, 1970. (a továbbiakban: *Minaszjan*) 95. o.

³¹¹ A 6. gárda-harcoksihadsereg azonban nem volt sokáig harcképtelen. 1945. február 21-én Kravcsenko vezérezredes csapatainak ismét 224 harcocsija és önjáró lövege volt.

térre jellemző 75 százalékos megsemmisülési átlaggal³¹² számolunk, ez akkor is 180 kiégett páncélost jelent (a németek kezébe került, még javítható harcjárműveken kívül).

A szovjet csapatok élőerő-veszteségét pontos adatok hiányában egyelőre csak becsülni tudjuk. Ha abból indulunk ki, hogy a többi bevetett magasabbegység (egy harcokcsi és egy gépesített-hadtest, valamint hét lövészadosztály³¹³) legalább akkora veszteségeket szenvedett, mint a nem különösebben feltöltött 9. gárda-gépesített-hadtest, akkor megközelítőleg 7200 szovjet halottat és sebesültet kapunk. Mivel az 53. lövészadosztály minden bizonnyal a 9. gárda-gépesített-hadtestnél jóval súlyosabb veszteségeket szenvedett – és a szovjet hadtest-, valamint hadsereg-közvetlen alakulatok ez ideig ismeretlen veszteségét, valamint a hadifogságba esett szovjet katonákat még bele sem számítottuk – ezt a 7200 fős véres veszteséget csupán a becslés alsó határának tartjuk.

A németek – kezdetben jelentős magyar támogatással – anélkül akadályozták meg a szovjeteket hadműveleti céljaik elérésében, hogy a Dunától délre harcoló páncélos-csoportosításukat jelentősebb mértékben meggyengítették volna.

A német védelem folyamatosan felőrölte a szovjet harcokcsik és önjáró lövegek mennyiségi fölényét. Így az ellencsapás megindításakor, január 10-én és 11-én bevethető harcjárművek tekintetében már enyhe német páncélos-főlény keletkezett.³¹⁴

Időpont	Szovjet csapatok			Német – magyar csapatok		
	Harcokcsi	Önjáró löveg	Összesen	Harcokcsi	Vadászpáncélos	Összesen
1945. január 6.	186	16	202	20	48	68
1945. január 11.	72	0	72	66	37 ³¹⁵	103
1945. január 20.	43		43	90		90

A német páncélosok zömét a hosszú csövű 7,5 cm-es ágyúval ellátott Panzer IV harcokcsik adták. Ez a típus egyenértékű volt a szovjetek által bevetett T–34 harcokocsikkal, de a T–34/85 változattal szemben már kissé alárendelt szerepet játszott. Ugyanakkor a német Panther harcokcsik és a Panzer IV L/70 vadászpáncélosok olyan 7,5 cm-es löveggel voltak felszerelve, amely tűzerejét tekintve meghaladta a szovjet T–34/85 harcokcsi 85 mm-es főfegyverzetének hasonló adatait is.

Szovjet oldalon a jellemző harcokcsiágyú-űrméret egyébként a 76,2 mm volt, mivel a bevetett szovjet páncélosok alig több mint egyharmada volt csak T–34/85 típusú. Az angolász eredetű harcokcsik és a SzU–76 önjáró lövegek ugyanakkor a T–34 változatainál nagyságrendekkel szerényebb harci képességekkel rendelkeztek.

Kirchner tábornok gyalogságként kizárólag csak olyan népi-gránátos-, táborig kiképző- és riadóalakulatokat vethetett be, amelyek kiképzés, harci tapasztalat és fegyverzet

³¹² Szovjet adatok elemzése szerint a harcban megsérült páncélosok 10 százalékát kijavíthatják a csapatok, 15 százaléka a hátszágban, gyári körülmények közepette javítható, ám a kilőtt harcokcsik és önjáró lövegek 75 százaléka javíthatatlan sérüléseket szenved. Lásd *Winchester, Charles: Ostfront. Hitler's War on Russia 1941–45. Oxford, 1998. 89. o.*

³¹³ A 72. gárda-, 81. gárda- és a 93. gárda-lövészadosztály menet közben kapcsolódott be az ütközetbe. A Garam és a Nyitra között bevetett szovjet lövészadosztályok mennyiségére lásd Minaszjan i.m. 95. o.

³¹⁴ Csak a bevethető páncélosok. Német oldalon nem vettük figyelembe a Panzer II könnyűharcokcsikat és a Marder páncélvadászokat. Az adatok forrásait lásd a törzsszövegben.

³¹⁵ Ebből nyolc rohamlöveg volt a 286. rohamlövegandár állományában.

terén nem tartoztak az első rangú, harcedzett egységek közé. E csapatok a harcban mégis megálltak helyüket. Az alárendelt rohamlövegek és vadászpáncélosok által támogatott 211. népi-gránátoshadosztály kitartott három szovjet lövészadosztály, két gárda-harcokcsi- és egy gárda-gépesítettdandár támadásával szemben is. Igaz, eközben e német seregetest több mint 1500 katonát veszített.

A 8. páncélosadosztály rövid megingás – és parancsnoka leváltása – után kiválóan harcolt. Páncélgránátos-gyalogsága a szovjet áttörés idején számos harcokcsit semmisített meg páncéllökővel és páncélrémmel, s ezzel jelentősen hozzájárult a támadás lefékezéséhez.

A 208. páncélososztály és a 13. páncélvadászosztály mindvégig hatékonyan támogatta a 8. páncélosadosztály legyengült csapatait.

A frissen feltöltött és villámgyorsan magyar területre átcsoportosított 20. páncélosadosztály ellencsapása ugyancsak sikeresnek értékelhető. Ugyanakkor a 21. páncélos-ezred még nem tudta kellőképpen integrálni soraiba a feltöltéskor kapott újoncokat, s ez a páncélosok harctevékenységét többször határozatlanná tette.

A német–magyar veszteségekről szerencsére a 9. gárda-gépesítetthadtest hadműveleti naplója is tartalmaz összesített adatokat. Eszerint a „Kirchner” hadtestcsoport német–magyar csapatai a január 6-22. közötti harcokban mintegy 4200 halott és sebesült katonát, 973 hadifoglyot, 83 kilőtt harcokcsit, vadászpáncélost, páncélvadászt és önjáró tarrackot, 69 lövészpáncélost, négy önjáró légvédelmi gépágyút, 82 gépkocsit, két repülőgépet, 62 tüzérségi, légvédelmi, valamint páncéltörő löveget, öt aknavetőt és 70 géppuskát veszítettek.³¹⁶ Ez meglehetősen korrekt adatsornak tűnik. Főként akkor, ha összehasonlítjuk a német Dél Hadseregcsoporthoz saját élőerő-veszteségi adataival:³¹⁷

Csapattest	Tiszt			Altiszt és legénység			Összesen
	elesett	megsebesült	eltűnt	elesett	megsebesült	eltűnt	
8. pc.ho.	3	9	9	112	573	73	779 ³¹⁸
20. pc.ho.	3	26	–	134	634	25	822
153. táb. kik. ho.	–	3	–	159	697	48	907
211. népi gr.ho.	4	33	5	250	1074	191	1557
Összesen	10	71	14	655	2978	337	4065

³¹⁶ A 9. gd. g. hdt. hadművelési naplója, 33. o. A dokumentum nem említi, hogy ez az adatsor csak az e hadtest által okozott német–magyar veszteségeket takarná. Egyébként is: a 9. gárda-gépesítetthadtest erői az ütközet 3. napjától január 22-ig részben az 5. gárda-harcokcsihadtest alárendeltségében, a 25. gárda-lövész-hadtest hadosztályaival közös arcvonalon harcoltak. Emiatt az okozott veszteségekről beérkező jelentések minden bizonnyal hadtest- és hadsereg-szinten „összekeveredtek”. Emiatt a 9. gárda-gépesítetthadtest adatsora véleményünk szerint óhatatlanul is összesített.

Egy másik szovjet egykorú, de a harcok után keletkezett forrás ugyanakkor a német–magyar veszteséget 10 ezer katonában, 191 páncélosban és 133 lövegben adja meg. Ekkora arányú veszteséget azonban a német–magyar levéltári források nem támasztanak alá. Nem zárható ki, hogy a kudarc miatt a szovjetek saját elszennvedett veszteségeiket vetítették rá ellenfeleikre.

³¹⁷ HL KTB/HGr. Süd Anlagen (629. tekercs 7213786-7213788. felvétel).

³¹⁸ A 8. páncélosadosztály csapattörténete (*Haupt* 386. o.) ennél jóval nagyobb veszteséget ad meg. Elestett nyolc tiszt, 48 altiszt és 164 fő legénység; megsebesült 16 tiszt, 89 altiszt és 494 fő legénység; eltűnt kilenc tiszt, 21 altiszt és 228 fő legénység. Ez összesen 1077 fős veszteséget jelent (a betegek nélkül). Nincs kizárva azonban, hogy ez – a szerző közlése ellenére – nem a komáromi páncélosütközet időszakára vonatkozik, hanem a teljes januári veszteség, a későbbi Ratibor és Olmütz környéki harcok veszteségével együtt.

A fenti létszámban azonban még sem a magyar csapatok, sem a német önálló alakulatok és „Gneisenau” zászlóalj élőrő-vesztesége nincs benne.

A Komáromnál bevetett magyar riadózászlóalj egyik százada például visszaemlékezések szerint 180 fős veszteséget szenvedett.³¹⁹ Így indokoltnak látszik, hogy a fenti szovjet adatokat meglehetősen pontosnak fogadjuk el.

A komáromi páncélosütközetben bevetett német–magyar csapatok – beleértve a harcokba később bekapcsolódó 20. páncélososztály és a 208. páncélososztály állományát is – 1945. január 1-jei adatok szerint összesen 290 harckocsival, vadászpáncélossal és rohamlőveggel rendelkeztek (ám ennek csak töredéke volt bevezethető állapotban!).

Tassonyi Edömér százados (később őrnagy) az ütközet első két napján összesen 32 elveszített német–magyar páncélost említ visszaemlékezésében, német forrásokra hivatkozva.³²⁰

Mint az a fentebb ismertetett szovjet jelentésből kiderül, a német–magyar csapatok 17 nap alatt 83 páncélosukat veszítették el (a teljes állomány 28,6 százalékát).

Ezek jelentős része azonban csak harcképtelenné vált, de még javítható volt. Mivel a harctér az ütközet végén nagyrészt német kézben maradt, a karbantartó csapatok a ki nem égett páncélosokat elvontathatták és megjavíthatták.

Ennek ellenére a magyar 20. rohamtüzérszotályának hét, a „Bernolák” rohamtüzérszotályának négy Jagdpanzer 38 (t) vadászpáncélosa³²¹, a 3. honvéd harckocsiezrednek pedig öt Panzer IV harckocsija semmisült meg a harcokban vagy lett szovjet zsákmány (zömmel január 6-án).

A két német páncélososztály egyenként körülbelül 8-10 kijavíthatatlan Panzer III, Panzer IV, illetve Panther harckocsit veszített. A 208. páncélososztályának hét harckocsit és vadászpáncélost, a 13. páncélvadászosztályának pedig öt végleg elveszített vadászpáncélost kellett törölnie az állományból.³²² Összesen tehát 16 magyar és mintegy 32 német páncélos veszett el végleg a harcokban. Ez a bevetett páncélos-mennyiség 16,5 százaléka.

A veszteségek összesítése után láthatjuk, hogy a felek élőrő-vesztesége között nincs nagy különbség. A páncélos-veszteségek terén azonban nagyságrendi eltérést figyelhetünk meg. Megállapítható, hogy a szovjet harckocsi- és gépesített csapatok igencsak megsínyltek a Komárom irányában indított támadást.

<i>A komáromi páncélosütközetben</i>	<i>Szovjet csapatok</i>	<i>Német–magyar csapatok</i>	<i>Veszteség aránya</i>
Élőrő-veszteség	kb. 7200 fő	kb. 5100 fő	1,4 : 1
Páncélos-veszteség (javítható és végleges együtt)	min. 240 db	83 db	2,9 : 1

³¹⁹ Szénássy 169. o. A fennmaradt hivatalos veszteségi adatok azonban ezt nem erősítik meg.

³²⁰ Tassonyi-levél, 4. o. Ezt a szovjet levéltári adatok is alátámasztják: a csapatok január 6-án 29, másnap pedig három ellenséges páncélos kilövését jelentették.

³²¹ Vö. BA–MA RH 2 Ost Karte 5263 (Panzer-Lage am 1. Jan. 1945) és HL A „Szent László” hadosztály tüzérparancsnokának naplója, 108. sz. mellékletet.

³²² Vö. BA–MA RH 2 Ost Karte 5263 (Panzer-Lage am 1. Jan. 1945) és RH 2 Ost Karte 5316 (Panzer-Lage am 20. Jan. 1945).

A komáromi páncélosütközet természetesen nem vetekedhet a kurszki páncéloscsata grandiózus méreteivel, de még a magyar Alföldön megvívott páncéloscsata jelentősége vagy a „Konrad” 3 hadműveletben alkalmazott páncélozott harcjárművek mennyisége mögött is jócskán elmarad.

Ez az ütközet nem volt jelentősebb vagy hevesebb, mint a hozzá hasonló több tucat – zömében mind a mai napig kevésbé feltárt – kisebb-nagyobb „névtelen” páncélosösszeecsapás, amelyet a német és szovjet csapatok 1943 nyara és 1945 tavasza között a keleti hadszíntéren megvívtak. Ám a komáromi páncélosütközetet a magyar főváros birtoklása érdekében, magyar földön vívták, s ezért hazánk hadtörténetének szerves részét képezi.

Norbert Számvéber

IMPEDING A COUNTERATTACK

The Tank Battle of Komárom, 6–22 January 1945

Summary

Several Hungarian and international publications have dealt with the rescue campaigns launched by the German troops in January 1945 in the direction of Budapest. None of those, however, has discussed in detail the attack of the left-flank troops of the Soviet 2nd Ukrainian Front that was meant to prevent the Germans from continuing their previously stuck “Operation *Konrad*” north of the Danube River.

It was the abovementioned Soviet attempt that resulted in a fierce tank battle between 6 and 22 January 1945, which indirectly influenced the situation of both the German and Hungarian defenders of Budapest and the Soviet troops that held the Hungarian capital under siege.

The Soviet 6th Guards Tank Army and 7th Guards Army aimed to capture Komárom (today Komárno, Slovakia) and Érsekújvár (today Nové Zámky, Slovakia), and then to cross the Danube and outflank the German Army Group “Balck”, which launched an attack in the direction of Budapest. Supported by the minor forces of the Hungarian “*Szent László*” Division, the Germans managed to prevent the Soviets from taking the two towns and then, subsequent to the arrival of the German 20th Panzer Division, they launched a counterattack against the Soviet troops.

By the end of the 17-day battle, which inflicted heavy losses on both sides, the Soviet operational aims had failed, although they were able to retain a minor bridgehead west of the Garam River.

On the basis of German, Hungarian and previously unknown Soviet archival documents, period diaries and memoirs, the author outlines the story of the tank battle of Komárom that took place between 6 and 22 January 1945.

Norbert Számvéber

LE CONTRE DU CONTRE

La bataille blindée de Komárom, 6–22 janvier 1945

Résumé

Les tentatives de désenclavement engagées par les troupes allemandes, en janvier 1945, dans la direction de Budapest ont déjà fait l'objet de nombreuses publications nationales et internationales. Toutefois aucune d'entre elles n'entre vraiment dans les détails de l'attaque des troupes soviétiques, issues de l'aile gauche du 2e front ukrainien, qui visait à empêcher les Allemands de pouvoir poursuivre l'opération militaire « Konrad » au nord du Danube.

Il a résulté de cette tentative soviétique la bataille blindée violente qui a indirectement influé, entre les 6 et 22 janvier 1945, sur la situation des troupes allemandes et hongroises défendant Budapest, ainsi que sur celle des troupes soviétiques attaquantes.

La 6e armée blindée de la garde et la 7e armée de la garde soviétiques voulaient occuper Komárom et Érsekújvár avant d'attaquer par derrière, via les lieux de passage sur le Danube, le groupe d'armées allemand « Balck » qui attaquait dans la direction de Budapest. Les Allemands – avec l'appui des faibles forces de la division hongroise Saint Ladislas – ont réussi à empêcher la prise de ces deux villes par les Soviétiques et à mener une contre-attaque après l'arrivée de la 20e division blindée allemande.

A l'issue de la bataille de 17 jours au cours de laquelle les parties ont subi beaucoup de pertes, même si les troupes soviétiques ont conservé une tête de pont de moindre importance à l'ouest de la rivière Garam, leurs opérations militaires se sont soldées par un échec.

L'auteur esquisse l'histoire de la bataille blindée de Komárom (6–22 janvier 1945) sur la base de documents d'archives allemands, hongrois et soviétiques jusqu'alors quasi-inconnus, ainsi que de journaux et de mémoires d'époque.

Norbert Számvéber

DAS KONTRA DES KONTRAS

Die Panzerschlacht bei Komárom, 6–22. Januar 1945

Resümee

Zahlreiche ungarische und internationale Publikationen haben sich bereits mit den Befreiungsversuchen beschäftigt, den die deutschen Truppen im Januar 1945 in Richtung Budapest eingeleitet hatten. Keine dieser legt jedoch denjenigen Angriff der Linkslügel-Truppen der sowjetischen 2. Ukrainischen Front detailliert genug dar, mit dem die sowjetische Kriegsführung versucht hatte, die Deutschen nördlich der Donau der Möglichkeit der Fortsetzung der stockenden Operation „Konrad“ zu berauben.

Aus diesem sowjetischen Versuch ging nämlich diejenige schwere Panzerschlacht hervor, die zwischen dem 6. und dem 22. Januar 1945 in indirekter Weise, aber doch Auswirkungen auf die Situation der Budapest verteidigenden deutsch-ungarischen, sowie der die Hauptstadt angreifenden sowjetischen Truppen hatte.

Die sowjetische 6. Garden-Panzerarmee und die 7. Gardenarmee wollten Komárom (Komorn) und Érsekújvár (Neuhäusel) in Besitz nehmen, und dann über die Übergänge auf der Donau der Armeegruppe „Balck“, die in Richtung Budapest angriff, in den Rücken fallen. Die Deutschen konnten – mit der Unterstützung der schwachen Kräfte der ungarischen Division Szent László – die sowjetische Besetzung der beiden Städte verhindern, und führten nach Eintreffen der deutschen 20. Panzerdivision einen Gegenschlag gegen die sowjetischen Verbände aus.

Am Ende der Schlacht, die für beide Seiten sehr verlustreich war und 17 Tage lang dauerte, blieben die sowjetischen Truppen zwar im Besitz eines kleineren Brückenkopfes westlich des Flusses Gran, aber die Ziele ihrer Kriegsoperationen scheiterten.

Der Verfasser zeigt die Geschichte der Panzerschlacht von Komárom zwischen dem 6. und 22. Januar 1945 mit Hilfe deutscher, ungarischer und bisher fast völlig unbekannter sowjetischer Archivadokumente, sowie auf Grund zeitgenössischer Tagebücher und Erinnerungen auf.

Норберт Самвебер

КОНТРА КОНТРЫ

Танковая битва при Комароме. 6-12 января 1945 года.

Резюме

Целый ряд отечественных и международных публикаций уже проводили анализ попытки спасти немецкие войска в наступлении, начатом в январе 1945 года, в направлении Будапешта. Но ни в одной из этих работ не рассматривается с необходимыми подробностями то наступление советских войск левого фланга 2 Украинского Фронта, начатое советским военным руководством в целях лишения немцев возможности продолжать операцию „Конрад“, застрявшую и желавшую продвигаться к северу от Дуная.

Из этой советской попытки выросла та ожесточенная танковая битва, которая в период с 6 по 22 января 1945 года хотя и опосредованно, но повлияла на положение немецко-авенгерских войск, а также наступавших на Будапешт советских войск.

6 советская гвардейская танковая армия и 7 гвардейская армия хотели овладеть городами Комаром и Эршекуйвар, а затем проходя через броды по реке Дунай, атаковать с тыла немецкую армейскую группу „Балк“ наступавшую в направлении Будапешта, Немцы, поддерживаемые слабыми силами венгерской дивизии Святого Ласло, сумели воспрепятствовать овладению советскими войсками двух вышеназванных городов, а затем после того, как прибыла немецкая 20-ая танковая дивизия нанесли контрудар по советским вооруженным силам.

В конце 17-тидневной, проходившей с тяжелыми потерями для обеих сторон, советские войска, хотя и сумели сохранить нбольшой вонный плацдарм к западу от Гарама, но целей своей операцией не достигли.

Автор статьи на основании материалов немецких, венгерских, а также до сих пор оставшихся неизвестными документов, дневников и воспоминаний того времени описывает историю комаромской танковой битвы в период 6-22 января 1945 года.

Magyar külpolitikai gondolkodás a 20. században
A VI. Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.)
szimpóziumának anyaga

Szerkesztette *Pritz Pál*,
Sipos Balázs és *Zeidler Miklós* közreműködésével

Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 2006
(A Magyar Történelmi Társulat kiadványai)
ISBN 978-963-9223-14-1

